

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Právnická fakulta

Anna Štiborová

Právní povaha Benešových dekretů

Diplomová práce

Olomouc 2012

Já, níže podepsaná Anna Štiborová, autorka diplomové práce na téma: „*Právní povaha Benešových dekretů*“, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že mé výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Právní povaha Benešových dekretů*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Přerově dne 8. ledna 2012.

.....
Anna Štiborová

Poděkování

Na tomto místě ráda poděkovala v první řadě vedoucímu této diplomové práce JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné připomínky a rady a také za jeho vstřícnou spolupráci, trpělivost a ochotu poradit vždy, když jsem potřebovala.

Dále bych také chtěla poděkovat svým rodičům za jejich podporu v dosavadním průběhu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	6
1. POJEM „DEKRET“ JAKO PRAMEN PRÁVA	8
1.1. Dekret – zákonodárny akt v letech 1940-1945	9
2. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI A PŘEDPOKLADY VZNIKU DEKRETŮ PREZIDENTA REPUBLIKY	11
2.1. Vytvoření prozatímního státního zřízení – počátek dekretální pravomoci prezidenta republiky	14
2.2. Dekrety prezidenta republiky v poválečném období	19
2.3. Konec exilové vlády v Londýně a vznik vlády Národní fronty	20
3. KONFISKAČNÍ DEKRETY – JEJICH VZÁJEMNÝ POMĚR A PRÁVNÍ PODSTATA KONFISKACE	23
3.1. Právní podstata konfiskace	23
3.2. Konfiskace po druhé světové válce	25
3.3. Konfiskační dekrety	27
4. VYMEZENÍ KONFISKOVANÉHO MAJETKU	30
4.1. Co se konfiskuje na základě dekretu č. 12/1945 Sb.	30
4.1.1. Zemědělská a lesní půda	30
4.1.2. Budovy a zařízení patřící k této budově	31
4.1.3. Závody zemědělského průmyslu	31
4.1.4. Movité příslušenství	32
4.1.5. Všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku nebo jeho část	32
4.2. Co se konfiskuje na základě dekretu č. 108/1945 Sb.	32
4.3. Výjimky z konfiskace	33
4.4. Doba rozhodná pro konfiskace	33
5. OSOBY KONFISKACI PODLÉHAJÍCÍ	36
5.1. Komu se konfiskuje podle dekretu č. 12/1945 Sb.	36
5.1.1. Osoby německé a maďarské národnosti	36
5.1.2. Zrádci a nepřátelé republiky	37
5.1.3. Akciové a jiné společnosti a korporace	38
5.2. Komu se konfiskuje podle dekretu č. 108/1945 Sb.	39

5.2.1. Německé nebo maďarské osoby právnické	40
5.2.2. Osoby fyzické, národnosti německé nebo maďarské	43
5.2.3. Osoby fyzické, určitým způsobem se provinivší	43
5.2.4. Ostatní právnické osoby	45
5.3. Srovnání osob konfiskaci podléhajících na základě ustanovení dekretu č. 12/1945 Sb. a dekretu č. 108/1945 Sb.	46
5.4. Osoby z konfiskace vyňaté	49
5.4.1. Aktivní účast na osvobozovacím boji	51
5.4.2. Utrpení pod nacistickým a fašistickým terorem	52
5.4.3. Věrnost Československé republice	52
5.4.4. Neprovinění proti národu českému a slovenskému	52
6. ZPŮSOB ROZDĚLENÍ ZKONFISKOVANÉHO MAJETKU – PŘÍDĚLOVÉ ŘÍZENÍ A FONDY NÁRODNÍ OBNOVY	55
6.1. Příděl	55
6.2. Převzetí státem	57
6.3. Odevzdání národnímu výboru	57
6.4. Jiné naložení podle rámcového plánu	57
6.5. Fondy národní obnovy	58
6.6. Nakládání s přiděleným majetkem	58
7. ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	63
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	64
SHRNUTÍ/SUMMARY	67
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV/LIST OF KEYWORDS	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou dekretů prezidenta republiky, též nazývaných jako Benešovy dekrety. S ohledem na množství těchto dekretů, vydaných zejména v letech 1940-1945, je tato práce zaměřena především na právní rozbor konfiskačních dekretů, na základě kterých probíhala v Československu konfiskace jak zemědělského, tak i ostatního majetku, jenž náležel nepřátelům republiky, tedy Němcům a Maďarům a v neposlední řadě také kolaborantům a zrádcům Československé republiky.

Struktura práce je rozvržena do dvou tematických částí. Aby bylo pro čtenáře snáze pochopitelné a nebylo vytrženo z kontextu, proč vlastně docházelo ke konfiskacím majetku v prvé řadě Němců a Maďarů v poválečném období, je její první úsek věnován samotnému výkladu pojmu dekret a stručnému rozboru historicko-politických událostí, které přímo vedly k paralyzování tehdejšího zákonodárství a v důsledku kterých nebyly na území Československé republiky vydávány běžné zákony, ale namísto nich dekrety. Zbývající druhá a zároveň stěžejní část práce je zaměřena na právní podstatu poválečných konfiskací a na podrobný rozbor dekretů prezidenta republiky, na základě kterých docházelo k zásahům státu do nepřátelského majetku a jeho konfiskaci, jakož i na jejich vzájemný poměr. Hlavní dekrety, které se dané problematiky týkaly a o nichž je především pojednáno v této práci je dekret č. 12/1945 Sb., *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* a o dekret č. 108/1945 Sb., *o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fonděch národní obnovy*. V jednotlivých kapitolách vzájemně srovnávám oba tyto právní předpisy a postupně se vyjadřuji jednak k definování majetku, který podléhal konfiskaci, dále k vymezení osob, kterým byl dotčený majetek konfiskován a osob, jež byly z konfiskace vyňaty. Pro úplnost patří poslední kapitola tématu Fondů národní obnovy a způsobu rozdělení majetku. V závěrečné části je zejména kriticky zhodnocen podíl prezidenta republiky na přípravě a přijímání dekretů v průběhu jednotlivých období, resp. jak se postupem času měnila a slábala ve prospěch vlády.

Dosavadní zpracování tématu je - dle mého soudu - na velmi vysoké úrovni. Byla vydána celá řada publikací i odborných článků věnujících se problematice Benešových dekretů, a to nejen českými autory, ale pochopitelně v hojně míře i

autory zahraničními, zvl. německými. Zásadní práce, z nichž vycházím, jsou monografie V. Knappa, K. Jecha a J. Kuklíka. Při zpracování tématu dále využívám články publikované v odborných časopisech a čerpám také z elektronických zdrojů. Přirozeně nelze opomenout ani právní předpisy a soudní rozhodnutí.

Hlavním cílem této práce bude především pojednání o obsahu a vzájemném vztahu konfiskačních dekretů č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. Proto byla při zpracování tématu využita metoda analytická a komparativní.

1. Pojem „dekret“ jako pramen práva

Ve formálním smyslu lze pojem pramene práva definovat jako vnější normativní formu, která kvalifikuje pravidla chování, resp. jiné skutečnosti jako právní normy. Pramenem práva tedy rozumíme určitou formu, v níž je právo jakožto pravidlo chování obsaženo. Prameny práva se obecně zpravidla dělí na právní normy vydávané státními orgány s legislativní pravomocí (normativní právní akty), zvyklosti (právní akty), precedenty, smlouvy normativního charakteru, obecné právní zásady a jurisprudence. Kontinentální právo je zásadně tvořeno normativními právními akty a normativními smlouvami.¹

Pojem pochází z lat. *decretum*, od *decernere*, což znamená rozhodnout (angl. *decree*, fr. *decrét*, něm. *Dekret*). Jde o obsahově široký pojem, jemuž zhruba odpovídá české „*nařízení, úřední výnos, úřední listina o určitém rozhodnutí*“.

Historicky se pojmem dekret označovala celá řada písemností. Jde např. o historická nařízení císaře, senátu či konzula ve starověkém Římě, zákonné akty za Velké francouzské revoluce v roce 1789, posléze i za revoluce v roce 1871 rovněž ve Francii, dále závažná nařízení sovětské moci po Velké říjnové socialistické revoluci, aj. Pojem *dekret* bývá v současnosti vysvětlován různě. V některých právních řádech a neoficiálním usu je dekret typem nařízení nebo správního rozhodnutí.²

Platné právo České republiky pojem dekretu nezná. Obvykle je však dekret pojímán jako právní předpis, jenž se vyznačuje svým mimořádným a/nebo dočasným charakterem a který je vydávaný zpravidla hlavou státu. Dekrety mohou být v demokratickém státě³ vydávány toliko za situace, kdy nelze přijímat zákony standardní cestou, kupř. z důvodu rozpuštění sněmovny, v případě ohrožení státu a v období válek. K tomu aby nabyly platnosti, je nezbytné, aby po odpadnutí takové překážky byly ratifikovány. V České republice plní funkci dekretů, v době rozpuštění Poslanecké sněmovny, zákonná opatření Senátu podle čl. 33 Ústavy. Tyto musí být schváleny Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi, jinak pozbývají další platnosti.

¹ KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 39, a KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 129n.

² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 12.

³ Pravomoc prezidenta vydávat dekrety, jak je běžná např. v Rusku, se pokládá za nedemokratický, diktátorský prvek.

1.1 Dekret – zákonodárny akt v letech 1940 - 1945

V této práci bude pojednáno o dekretch jakožto zákonodárných aktech exilové vlády Československé republiky během druhé světové války v Londýně, jenž byly uznané USA, Francií, SSSR a dalšími státy. Jedná se, jak bude vyloženo i níže, o akty vydávané v období okupace Československé republiky nacistickým Německem, tedy v době, kdy byla paralyzována činnost Národního shromáždění ČSR jakožto zákonodárného orgánu. Jednalo se o listiny hlavy státu, které byly vydávané v letech 1940 – 1945 a které měly účinnost zákona, dodatečně pak byly schválené Prozatímním Národním shromážděním ČSR, a to prostřednictvím *ústavního zákona č. 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky, vydané na základě ústavního dekretu ze dne 15. října 1940 o prozatímním výkonu moci zákonodárné, a to včetně tohoto dekretu*. Z toho vyplývá, že všechny dekrety prezidenta republiky mají od počátku povahu zákona, resp. ústavní dekrety povahu ústavního zákona. Tyto dekrety byly vyhlášeny ve sbírce zákonů ČSR, tudíž se považují za součást právního řádu tohoto státu.⁴

Mnohé z těchto dekretů již pozbyly platnosti⁵, avšak jiné jsou doposud platnou součástí právního řádu České republiky. Dodnes jsou předmětem nejen četných diskuzí ale i ostrých polemik na téma jejich platnosti. Stojí proti sobě jak jejich zastánci, tak i jejich odpůrci⁶, kteří tvrdí, že s ohledem na znění Ústavní listiny z roku 1920 nebyl Edvard Beneš k vydávání dekretů s mocí zákona oprávněn, tedy jinými slovy řečeno, poukazují na jejich protiústavní charakter. Druhým stěžejním předmětem této kritiky je jejich neslučitelnost s principy demokratického právního státu, neboť upravují princip kolektivní viny u osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na jejich osobní zavinění a nerespektují presumpci neviny. Dochází na jejich základě i k národnostní diskriminaci, neboť pro majetek Němců a Maďarů a pro majetek zrádců a nepřátel republiky se uplatňují dva odlišné konfiskační režimy a podmínky exkulpace. Pro československé občany platilo, že k uchování jeho statusu a politických práv stačilo, aby s okupační mocí nekolaboroval a nedopustil se zrady

⁴ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 12.

⁵ Zhruba polovina dekretů byla později zrušena. Např. ústavní dekret č. 33/1945 Sb. *o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské*, zákonem č. 194/1949 Sb., *o nabývání pozbývání československého státního občanství*.

⁶ Tzv. mírnější odpůrci dekretů požadují jejich zrušení ex nunc, radikálnější ex tunc.

(pasivní jednání), osoby německé a maďarské národnosti se naopak musely aktivně zúčastnit boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, aby jim majetek zkonfiskován nebyl, což se v podmínkách Protektorátu (a Slovenského štátu) prakticky rovnalo sebevraždě.

Zásadní význam pro potvrzení platnosti Benešových dekretů měl precedenční nálezh Ústavního soudu České republiky z roku 1995 č. 55 Sb., kterým byl zamítnut návrh na zrušení dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o *konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy* (causa Dreithaler).⁷

⁷ Nejedná se o jediný nálezh Ústavního soudu ČR, kterým by byla platnost a závaznost Benešových dekretů potvrzena. Existuje celá řada dalších nálezů zejména v souvislosti s případy, kdy se navrácení majetku domáhali potomci šlechtických rodů.

2. Historické souvislosti a předpoklady vzniku dekretů prezidenta republiky

Uznání mnichovského diktátu československou republikou pro ni znamenal v podstatě začátek jejího konce. Měl své hluboké a rozsáhlé mezinárodní souvislosti. Prakticky ihned započaly první nacistické jednotky s obsazováním československého pohraničí. S tím souviselo i vystěhovávání českých obyvatel z pohraničních oblastí, často prováděné přímo „bývalými sudetskými sousedy“. Zábor trval pouhých deset dní. Spousta Čechů přišla ze dne na den o střechu nad hlavou, odcházeli pouze s nejn nutnějšími věcmi. Na tomto okupovaném československém území žilo tehdy vedle německé populace zhruba 800-850 tisíc Čechů, kteří byli z velké části vyhnáni, či museli uprchnout do vnitrozemí. Jednalo se nejméně o 120 tisíc obyvatel. Do 7. října roku 1938 zabralo Německo první čtyři pásma území, která měly být podle mnichovské dohody odstoupena Německu, a krátce poté i páté pásmo.⁸ Od 1. října do 10. října 1938 bylo pohraničí obsazeno skupinami německého pozemního vojska.

Ve světle výše zmíněných okolností dne 5. října roku 1938 abdikoval Edvard Beneš ze svého úřadu prezidenta republiky. O několik dní později, konkrétně dne 22. října 1938, odletěl do Londýna do exilu. Do čela této tzv. druhé republiky, jež trvala pouze necelých šest měsíců - od 30. září 1938 až do 15. března 1939, byl zvolen nový prezident – dr. Emil Hácha, který se svého úřadu ujal 30. listopadu 1938.

Dne 6. října přijala Hlinkova slovenská ľudová strana (HSL'S) v Žilině *Manifest slovenského národa*.⁹ Požadavek autonomie Slovenska byl v Praze přijat. V. Vaněček¹⁰ k tomu uvádí, že separatistický program – tzv. Žilinský manifest, byl schválen pražskou vládou protiprávně, neboť vláda k něčemu podobnému neměla pravomoc. Do rukou slovenské autonomní vlády byla odevzdána moc výkonná i zákonodárná. Předsedou této nové autonomní vlády se stal nástupce Andreje Hlinky – dr. Josef Tiso. V bezprostřední souvislosti s touto skutečností byl dne 22. listopadu odhlasován Národním shromážděním Československé republiky nový název státu – *Česko-Slovenská republika*.

⁸ Mapa sudetských území – viz Příloha č. 5, s. 99.

⁹ Obsahoval požadavky, které se orientovaly na oddělení Slovenska od ostatního území republiky. K této iniciativě se přidaly i další slovenské politické strany.

¹⁰ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1975, s. 449.

Podle slovenského vzoru se ustanovila také autonomní vláda na Podkarpatské Rusi, která taktéž požadovala separaci od ostatního území.

Téhož dne – 22. listopadu byly Národním shromážděním současně přijaty dva ústavní zákony o autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi:

1. ústavní zákon č. 299/1938 Sb., *o autonómii Slovenskej krajiny*¹¹
2. ústavní zákon č. 328/1938 Sb., *o autonómii Podkarpatské Rusi*.

Autonomie obou vyhraněných územních a národnostních celků – Slovenska a Podkarpatské Rusi, znamenala realizaci republiky s nesouměrným modelem výstavby vrcholných orgánů zákonodárné a výkonné moci.¹²

Československá republika však nebyla v období tzv. druhé republiky okupována v pohraničních oblastech pouze nacistickým Německem, ale došlo i k zabrání dalších území Polskem a na Slovensku především Maďarskem vedeným Horthym. 2. listopadu byla Česko-Slovenská republika pod nátlakem Německa a Itálie s Maďarskem přinucena podepsat dohodu známou jako *Vídeňská arbitráž*, podle které měly být jižní části Slovenska a Podkarpatské Rusi připojeny k Maďarsku. Jejím vyústěním bylo určení, že Česko-Slovenská republika odstoupí ve dnech 5. až 10. listopadu značnou část území ve prospěch Maďarského království, podobně jako byly odstoupeny Sudety nacistickému Německu.¹³ Současně s těmito událostmi byl v Německu vydán zákon o sjednocení odtržených, tzv. sudetoněmeckých území, s říší.

O osm dní později, dne 30. listopadu, byl parlamentem zvolen, dávno po uplynutí ústavou předepsané čtrnáctidenní lhůty, prezidentem republiky právník dr. Emil Hácha, který do té doby stál v čele Nejvyššího správního soudu. Ten pak 1. prosince téhož roku jmenoval novou vládu v čele s Rudolfem Beranem.

Významným mezníkem byl den 16. prosince 1938, kdy byl parlamentem přijat tzv. zmocňovací zákon. Jednalo se o ústavní zákon č. 330/1938 Sb., *o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko-Slovenské a o*

¹¹ Ústavní zákon č. 299/1938 Sb., *o autonómii Slovenskej krajiny* byl v poslanecké sněmovně schválen hlasy 144 poslanců, přičemž bylo potřeba hlasů 180. V Senátu se vyslovilo pro 78 senátorů z potřebného počtu 90 senátorů. S ohledem na skutečnost, že ústavní zákon nezískal ústavní většinu nezbytnou pro své přijetí, lze říci z hlediska právní teorie, že byl přijat protiústavní cestou a nikdy neměl tvořit součást československého právního řádu jako prvek ústavního pořádku. Republice byla takto sousedy zabráněna třetina teritoria, téměř třetina obyvatelstva a téměř 40 % průmyslové kapacity.

¹² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 130.

¹³ Jednalo se o území východního a území jižního Slovenska, jež byly Československem nabyty roku 1920 na základě Trianonské smlouvy, a dále o území jihozápadní části Podkarpatské Rusi.

mimořádné moci nařizovací ze dne 15. prosince 1938, který prakticky zlikvidoval zákonodárnou moc parlamentu. Přijetím tohoto zmocňovacího zákona se na dva roky rozšířila pravomoc vlády v legislativních otázkách tím, že mohla přijímat vládní nařízení ve věcech, které bylo jinak možno upravovat jen zákonem.¹⁴ Prezident E. Hácha mohl po stejnou dobu k návrhu vlády přijímat ústavní dekrety s mocí zákona, z čehož vyplývá, že získal oprávnění měnit ústavu. Této pravomoci však nevyužíval.

14. března 1939 svolal prezident E. Hácha na Tisovu žádost Slovenský sněm, který se usnesl na zákoně o samostatném Slovenském štátě, který byl vydán jako zákon č. 1/1939. Podkarpatská Rus taktéž 14. března vyhlásila svou nezávislost.

Den 15. března 1939 se stal rozhodujícím mezníkem v životě českého národa. Byl vojenským, politickým i mravním epilogem Mnichova a zároveň novým svědectvím hluboké krize, do níž se koncem třicátých let Evropa dostala.¹⁵ V západní polovině území byl nastolen přímý okupační režim, ve východní polovině byla zřízena, slovy V. Vaněčka¹⁶, loutková místní fašistická vláda vazalského politického útvaru, prohlašovaného za samostatný.

Protektorát podle *Výnosu vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera* ze dne 16. března 1939 znamenal na mezinárodněprávní úrovni útvar, který se lišil od všech dosud známých protektorátů. Na jedné straně zde bylo deklarováno, že české země se stávají součástí území Velkoněmecké říše a vstupují pod její ochranu. Na druhé straně bylo výnosem zdůrazněno, že protektorát „jest autonomní a spravuje se sám“. Tomu odpovídala struktura vlády a státních orgánů protektorátu, současně zde však byla zdůrazněna podřízenost protektorátní vlády zástupci říšského kancléře – říšskému protektorovi. Tomuto se jako zmocněnci říšského kancléře Adolfa Hitlera a vlády dostalo v protektorátu absolutních pravomocí, včetně zákonodárných. V protektorátu působily podle Výnosu dva typy orgánů – protektorátní orgány, jenž byly orgány autonomní správy a dále říšské orgány, které byly protektorátním orgánům nadřazené.

Dominantní funkce v protektorátu Čechy a Morava náležela zmocněnci říšského kancléře A. Hitlera, jímž byl říšský protektor. Tomu byly podrobeny všechny autonomní protektorátní orgány, fakticky ovládal i protektorátní vládu i státního

¹⁴ Analogické oprávnění dostaly i vlády Slovenska a Podkarpatské Rusi.

¹⁵ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 143.

¹⁶ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1975, s. 453-454.

prezidenta. Představoval nejvyšší říšskou instanci, mající v rukou i normotvornou činnost zakotvenou v Hitlerově nařízení ze dne 7. června 1939 o právu legislativy v protektorátu. Na základě tohoto nařízení byl říšský protektor oprávněn vydávat právní předpisy a měnit nebo rušit autonomní právní normy ve všech oblastech protektorátního života.¹⁷

21. března 1939 bylo prezidentem E. Háchou formálně rozpuštěno dosavadní Národní shromáždění.¹⁸

2.1 Vytvoření prozatímního státního zřízení - počátek dekretální pravomoci prezidenta republiky

Kontinuita československého státu a československého právního řádu byly základní myšlenkou, základním stavebním kamenem, na kterém spočívaly obě formy odboje, tedy jak odboje domácího¹⁹, tak i zahraničního odboje.

Po odchodu z Česko-Slovenské republiky se Edvard Beneš uchýlil do soukromí na univerzitu v USA. Vypuknutí války mu přineslo nejen zadostiučinění, protože se ukázalo, že Mnichov, jak předpokládal, válce nezabránil, ale stalo se především i podnětem k Benešovu návratu do aktivní politiky. Především díky jeho neúnavným jednáním a nesporné autoritě se podařilo vytvořit exilovou vládu a postupně získat její uznání všemi nejdůležitějšími státy protihitlerovské koalice.²⁰

Politickým základem tvrzení, že Československá republika nepřestala vytvořením Protektorátu Čechy a Morava a vyhlášením samostatného slovenského státu existovat, jako subjekt mezinárodního práva, se stala Benešem formulovaná teorie právní a politické kontinuity. Teprve až po vypuknutí druhé světové války

¹⁷ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, s. 149.

¹⁸ Nová protektorátní vláda byla jmenována po nástupu Konstantina von Neuratha do funkce říšského protektora dne 24. dubna 1939. V jejím čele stál generál ing. Alois Eliáš, který byl později, v roce 1941, zatčen a popraven kvůli podezření z odbojové činnosti. Do funkce nastoupil dr. Jaroslav Krejčí a setrval v ní do ledna 1945. Formálně tato vláda vydržela až do počátku roku 1942. 19. ledna 1942 jmenoval Emil Hácha podle Heydrichova návrhu novou protektorátní vládu. Jejím předsedou se stal Jaroslav Krejčí.

¹⁹ Těžiště domácího odboje bylo založeno především na zpravodajské činnosti, která se snažila informovat českou veřejnost o skutečném stavu na frontách a na povzbuzování národního sebevědomí vydáváním ilegálních tiskovin, novin či letáků. Jednalo se tedy v drtivé většině o odboj nenásilný.

²⁰ AUGUSTA, Pavel, HONZÁK, František. *Československo 1938-1945*. Praha: Albatros, 1999, s. 30.

mohlo začít prosazování československého stanoviska na mezinárodním fóru. Přes Benešovy snahy se však dlouho nedařilo vytvořit prozatímní exilovou vládu, která by mohla československý stát v zahraničí zastupovat.²¹ Z tohoto důvodu byl dne 17. října 1939 v Paříži vytvořen pouze Československý národní výbor²², jehož předsedou se přirozeně stal E. Beneš. Československý národní výbor dosáhl postupně částečného mezinárodního uznání Francií a Velkou Británií. E. Beneš se ovšem i nadále snažil dosáhnout uznání tohoto Výboru za prozatímní československou vládu, nicméně se mu to podařilo teprve v červnu 1940 po vojenské porážce Francie.²³

Uznání ze strany Velké Británie mělo zásadní význam pro obnovu československého státu, neboť na základě něho bylo umožněno, aby se ve Velké Británii ustavil systém Prozatímního státního zřízení ČSR. Britské uznání totiž tvořilo ideový a právní základ, o které se toto Prozatímní státní zřízení v emigraci opíralo. Bylo tvořeno prezidentem republiky, exilovou vládou skládající se ze 14 ministrů a předsedy vlády a konečně Státní radou.²⁴ V době okupace se stala londýnská vláda dočasně nositelkou a představitelkou mezinárodněprávní kontinuity československého státu.²⁵

V rámci prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci vykonával úřad prezidenta Edvard Beneš. Zprvu byl Velkou Británií uznáván za československého prezidenta pouze *de facto*. Svoji funkci opíral o teorii, podle níž byla jeho abdikace z funkce prezidenta v říjnu 1938 neplatná, neboť byla vynucena hrozbou síly ze strany Německa. Beneš tak spojil neplatnost své abdikace s teorií právní kontinuity Československé republiky a s neplatností Mnichovské dohody, když označil „za

²¹ Situace byla do značné míry komplikována osobními a politickými spory ve vedení československého odboje - proti Benešovi a jeho pojetí obnovy Československa stáli slovenští politici Milan Hodža, bývalý československý předseda vlády, který prosazoval především slovenské autonomistické požadavky a také Štefan Osuský, a v neposlední řadě také odmítavý postoj Francie a Velké Británie vůči Benešově koncepci obnovy Československa v předmnichovských hranicích. Blíže: DEJMEK, Jindřich, KUKLÍK, Jan, Němeček, Jan. *Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti*. (Tři české hlasy v diskusi). Praha : Historický ústav AV ČR, 1999, s. 39.

²² Úřadujícím místopředsedou byl msgre Jan Šrámek a dalšími jeho členy byly Sergej Ingr, Štefan Osuský, Eduard Outrata, Hubert Ripka, Juraj Slávik a Rudolf Viest.

²³ Po složitých jednáních mezi Benešem a britským ministrem zahraničí lordem Halifaxem bylo dne 21. července 1940 československé prozatímní státní zřízení uznáno. Britská vláda se však odmítla vázat v otázce budoucích československých hranic, nesouhlasila s Benešovou teorií kontinuity a odmítla přiznat československým exilovým orgánům plné pravomoci nad těmi československými občany v zahraničí, kteří se jim dobrovolně nepodřídili. Blíže: JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 22-24.

²⁴ V roce 1941 přibyl do této struktury prozatímního státního zřízení Nejvyšší účetní a kontrolní úřad a posléze v roce 1942 i Právní rada. Tamtéž: s. 24.

²⁵ VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1975, s. 478.

neexistující a bezprávné všechno to, k čemu jsme byli od září 1938 nezákonně a neústavně přinuceni“.²⁶

Dne 15. října 1940 v důsledku stavu ústavně právní nouze vydal v Londýně prezident Beneš dekret č. 2/1940 Úředního věstníku československého, o *prozatímním výkonu moci zákonodárné*²⁷, který nebyl podložen žádným dosavadním ústavním předpisem a podle něhož prezident Československé republiky v době, kdy nelze provozovat zákonodárnou moc předvídanou v ústavě z roku 1920, je v nezbytných případech oprávněn vydávat „předpisy, jimiž se mění, ruší nebo nově vydávají zákony“. Mluvílo se zde o dekretch prezidenta republiky a v případech, že se obsah těchto předpisů týkal ústavy, o „ústavních dekretch“.²⁸ Je jasné, že normy takto vydávané mohly nabýt skutečně povahy práva v Československu platného teprve tím, že zde po osvobození byly Prozatímním Národním shromážděním přijaty²⁹ a znovu vyhlášeny (republikovány). Tak se stalo ústavním zákonem č. 57/1946 Sb., ze dne 28. března 1946 – Benešovy dekrety byly ratifikovány (zpětně ratifikovány) a prohlášeny za zákony, resp. ústavní zákony.

V průběhu let 1940-1943 byly vydávány dekrety prezidenta republiky, na základě kterých došlo zejména k vybudování prozatímního státního zřízení a jeho státních rozpočtů a dekrety týkající se československých vojenských jednotek. V tomto počátečním období dekretální pravomoci zasahovaly dekrety prezidenta republiky do předmnichovského československého právního řádu jen nevýrazným způsobem.³⁰ Tato proporce se ovšem podstatným způsobem změnila od druhé

²⁶ Kontinuita Benešovy prezidentské funkce, stejně jako platnost Benešových dekretů, je dodnes předmětem odborných i polických sporů. Srov. KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita takzvaných „Benešových dekretů“*. Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Praha: Linda, 2002, s. 28-29.

²⁷ Aby mohlo prozatímní státní zřízení fungovat, muselo najít cestu, jak vyřešit nemožnost svolat Národní shromáždění v podmínkách války a emigrace. Po několika návrzích týkajících se ustavení emigračního parlamentu padlo definitivní rozhodnutí o podobě exilové normotvorby v září 1940. Řešení, které bylo přijato, vycházelo velkou měrou z využití zkušeností zejména polské exilové reprezentace. Zákonodárná moc byla svěřena prezidentu republiky v součinnosti s vládou, prezident byl oprávněn vydávat ústavní dekrety k návrhu vlády, a to za spolupodpisu předsedy vlády a členů vlády odpovědných za jejich provedení. Později bylo dodáno, že tato zákonodárná moc prezidenta se uskutečňuje s poradním věttem Státní rady.

Tento dekret byl republikován pod č. 20 Sbírkou zákonů a nařízení z roku 1945.

²⁸ K publikování těchto předpisů byl založen *Úřední věstník československý*.

²⁹ V důvodové zprávě byla jasně vytyčena zásada ústavní ratifikace - dodatečného schválení dekretů vydaných v exilu a to nově ustavenými ústavními orgány po návratu na Československé území.

³⁰ Prezident republiky měl, jak bylo uvedeno v důvodové zprávě, vydávat dekrety pouze ve výjimečných a nezbytných případech.

poloviny roku 1944, kdy se prezidentské dekrety staly nejdůležitějším nástrojem pro zajištění obnovy Československa.³¹

Od funkce prezidenta byly odvozeny všechny ostatní součásti prozatímního státního zřízení. První exilová vláda byla jmenována E. Beneš dne 22. července 1940.³² Formálně byla vláda pokračováním Československého národního výboru, na jehož mezinárodní statut navazovala. Vláda v první řadě řídila exekutivní činnost. Právní předpisy byly vydávány ve formě nařízení vlády. Dále měla největší podíl na sjednávání a uplatňování mezinárodních smluv, které upravovaly podobu prozatímního státního zřízení.³³ Své postavení získala exilová vláda ústavním dekretem prezidenta republiky č. 2/1940 Úř. věst. čsl., o *prozatímním výkonu moci zákonodárné*.

Způsob, jakým byly prezidentské dekrety přijímány, se v průběhu války měnil. Stabilizace mezinárodně právního postavení exilové vlády vedla k návrhům posílit postavení Státní rady³⁴ a přiznat jí podíl na tvorbě dekretů za účelem stále větší demokratizace této instituce, která má v zahraničním státním zřízení nahrazovat

³¹ Původní představy vycházely z výše zmíněné Benešovy teorie politické a právní kontinuity. V roce 1944 byla vydána celá řada dekretů, především ústavní dekret o *dočasné správě osvobozeného území republiky Československé* z 3. srpna 1944, ústavní dekret o *obnovení právního pořádku* z téhož dne, ústavní dekret o *národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění* ze 4. prosince 1944. Ústavní dekret prezidenta republiky o obnovení právního pořádku se stal základem obnovy československého právního pořádku. Podle dekretu o *národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění* měly na osvobozeném území vznikat místní, okresní a zemské národní výbory jako prozatímní orgány veřejné správy podřízené vládě. Právě z národních výborů mělo vzejít Prozatímní Národní shromáždění, jakožto prozatímní nejvyšší zákonodárný orgán Československé republiky. Blíže: DEJMEK, Jindřich, KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti*. (Tři české hlasy v diskusi). Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 40.

³² Po celou dobu její činnosti v Londýně stál v jejím čele dlouholetý předseda československé strany lidové msgre. Jan Šrámek. Československá exilová vláda byla definitivně *de iure* uznána ze strany Velké Británie až po roce jejího fungování, dne 18. července 1941, tedy po vstupu Sovětského svazu do války. Ve stejné době byla také uznána Americkými spojenými státy jako vláda prozatímní a o pár měsíců později – během října roku 1942 došlo k definitivnímu americkému uznání československé exilové vlády. Tamtéž: s. 41.

³³ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 27-28.

³⁴ Ustavení Státní rady se realizovalo na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 1/1940 Úř. věst. čsl., a to se zpětnou platností ke dni britského uznání dne 21. července 1940.

Úlohu, kterou měla Státní rada plnit, byla funkce poradního orgánu prezidenta a prozatímního státního zřízení ČSR. Jednalo se o čtyřicetičlenný orgán, přičemž jeho jednotlivé členy jmenoval prezident republiky vždy na dobu jednoho roku. Úkolem Státní rady bylo především, jak vyplývá z § 7, podávat prezidentovi a vládě poradní zprávy o otázkách, které jí byly prezidentem nebo vládou předloženy ke zhodnocení. K dalším jejím úkolům patřila omezená kontrola vlády a příprava poválečného zákonodárství. Omezené postavení Státní rady vyplývalo z faktu, že šlo o jmenovaný, nevolený orgán, který nemůže být srovnáván s plnohodnotným parlamentem, jak uvedl sám prezident Beneš. Prozatím byla tedy považována alespoň za „symbol řádného parlamentního života.“ Vlastní iniciativa byla Státní radě ponechána jen pro podávání nezávazných memorand. Tamtéž: s. 30.

parlament.³⁵ Nejdůležitější změnou v rozšíření jejich pravomocí bylo uložení povinnosti prezidentu, popřípadě vlády vyžádat si od Státní rady poradní zprávu k osnově připravovaných dekretů. Podíl Státní rady na tvorbě prezidentských dekretů rozšířil politickou odpovědnost za jejich obsah na více složek československého exilu. Zároveň však diskuse ve Státní radě při projednávání osnov těch dekretů, které se týkaly poválečné obnovy Československa, ukázaly pokračující politickou diferenciaci mezi obnovujícími se politickými stranami a staly se jedním ze způsobů, jak zahraniční vedení KSČ mohlo prosazovat své vlastní představy poválečného uspořádání, přičemž asi nejzřetelnější je toto odlišení možné spatřit právě na znárodňovacích dekretech, kde se střetly koncepce komunistů a levice v sociální demokracii.³⁶

System exilového státního zřízení doplnila Právní rada vytvořená usnesením vlády a rozhodnutím prezidenta republiky dne 4. února 1942. Právní rada byla

³⁵ Viz. Důvodová zpráva k ústavnímu dekretu prezidenta republiky z 27. října 1942, jímž se měnily první dva dekrety o Státní radě.

³⁶ Pokud se například v této souvislosti podíváme na zápisy schůze vlády, jednající o osnově dekretu prezidenta republiky týkající se vyvlastnění nepřátelského zemědělského majetku č. 12/1945 Sb., tak nekomunističtí ministři měli k podobě dekretů řadu výtek. Zvláště se vyjadřovali k vymezení národnosti, vhodnosti využití sčítání lidu z roku 1930 a s tím související otázky postavení státních příslušníků spřátelených nebo neutrálních států – např. Lucemburska nebo Švýcarska, německé a maďarské národnosti, a dále také otázek souvisejících s finanční stránkou celého návrhu.

Také prezident republiky E. Beneš zaslal k návrhu dekretu předsedovi vlády Zdeňku Fierlingerovi a ministru zemědělství Júliusu Ďurišovi své připomínky týkající se mimo jiné opět výše náhrady za majetek, který má být přidělen do vlastnictví občanům. Dále se vymezoval proti užití slova konfiskace a požadoval jeho nahrazení slovem vyvlastnění. Při projednávání těchto připomínek vládou byly jasně odmítnuty jakékoli změny v tomto směru. Ministr J. Ďuriš konstatoval nejprve, že „připomínky prezidenta republiky a ministra financí jsou zásadního rázu, neboť jasnou tendencí vládního programu ve věci konfiskace nepřátelského zemědělského majetku je, že nepřátelé nemají dostat vůbec žádnou náhradu a nemají mít vůbec žádných nároků a přidělci mají dostávat zabavený majetek za velmi nízkou úhradu. Připomínky porušují tuto základní tendenci vládního programu, a to jak připomínky prezidenta republiky, tak připomínky ministra financí.“ Ministr dále uvedl, že zvýšení požadované prezidentem „má zásadní ráz, porušuje vládní program a je proti celému duchu dekretu. Totéž platí o námětu, týkajícím se případné náhrady Němcům z účtu německých reparací. Takové náměty nejsou hodny našeho osvobozovacího boje proti cizím utlačovatelům.“ Ve svém projevu jde ještě dále, pokud se navrhuje, aby se místo o konfiskaci mluvilo o vyvlastnění, je ministr rovněž proti této změně. „Nutno s politováním konstatovat, že takové náměty a námitky proti textu dekretu z nejvyšších míst narušují národní jednotu a zejména jednotu státu a jednotu obou jeho národů. Těmito náměty se dává podnět, aby se tato jednotka narušila.“ Za tohoto stavu věcí doporučuje ministr, aby vláda setrvala na svém usnesení a neodchýlila se od něho ani v nejmenším. K tomu ministr V. Kopecký poukazuje na politickou stránku problému, považuje za nemožné, aby se vláda nyní odchýlila od svého původního programu (Košický vládní program). „V připomínce jde o pokus o zvrácení důležitého a historického činu, o pokus zneužít vládní program. Je politováníhodné, že se tento pokus děje ve středu vlády a dokonce i ze strany prezidenta republiky. To může jen dodat odvahy kolaborantům, kteří si budou vědomi, že mají své zastánce a záštitníky na nejvyšších místech a že s nimi mohou počítat nejen v této, ale i v jiných věcech. Vláda musí dodržet to, co v Moskvě podepsala, jinak by to nebyl vláda, která má na mysli blaho lidu.“

JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 36.

charakterizována jako poradní a quasi soudní orgán, jehož úkolem bylo podávat právní posudky³⁷ při přípravě osnov normativních aktů exilového státního zřízení a posuzovat stížnosti československých státních příslušníků proti rozhodnutím orgánů exilového státního zřízení. Právní rada se od počátku roku 1942 významným způsobem podílela svými posudky i na přípravě dekretů prezidenta republiky a na přípravě poválečného zákonodárství. Posuzovala, zda nařízení a rozhodnutí vlády jsou v souladu s platným československým právním řádem.³⁸

2.2 Dekrety prezidenta republiky v poválečném období

V bezprostředně poválečném období bylo nejdůležitějším úkolem vlády obnovit výkon státní moci nad celým územím republiky a začít s politickou, ekonomickou a sociální obnovou státu ve smyslu Košického vládního programu. Dekrety prezidenta republiky vládní politiku prováděly. Zároveň je možno konstatovat, že prostřednictvím prezidentských dekretů se výrazně změnilo předmnichovské zákonodárství a především ústavní, politické a ekonomické uspořádání československého státu. 98 dekretů³⁹ vydaných na osvobozeném území mělo různorodý charakter.⁴⁰ Nesledovaly pouze cíle Košického vládního programu, ale také komplexně upravovaly všechny oblasti poválečného života. Vedle hospodářských opatření s tím spojených to bylo vydání nových trestněprávních norem a odčinění křivd. Z hlediska současných diskusí o česko-německých vztazích a jejich vztahu k problematice prezidentských dekretů je největší pozornost

³⁷ Právní radu mohl o posudek požádat prezident republiky, Nejvyšší účetní a kontrolní úřad nebo československý státní příslušník.

³⁸ DEJMEK, Jindřich, KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti*. (Tři české hlasy v diskusi). Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 42.

³⁹ Prvním dekretem vydaným na území osvobozeného Československa byl ústavní dekret č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády z 2. dubna 1945 (posledním pak byl dekret č. 143/1945 Sb.).

⁴⁰ Dekretální zákonodárství zahrnovalo rozsáhlou oblast sahající od retribučních dekretů, dekretů o změnách v ústavě, o zajištění obnovy a následných proměn v oblasti národního hospodářství a státních financí, vzniku a fungování nových vysokých škol či norem dotýkajících se pracovního práva a postavení státních zaměstnanců, vysokoškolských učitelů, vojáků či soudní soustavy až po dekrety znárodnovací, dekrety upravující řízení výroby a zahraničního obchodu a dekrety řešící osud německé a maďarské menšiny v ČSR. Některé z nich zásadním způsobem zasáhly do ústavy z roku 1920, jiné, jako například dekret o opětovném zavedení středoevropského času, měly jen epizodní charakter.

zaměřena na čtyři skupiny dekretů, které se týkaly osudu německé a maďarské menšiny v ČSR, znárodnění, retribucí, a na ratihabici.⁴¹

Na počátku února 1945 vydal prezident dekret o *mimořádných opatřeních pro zajištění hospodářského života na osvobozeném území*.⁴² Vlastní dekret, vydaný až 1. února 1945 pod č. 2 Úředního věstníku, vyjadřoval dvě hlavní zásady:

1. restituci majetku, jehož převod proběhl pod tlakem rasové, politické a národní perzekuce
2. zajištění veškerého nepřátelského majetku na území Československa.⁴³

2.3 Konec exilové vlády v Londýně a vznik vlády Národní fronty

Londýnskému státnímu zřízení v emigraci nebylo umožněno, především na nátlak komunistické strany, aby se ve své původní podobě přesunulo do osvobozené vlasti. Dosavadní exilová vláda podala demisi a v březnu roku 1945 opustili prezident a představitelé londýnské emigrace Velkou Británii a odletěli do Moskvy, kde je čekaly klíčová vnitropolitická jednání o podobě a programu nové vlády.

Dne 3. dubna 1945 přijel Beneš s designovanou vládou na osvobozené území do Košic. Beneš zde jmenoval první vládu Národní fronty Čechů a Slováků, která vznikla sloučením politických stran a která 5. dubna 1945 vyhlásila v Moskvě dohodnutý tzv. Košický vládní program⁴⁴, který obsahoval základní zásady vládní politiky ve vnitropolitické a mezinárodní oblasti. Definoval vládu Národní fronty Čechů a Slováků jako vládu reprezentantů „všech sociálních složek a politických směrů,

⁴¹ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 52-61.

⁴² Osnova toho dekretu byla schválena vládou 6. října 1944 a 30. listopadu také Státní radou.

⁴³ V této souvislosti se objevil pojem „zatímní správy“ závodů, podniků a majetkových podstat, které byly ve vlastnictví, držbě nebo správě „státně nespolehlivých osob“. Při zajištění nepřátelského majetku se československá vláda odvolávala zejména na britské a americké zákony o zajištění a konfiskaci německého majetku na jejich území a na následná mezinárodní jednání o reparacích. K zajištění nepřátelského majetku byly svěřeny rozsáhlé pravomoci do rukou okresních a zemských národních výborů (na Slovensku národní radě).

Bliže: JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 40-45.

⁴⁴ Plný text programu – viz Příloha č. 4, s. 85.

které doma i za hranicemi vedly národně osvobozovací zápas za svržení německé a maďarské tyranie“.

Pro účely této práce postačí, pokud se zmíním pouze o vybraných člancích programu, a to o článku VIII, neboť jeho ustanovení se stala klíčovým pro další osud německé a maďarské menšiny v Československu. Represivní postup proti menšinám byl odůvodněn tím, že se „z velké části staly povolným nástrojem dobovačné politiky proti republice zvenčí, a z nichž se zejména českoslovenští Němci propůjčili přímo k vyhlazovacímu tažení proti českému a slovenskému národu“. Zároveň však vláda prohlásila, že „nechce a nebude postihovat své loajální německé a maďarské občany, a zejména ne ty, kteří i v dobách nejtěžších zachovali k ní věrnost, s viníky však bude postupovat přísně a neúprosně, jak toho vyžaduje svědomí našich národů, svatá památka nesčetných našich mučovníků, klid a bezpečnost budoucích pokolení“. Prostředkem, který měl uvedený úkol řešit, bylo rozhodování o zachování a odejmutí československého státního občanství.

Další dva články programu, článek X a XI jsou taktéž s ohledem na zaměření této práce neopomenutelné. V těchto člancích navrhovala vláda zajištění majetku zejména u občanů nepřátelských států, osob německé a maďarské národnosti, kteří se provinili proti československému státu, jakož i u zrádců a kolaborantů, a to formou institutu národních správ. U pozemkového majetku výše uvedených kategorií osob měla být konfiskována zemědělská půda jako počátek nové pozemkové reformy, jejímž cílem bylo „jednou provždy vyrvat českou a slovenskou půdu z rukou cizácké německé a maďarské šlechty, jakož i z rukou zrádců národa a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků“. Vláda ve svém programu potvrdila též zásadu restituace majetku odňatého za druhé světové války v důsledku národní, politické či rasové perzekuce.

Přijetím Košického vládního programu a zákonodárnou činností Slovenské Národní rady se změnila i role prezidentských dekretů. Dekrety vydávané na osvobozeném území a publikované ve Sbírce zákonů a nařízení republiky Československé se od londýnského období kvalitativně odlišovaly. Byly vydávány do ustavení Prozatímního Národního shromáždění a změnil se jejich záběr a způsob přípravy a přijímání. Oproti londýnským poměrům se podíl prezidenta a jeho kanceláře na přípravě dekretů zmenšoval a vzrůstal vliv i politická odpovědnost stran Národní fronty a vlády. Politicky vycházely dekrety z uvedeného vládního programu,

který se jako nejdůležitější druh právní normy přechodného období snažili realizovat.⁴⁵

⁴⁵ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Doplněk, 2003, s. 48-51.

3. Konfiskační dekrety – jejich vzájemný poměr a právní podstata konfiskace

3.1. Právní podstata konfiskace

Jde o veřejnoprávní institut⁴⁶, se kterým se nesetkáváme poprvé až v souvislosti s poválečným vypořádáním, ale jehož počátek sahá mnohem dříve do historie. Původ slova *konfiskace* je odvozen z latinského *confiscatio* a znamená zabavení neboli nucené odnětí majetku, resp. vlastnického práva bez náhrady. Takto zabavený majetek připadl do vlastnictví státu. Hojně byly konfiskace majetku, jakožto trestní postihy za provinění proti státu, využívány v 15. až 16. století ve spojitosti s prosazováním absolutistickým forem vlády po nástupu Habsburků na český trůn.

Zásadní esencí, kterou se diferencuje od institutu vyvlastnění, je že za zabavený majetek nenáleží původnímu vlastníku žádná náhrada. Během legislativních příprav dekretu č. 12/1945 Sb. zaslal prezident republiky E. Beneš dne 12. června 1945 své poznámky k návrhu tohoto dekretu předsedovi vlády Zdeňku Fierlingerovi a ministru zemědělství Júliusu Ďurišovi. Mimo jiné v nich v bodě 5. uvádí: „Z důvodu všeobecně politických bych upozorňoval, že by v titulu zákona mělo býti nahrazeno slovo dekret prezidenta republiky „o konfiskaci“ slovem dekret prezidenta republiky „o vyvlastnění“ ... Stejně by mělo býti nahrazeno toto slovo v tomtéž duchu v § 1 osnovy.“ V konceptu odpovědi vlády na připomínky prezidenta republiky toto vláda jednoznačně odmítla slovy: „K 5. bodu Vašich připomínek, aby slovo „konfiskace“ bylo nahrazeno slovem „vyvlastnění“ vláda uvádí: V kap. XI, odst. 3 vládního programu užito je výslovně formulace „majetek bude konfiskován bez náhrady“. Vláda soudí, že tato formulace má býti zachována i v textu dekretu, aby bylo plně jasno, že jde o konfiskaci bez náhrady a nikoliv o vyvlastnění za náhradu jakoukoliv.“⁴⁷

⁴⁶ ELIÁŠ, Karel. Ještě jednou k některým otázkám konfiskace podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. *Právník*, 1994, roč. 133, č. 11, s. 973.

⁴⁷ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 286, 295.

Dalším faktem, který navzájem odlišuje tyto instituty, je jejich povaha – konfiskace je zpravidla chápána jako trestní opatření nebo opatření povahy preventivní⁴⁸, kdežto vyvlastnění nemá s trestním opatřením nic společného.

O. Horák⁴⁹ se touto problematikou ve své knize podrobněji zabýval a uvádí k tomu, že „pojem konfiskace je možné chápat ve dvojitým smyslu:

a) Konfiskace jako druh trestu spočívajícího v odnětí majetku bez náhrady, tedy konfiskace jako konkrétní institut. Ve starších dobách, kdy konfiskace představovala jeden z běžných trestů, se odnímání majetku chápalo jako přirozená součást fungování společnosti. Tyto konfiskace neměly výjimečný charakter, nebyly hromadné a naopak se uplatňovaly tradičně a dlouhodobě. Ke konfiskacím, které jsou v našich dějinách nejproslulejší a současně také nejproblematictější, se naopak přistupovalo v souvislosti s událostmi mimořádnými a zlomovými. Jednalo se především o konfiskace po prvním odboji proti Ferdinandovi I. v roce 1547, konfiskace pobělohorské nebo na základě takzvaných Benešových dekretů. Charakterizovala je hromadnost.

a) Konfiskací v širším smyslu se rozumí každé odnětí majetku bez náhrady, tedy konfiskace jako modus - způsob. Toto vymezení bude zahrnovat různé zásahy do vlastnických práv postiženého jako zabavení majetku nebo jeho části, zabavení věci apod. Někteří autoři sem řadí i tresty peněžité (pokuty) a konfiskace v širším smyslu jim tak splývá s majetkovým trestem obecně. Jejich společným jmenovatelem je trestněprávní charakter opatření. Nemusí jít jen o sankční složku trestu, ale i o prevenci a zabezpečující opatření.

Můžeme tedy rozlišovat konfiskace celého majetku, jeho části nebo jen jednotlivých věcí, dále konfiskace jako řádná opatření (běžný trest a součást právního řádu) a mimořádná opatření (po zlomových událostech) a s tím související konfiskace jako opatření směřující vůči individuálnímu pachateli nebo naopak konfiskace jako hromadná opatření.“

Charakter konfiskace ve smyslu veřejnoprávního opatření – povahy sankční nebo preventivní – sledují a respektují dekrety č. 12/1945 Sb. a č. 105/1945 Sb. bez pochybností. Lze však jen z části a velmi podmíněně tvrdit, že tyto dekrety mají

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním*. Příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století. Praha: Libri, 2010, s. 55.

charakter trestních předpisů; předmětem konfiskace je nejen majetek zrádců a nepřátel republiky, ale i majetek Německa a Maďarska rovněž, v duchu akceptace principu kolektivní viny, i majetek osob národnosti německé a maďarské bez ohledu na jejich osobní zavinění.⁵⁰

3.2. Konfiskace po druhé světové válce

Poválečné konfiskace majetku nepřátel republiky se uskutečňovaly v rámci tzv. druhé vlny pozemkové reformy.⁵¹ Byla rozčleněna do tří úseků.⁵² Tento proces státních zásahů do soukromého vlastnictví odstartoval po druhé světové válce dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*. Další dekrety, jež se týkaly zásahů státu do majetkových poměrů nepřátel republiky, tedy konfiskací, znárodnění či dosazení národní správy, byly vydány tehdejším prezidentem republiky Edvardem Benešem na návrh vlády během půl roku, v období od května do října roku 1945, a jedná se o tyto následující⁵³:

⁵⁰ ELIÁŠ, Karel. Ještě jednou k některým otázkám konfiskace podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. *Právník*, 1994, roč. 133, č. 11, s. 973.

⁵¹ Pozemková reforma započala na území Československé republiky již v roce 1919. Prvotním počinem, kterým měla být tato meziválečná pozemková reforma zahájena, bylo přijetí zákona č. 32/1918 Sb. *o obstarání velkostatků*, dalším důležitým předpisem této reformy byl zákon č. 215/1919 Sb., *o zabránění velkého majetku pozemkového* (záborový zákon).

Druhá pozemková reforma byla realizována po druhé světové válce. V londýnském a moskevském exilu vzniklo několik projektů předpokládaných pozemkových proměn. Výchozím záměrem bylo pokračovat v nedokončené meziválečné pozemkové reformě. Postupem času se však do popředí dostávala protinacistická, protiněmecká a protimaďarská hlediska, reagující na rozbití ČSR a na následné vnucené zásahy do pozemkové držby v odtržených územích nebo i ve vnitrozemí, na zábor židovského zemědělského majetku, atd.

19. září 1944 předložil ministr zemědělství J. Lichner prezidentu republiky a předsedovi vlády k připomínkovému řízení návrh dekretu *o zřízení Pozemkového úřadu*, který zejména v důvodové zprávě naznačoval orientaci na takové pozemkové přeměny, které by vedle odstranění křivd z předválečné doby řešily i důsledky protektorátních poměrů vnucených okupanty a režimem Slovenské republiky.

JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 275.

⁵² Exilové vedení KSČ dospělo k názoru, že z politických i technických důvodů bude nejúčelnější pozemkové přeměny rozčlenit do několika etap, přičemž přednostně konfiskovat a rozdělit půdu Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a teprve později reformovat pozemkovou držbu přesahující určitou výměru. Tamtéž: s. 275-276.

⁵³ Prozatímní národní shromáždění vydalo dne 28. března 1946 ústavní zákon č. 57/1946 Sb. kterým byly všechny dekrety schváleny a prohlášeny za zákon s tím, že veškeré dekrety je třeba považovat od jejich počátku za zákon, ústavní dekrety za ústavní zákon. Právní povahu zákona si dekrety, které zůstaly v platnosti, zpravidla ponechaly až dosud. Tamtéž: s. 76

- dekret č. 5/1945 Sb., z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Tento dekret znemožňující nakládání s dotčeným majetkem znamenal jakýsi počátek neboli prolog zákonů týkajících se poválečných zásahů do vlastnictví.⁵⁴
- dekret č. 28/1945 Sb., z 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci,
- znárodňovací dekrety č. 100-103/1945 Sb., z 24. října 1945, neboť nepřátelský majetek byl znárodňován bez náhrady.
- dekret č. 108/1945 Sb., z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy,
- zvláštní postavení měl dekret prezidenta republiky č. 71/1945 Sb., z 19. září 1945 o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství.

Těchto několik uvedených dekretů se netýkalo pouze „Němců a Maďarů“, ale všech osob, které byly označeny buď za „zrádce a kolaboranty“ či za „osoby státně nespolehlivé“. V tomto ohledu se právně naplňovaly politické postuláty Košického vládního programu a uvedené dekrety jsou přímo spojeny s výše zmíněnými retribučními předpisy. Nekonfiskoval se však například majetek těm Němcům a Maďarům, kteří se „aktivně zúčastnili boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky“. Dekrety také nedopadaly pouze na fyzické osoby (tj. jednotlivce), ale jejich primárním účelem bylo postihnout majetek německého a maďarského státu a těch právnických osob, které se podílely na vedení války či sloužily nacistům. Konfiskace majetku německých a maďarských právnických a fyzických osob byly již od londýnského přípravného období spojovány s československými reparačními nároky za škody způsobené německou okupací a druhou světovou válkou.⁵⁵

⁵⁴ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním*. Příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století. Praha: Libri, 2010, s. 68.

⁵⁵ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky*. Studie a dokumenty 1940-1945. Brno: Doplněk, 2003, s. 62.

3.3 Konfiskační dekrety

Co se týče sedes materiae jsou poválečné konfiskace majetku upraveny, jak již bylo zmíněno v předchozích větách, dvěma prezidentskými dekrety⁵⁶ a to:

- dekretem č. 12/1945 Sb., z 21. července 1945 *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*. V tomto právním předpise byla zakotvena všeobecná konfiskace zemědělského majetku. Sledoval dva odlišné cíle – reformní a represivní.
- dekretem č. 108/1945 Sb., z 25. října 1945 *o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy*, který byl zaměřen na nezemědělskou konfiskační problematiku. Celkově o něm lze říci, že byl propracovanější a současně i mírnější než dekret č. 12/1945 Sb. Účel tohoto dekretu byl spíše represivní.

Pokud bychom měli vystihnout jejich vzájemný vztah, tak na základě dekretu vydaného dříve, tedy č. 12/1945 Sb. docházelo ke konfiskaci výlučně zemědělského majetku. Na druhou stranu dekret vydaný o půl roku později, dekret č. 108/1945 Sb. je všeobecný, konfiskoval např. jak pohledávky, cenné papíry, vklady, tak práva nehmotná. S ohledem na obsah každého z těchto dekretů a také s ohledem na datum jejich vstupu v platnost tedy vyplývá následující závěr, že dekret č. 108/1945 Sb. má vůči dekretu č. 12/1945 Sb. postavení legis posterioris a avšak zároveň i legis generalis. Oba tyto právní předpisy mají množství společných znaků, ale přesto se v určitých otázkách odlišují. Především proto, že oba dekrety jsou jen velmi málo koordinovány, způsobovaly pak v praxi nemalé diskriminační rozdíly mezi oběma normami. Tento stav byl způsoben především tím, že v porevoluční době byly právní normy vydávány zpravidla velmi spěšně a následkem toho, bylo, že tyto právní normy nebyly vzájemně uváděny v soulad. K tomu se ostatně dostanu hned v následující kapitole, která je toho zářným příkladem. Např. otázka, kdo je Němcem či Maďarem či osobou státně nespolehlivou byla upravena v pěti velmi důležitých zákonech, a to v dekretech č. 5/1945 Sb., č. 12/1945 Sb., 33/1945 Sb., 108/1945

⁵⁶ Předpisy prováděcí, navazující a související – viz Příloha č. 3 s. 83.

Sb., a č. 128/1946 Sb. V této legislativní úpravě však nepanovala shoda, takže docházelo k diskriminacím velmi těžko řešitelným.⁵⁷

Jedním z aspektů, kterým se oba dekrety odlišují, byla jejich územní platnost. Zatímco konfiskační zásahy do nepřátelského majetku na základě dekret č. 108/1945 Sb. byly uplatňovány na celém území Československé republiky, platnost prezidentského dekretu č. 12/1945 Sb. byla na žádost SNR omezena pouze na české země. Na Slovensku byla konfiskace půdy a s tím i přidělové řízení realizována na základě nařízení předsednictva SNR ze dne 27. února 1945, které bylo o půl roku později kvůli komplikacím ve věci maďarské půdy novelizováno nařízením SNR č. 104/1945 ze dne 23. srpna 1945, *o konfiskování a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel slovenského národa*.⁵⁸ Mezi slovenskou normou a prezidentským dekretem existovalo několik odlišností, v jejichž důsledku měla konfiskace v obou částech republiky rozdílný průběh. V první řadě se jednalo o to, kdo rozhodoval o zemědělských konfiskátech. Na českém území to měly ve své pravomoci správní úřady a uplatňoval se dvojinstanční postup, kdežto na Slovensku to řešily revolučně ustavené konfiskační komise, které nebyly při svém rozhodování vázány správními předpisy a proti jejichž výrokům tudíž nebyla možná účinná právní ochrana. Další otázkou, v níž se uvedené právní normy lišily, bylo posuzování příslušnosti osob k německé nebo maďarské národnosti. Jak bude vyloženo v následující kapitole věnující se osobám konfiskaci podléhajícím, v českých zemích se v souladu s § 2 dekretu č. 12/1945 Sb. za osoby národnosti německé nebo maďarské považovali veškeré osoby, které se při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti. Podle slovenské normy tomu však bylo jinak. Konfiskační komise posuzovaly příslušnost osob k německé nebo maďarské národnosti podle jazyka užívaného v rodinném styku.⁵⁹

⁵⁷ KNAPP, Viktor. *Osidlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 133-141.

⁵⁸ Zajímavostí je, že dané nařízení mělo zpětnou platnost od 1. března 1945.

⁵⁹ To však vedlo k nepřiměřeným tvrdostem především v případech židovského zemědělského majetku, jelikož ve slovenských židovských rodinách se němčina či maďarština naprosto běžně používaly. Tento jejich majetek přešel za fašistického režimu do státního vlastnictví a po válce, aniž došlo k restituci, byl s uplatněním uvedeného jazykového kritéria konfiskován jako majetek Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel slovenského národa. V květnu 1947 bylo Ústředním svazem židovských náboženských obcí na Slovensku vydáno zvláštní memorandum, v němž bylo poukázáno na

uvedenou diskriminační praxi a současně byla navržena novelizaci slovenské konfiskační normy tak, aby byla celostátně uplatněna dle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. Legislativní odbor Úřadu předsednictva vlády 9. 6. 1947 připojil dílčí zpřesnění a náměty memoranda slovenských židovských náboženských obcí podpořil.

JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Doplněk, 2003, s. 276.

4. Vymezení konfiskovaného majetku

4.1 co se konfiskuje na základě dekretu č. 12/1945 Sb.

Primární záležitostí, kterou je třeba se zabývat je věcný rozsah konfiskace, neboli vymezení majetku, který na základě dekretů podléhá konfiskaci.

Podle znění § 1 dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa „*se s okamžitou platností a bez náhrady konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví,...* Jak z názvu dekretu, tak i z § 1 tedy plyne, že se všeobecně konfiskuje zemědělský majetek. Co se rozumí pod pojmem zemědělský majetek, je samotným dekretem v § 4 objasněno takto: „*Zemědělským majetkem (§ 1, odst. 1) jest rozuměti zemědělskou a lesní půdu, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, sloužící vlastnímu zemědělskému a lesnímu hospodářství, jakož i movité příslušenství (živý a mrtvý inventář) a všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku nebo jeho části.*“

4.1.1 Zemědělská a lesní půda

Konfiskaci podléhala zemědělská a lesní půda bez jakéhokoliv omezení výměry. Důsledkem, který by z daného vyplýval je, že např. i oplocený kus lesa o výměře 1 a, který byl využíván jako zahrada u vily, nebo zahrádka rodinného domu by se konfiskovala podle dekretu č. 12/1945 Sb., ale vila sama o sobě, resp. rodinný domek by se konfiskovaly podle dekretu č. 108/1945 Sb. Z toho by ovšem vznikaly ohromné administrativní potíže a proto se vyvinula více méně konstantní praxe, že takové zahrady se konfiskují podle dekretu č. 108/1945 Sb.⁶⁰

⁶⁰ KNAPP, Viktor. *Osidlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 134.

4.1.2 Budovy a zařízení patřící k této půdě

Nelze z tohoto ustanovení vyvodit závěr, že se jednalo pouze o budovy, které byly přímo na zemědělské či lesní půdě, která podléhala konfiskaci. Podmínkou na které tato konfiskace spočívala, bylo, že tyto budovy a zařízení k této půdě hospodářsky patřily. Konfiskovala se tedy i zemědělská usedlost, stodoly, hájovny, aj., i v případě, že byly ve vesnici a ne přímo na půdě kvalifikované podle § 4 dekretu 12/1945 Sb.

Pokud se týče zařízení patřících k této půdě, jedná se zřejmě o zařízení nemovité, neboť dekret v daném ustanovení zvláště *explicitě* vyjadřuje, že se konfiskuje i movité příslušenství. Pod tento pojem (nemovitého zařízení, které není budovou) lze patrně zařadit např. transformační stanice, studny, nemovité ploty aj.⁶¹

4.1.3 Závody zemědělského průmyslu

Jedná se o závody zemědělského průmyslu za podmínky, že slouží vlastnímu zemědělskému či lesnímu hospodářství. Jak poukazuje ve své publikaci V. Knapp⁶², je ve stylizaci tohoto ustanovení určitá nedokonalost, neboť se zde hovoří pouze o zemědělském – a nikoliv i lesním – průmyslu, pokud však slouží jak zemědělskému, tak i lesnímu hospodářství. Z toho je jasné, že podnik lesního průmyslu se na základě dekretu č. 12/1945 Sb. nekonzfiskoval ani tehdy, pokud sloužil bezprostředně lesnímu či zemědělskému hospodářství, avšak naopak podnik zemědělského průmyslu se konfiskoval podle tohoto dekretu nejen tehdy, sloužil-li hospodářství lesnímu.

Pro úplnost - samostatné závody zemědělského průmyslu, to znamená tedy ty, jež nesloužily přímo zemědělskému či lesnímu hospodářství byly konfiskovány na základě dekretu č. 108/1945 Sb.

⁶¹ KNAPP, Viktor. *Osidlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 134.

⁶² Tamtéž.

4.1.4 Movité příslušenství

Na tomto místě je vhodné poznamenat, že se jedná nejen o movité příslušenství půdy, ale také i budov, zařízení a podniků, které podléhají konfiskaci podle dekretu č. 12/1945 Sb.⁶³

4.1.5 Všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku nebo jeho části

Konfiskovanými právy se mají na mysli *in fine* daného paragrafu všechna práva – nejen věcná, ale i obligační, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku, a to jak půdy, tak i budov, zařízení a podniků, nebo jeho části.

4.2 co se konfiskuje na základě dekretu č. 108/1945 Sb.

Na základě znění § 1 odst. 1 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy se konfiskoval: „*majetek movitý i nemovitý, zejména i majetková práva (jako pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná),...*“

Jak bylo již výše zmíněno, je dekret č. 108/1945 Sb. v poměru legis generalis k dekretu č. 12/1945 Sb., avšak zároveň také v poměru legis posterioris. Na základě dekretu č. 108/1945 Sb. byl tedy všeobecně konfiskován veškerý majetek, jak movitý, tak nemovitý, který nebyl zkonfiskován již dříve z nějakého jiného důvodu (např. podle dekretu č. 12/1945 Sb. anebo podle dekretu č. 16/1945 Sb.⁶⁴) a který měl nějakou majetkovou hodnotu. Pro ilustraci je jednalo především o všechny nemovitosti jako domy, parcely, továrny, atp., dále veškerý majetek movitý, tj. osobní svršky jako šaty, prádlo, šperky, bytová a kancelářská zařízení, zařízení obchodů a živností, atp. a kromě toho také veškeré pohledávky jakéhokoli druhu – za provedené práce, pohledávky z titulu náhrady škody, aj. Dále se jednalo o vkladní knížky a cenné papíry (státní dluhopisy, obligace, akcie, losy, pojistky, aj.), vklady a podíly na obchodních společnostech, různá oprávnění a práva, jako např. právo zástavní,

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Na základě soudního rozhodnutí dle § 14 dekretu č. 16/1945 Sb., *retribuční dekret*.

právo rybolovu, právo na výhradní užívání firmy, právo na ochranné známky, patentní právo, apod.

Všechny výše zmíněný majetek podléhal konfiskaci v souladu s dekretem č. 108/1945 Sb. pakliže měl tento majetek vztah k území Československé republiky nebo byl přímo umístěn na tomto území bez ohledu na bydliště, resp. pobyt nebo sídlo osoby, jejíž majetek podléhal konfiskaci. Tato informace má význam především u nehmotných práv, byla-li vázána na majetek na území Československé republiky, zapsána v československých veřejných knihách a rejstřících (e.g. knihy pozemkové, patentní rejstřík, aj.) nebo v případě, že měla být realizována na území Československé republiky.⁶⁵

4.3 Výjimky z konfiskace

Posledním bodem, o němž bych se chtěla v této souvislosti zmínit, jsou zákonem, resp. dekretem připuštěné výjimky z konfiskace majetku, který podle všech shora uvedených zásad konfiskaci podléhá. Tyto výjimky upraveny v § 2 dekretu č. 108/1945 Sb. následovně: *„Z konfiskace vyňata jest část movitého majetku osob uvedených v § 1, odst. 1, č. 2 a 3, již jest nevyhnutelně třeba k ukojení životních potřeb nebo k osobnímu vykonávání zaměstnání těchto osob a jejich členů rodiny (jako oděv, peřiny, prádlo, domácí nářadí, potraviny a nástroje).*

Co se týče výjimky druhé, pak konfiskaci nepodléhal též majetek, který v době po 29. září 1938 pozbyli bezúhonní českoslovenští občané pod tlakem okupace nebo v důsledku národní, rasové nebo politické perzekuce.

4.4 Doba rozhodná pro konfiskaci

Co se týče okamžiku, ve kterém dochází ke konfiskaci, stanoví dekret č. 12/1945 Sb. hned ve svém prvním paragrafu, že se konfiskuje s okamžitou platností. To znamená tedy s ohledem na ustanovení § 14 tohoto dekretu, v němž je stanoveno, že dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení, ke dni 23. června 1945.

⁶⁵ PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 čís. 108 Sb.* Příručky pro národní výbory. Sv. 6. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 31-32.

Konfiskace se tedy týká majetku podle stavu ke dni 23. června 1945. Po tomto dni je osobám konfiskaci podléhajícím dovoleno nabývat další majetek, a to i zemědělský. Avšak tento majetek, včetně zemědělského majetku, podléhá konfiskaci podle dekretu č. 108/1945 Sb.⁶⁶

Podle § 1, odst. 1 dekretu č. 108/1945 je zkonfiskován majetek, který ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace byl nebo ještě stále je ve vlastnictví subjektů vyjmenovaných v citovaném dekretu. Děje se tak s účinností ke dni 30. října 1945, neboť je stejně jako u dekretu č. 12/1945 Sb. stanoveno, že tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Za povšimnutí stojí skutečnost, že majetek podléhající konfiskaci je majetkem, který určité osoby vlastnily ke dni skončení okupace a po případě ještě později, tj. do účinnosti dekretu. Avšak tento den bude v jednotlivých částech republiky odlišný, a to v závislosti na tom jak daných krajích probíhal národní odboj.⁶⁷ Účinek konfiskace je ale stanoven konkrétním datum, který spadá v jedno s účinností dekretu, tedy pojí se k datu 30. října 1945.⁶⁸

Shrňme-li výše uvedené, existují 4 situace:

- a) majetek byl ve vlastnictví osoby podléhající konfiskaci ke dni faktického skončení okupace, nebo ke dni 30. října 1945 a podléhá tudíž konfiskaci vždy
- b) majetek byl ve vlastnictví takovýchto osob ke dni faktického skončení okupace, avšak byl jimi před 30. říjnem 1945 zcizen, pak i v tomto případě konfiskaci podléhá a to bez ohledu na jeho nabyvatele, neboť podle ustanovení dekretu podléhá konfiskaci veškerý majetek, který je ve vlastnictví takové osoby do účinnosti dekretu.
- c) majetek byl ve vlastnictví dne 30. září 1938 nebo i později, nicméně před faktickým skončením okupace byl těmito osobami zcizen a nyní je ve vlastnictví osob konfiskaci nepodléhajících, nedochází v tomto

⁶⁶ KNAPP, Viktor. *Osidlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 139.

⁶⁷ Pro Čechy lze vzít za základ den 5. května 1945. Pro některé kraje moravské a zejména na Slovensku to ovšem bude datum dřívější.

⁶⁸ PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 čís. 108 Sb.* Příručky pro národní výbory. Sv. 6. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 33.

případě ke konfiskaci obligatorní, na rozdíl od ostatních uvedených případů a může k ní dojít jen tehdy, neodporuje-li zásadám slušnosti. To vyplývá z § 1 odst. 3 dekretu č. 108/1945 Sb.⁶⁹

- d) v posledním případě jde o situaci, kdy osoba, jejíž majetek jinak konfiskaci podléhá, takový majetek nabyla až po 30. říjnu 1945. Za takovéto situace nebude nově nabytý majetek konfiskován.⁷⁰

⁶⁹ § 1 odst. 3 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb.: „Konfiskaci podléhá rovněž veškerý majetek, který náležel v době po 29. září 1938 subjektům uvedeným v odstavci 1 a 2 a byl v době rozhodné podle odstavce 1, věta první, po případě je ještě, ve vlastnictví osob, v jejichž rukou by konfiskaci nepodléhal, leč by podrobení takového majetku konfiskace neodpovídalo zásadám slušnosti.“

⁷⁰ KNAPP, Viktor. *Osídlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 140.

5. Osoby konfiskaci podléhající

5.1 Komu se konfiskuje podle dekretu č. 12/1945 Sb.

První paragrafy upravují osoby, kterým se konfiskuje, resp. osoby podléhající konfiskaci, přičemž oba dekrety – č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. upravují velmi rozličně a to jak pozitivně subjekty konfiskace, tak i negativně subjekty z konfiskace vyňaté. Zaměříme-li se nejprve na dekret č. 12/1945 Sb. zjistíme, že v § 1 upravuje konfiskaci:

- a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost,
- b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1938 až 1945,
- c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

V následujících §§ 2 a 3 je § 1 upřesněn a je v nich konkrétněji specifikováno, které osoby se považují za osoby národnosti německé nebo maďarské a které se označují za zrádce a nepřátele československé republiky.

5.1.1 Osoby německé a maďarské národnosti

Jak je uvedeno v § 2 za osoby národnosti německé, nebo maďarské se považovali veškeré osoby, které se při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

Z uvedeného vyplývá, že pokud jde o fyzické osoby dekret č. 12/1945 Sb. byl založen na zásadě etnické, tedy, že se vztahoval na osoby německé národnosti, bez ohledu na jejich státní příslušnost. Interpretace pojmu „německá národnost“ se postupně vyvíjela a ustalovala, to je ostatně dobře vidět na judikatuře Nejvyššího správního soudu k dekretu č. 12/1945 Sb.

Sama skutečnost říšskoněmecké příslušnosti důvodem konfiskace nebyla.⁷¹ Na druhé straně nebylo považováno za rozhodující, jakou má státní příslušnost osoba národnosti německé. Konfiskace proto postihovala i osoby německé národnosti, které byly státními občany např. rakouskými⁷², nebo švýcarskými.⁷³

To tedy ale také znamená, že konfiskace by se vztahovaly na osoby německé národnosti bez ohledu na státní příslušnost, což by v celkovém důsledku mělo za efekt, že konfiskaci by podléhal majetek příslušníků kteréhokoliv státu, pakliže by byl německé národnosti. Za takovéto situace se dá předpokládat, že by docházelo někdy k nevítaným mezinárodním potížím, zejména pokud by šlo o příslušníka státu spřáteleného nebo spojeneckého. Aby se takovému případu vyvarovaly, obsahoval dekret č. 12/1945 Sb. v ustanovení § 1 také odst. 3, jenž stanoví, že vyskytne-li se takový případ, mají být jednací spisy předloženy cestou zemského národního výboru k posouzení ministerstvu vnitra, nebo ministerstvu, jehož se věc týká.⁷⁴

5.1.2 Zrádci a nepřátelé republiky

V souladu se zněním § 3 citovaného dekretu „*Za zrádce a nepřátele Československé republiky jest považovati:*

- a) *osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti o obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty,*
- b) *z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.*

Neboť obsah tohoto ustanovení je víceméně shodný se zněním uvedeným v dekretu č. 108/1945 Sb. a o němž je v následující kapitole pojednáno velmi

⁷¹ Boh. admin. 1836/48

⁷² Boh. admin. 2021/48 a 7 2023/48

⁷³ Boh. admin. 2017/48

JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945.* Brno: Doplněk, 2003, s. 76.

⁷⁴ ŠEBESTÍK, Josef, LUKESŠ Zdeněk. *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce.* Příručky pro národní výbor. Sv 9. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 12.

podrobně, nebudu se na tomto místě k dané problematice blížeji vyjadřovat a odkazuji na kapitolu 7.2.3.

5.1.3 Akciové a jiné společnosti a korporace

Poslední skupinu, jíž se konfiskoval zemědělský majetek, tvoří „*akciové a jiné společnosti a korporace, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.*“ Zde se naskytá otázka, jaký vztah má toto ustanovení § 1 odst. 1, písm. c) k ustanovení § 3 odst. 1 písm. b), jehož účelem je podat autentický komentář k § 1. Nicméně připomeňme si § 3 odst. 1 písm. b) který říká, že „*za zrádce a nepřátele Československé republiky jest považovati (...) z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým účelům.*“ Legislativní úprava v rámci tohoto dekretu není jednotná a nelze o ní ani říci, že by byla vyhovující. Rozdílů zde lze najít několik. Za první § 3 se zmiňuje všeobecně o právnických osobách, naproti tomu je § 1 taxativně vyjmenovává. Dalším případ je označení „*úmyslného a záměrného*“ sloužení v § 1 a sloužení „*záměrného a aktivního*“ v § 3. Za třetí jde podle § 1 o „*německé*“ vedení války, kdežto v § 3 se jedná o „*německé nebo maďarské*“ vedení války. A v posledním případě zná § 1 „*fašistické a nacistické*“ účely, a § 3 účely pouze „*fašistické*“. I přes tyto difference chtějí ve skutečnosti oba paragrafy vyjádřit totéž a není mezi nimi rozdíl. Jde zde pouze o nadbytečné opakování se.

Nepromyšlenost § 1 a § 3 je hodně hluboká a vede ještě mnohem dále. Na základě § 1 se konfiskuje:

- a) fyzickým osobám – Němcům a Maďarům - § 1 odst. 1, písm. a), § 2
- b) fyzickým osobám – zrádcům a nepřátelům republiky - § 1, odst. 1 písm. b), § 3 odst. 1 písm. a)
- c) právnickým osobám, které (zhruba) sloužily nepříteli - § 1 odst. 1 písm. b), § 3 odst. 1 písm. b)
- d) právnickým osobám, které sloužily nepříteli - § 1 odst. 1 písm. c).

Jak uvádí V. Knapp, který se touto otázkou zabýval, existuje nedostatek v systematicke § 1, který konfiskuje jednak Němce a Maďary a jednak zrádce a nepřátele republiky, avšak náhle nesystematicky přidává v samostatném odstavci c) právnické osoby, které však téměř týmiž slovy v § 3 odst. 1 písm. b) prohlašuje za

zrádce a nepřátele republiky a podřizuje je tím režimu svého odstavce b). Právnícké osoby jsou tedy nevhodnou oklikou přes § 3 konfiskovány v § 1 odst. 1 dvakrát, jednak pod písm. b) jako zrádci a nepřátelé a jednak samostatně pod písm. c). Dále uvádí, že jediný možný závěr, který by mohl zachránit systematiku §§ 1-3 je, že se:

- a) § 1 odst. 1 písm. a) týká fyzických osob německé a maďarské národnosti
- b) § 1 odst. 1 písm. c) právníckých osob německé maďarské národnosti
- c) § 1 odst. 1 písm. b) fyzických osob jiné než německé či maďarské národnosti
a
- d) právníckých osob jiných než německých a maďarských.⁷⁵

Prostřednictvím veřejné vyhlášky se označovaly osoby, jejichž zemědělský majetek se konfiskuje. Tato veřejná vyhláška byla vyvěšována na úřední tabuli okresního národního výboru a ve všech obcích, v nichž ležel konfiskovaný majetek, nebo jiným obvyklým způsobem.⁷⁶

Osoby německé a maďarské národnosti byly označovány na návrh místní rolnické komise, a nebyla-li dosud zřízena, na návrh místního národního výboru okresním národním výborem příslušným podle místa, v němž dotčený zemědělský majetek ležel, případně podle místa ústřední správy majetku.

Zrádci a nepřátelé republiky stejně tak jako právnícké osoby uvedené v § 1 odst. 1 písm. b) a c) byli označováni okresním národním výborem, avšak o tomto návrhu rozhodoval zemský národní výbor, v jehož obvodě dotčená nemovitost ležela. Pokud se vyskytly pochybné případy, předložil je zemský národní výbor ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodlo v dohodě s ministerstvem vnitra.

5.2 Komu se konfiskuje podle dekretu č. 108/1945 Sb.

Dekret č. 108/1945 Sb., z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy konfiskoval bez náhrady pro Československou republiku

⁷⁵ KNAPP, Viktor. *Osidlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 144.

⁷⁶ HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním*. Příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století. Praha: Libri, 2010, s. 91.

movitý a nemovitý majetek i majetková práva (pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná), které byly ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace zkráceně ve vlastnictví:

- a) právnických osob – německé říše, Maďarského království, veřejnoprávních korporací, NSDAP, maďarských politických stran a dalších německých a maďarských právnických osob včetně majetkových fondů
- b) fyzických osob národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokázaly, že zůstaly věrný Československé republice,
- c) fyzických osob, které vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky a dalších osob ve smyslu § 18 zákona č. 16/1945 Sb., o *potrestání nacistických zrádců, zločinců, pomahačů a o mimořádných soudech* - Velký retribuční dekret a
- d) ostatních právnických osob⁷⁷

Dekret č. 108/1945 Sb. tedy takové výslovné ustanovení o tom, že se jedná o osoby německé národnosti bez ohledu na státní příslušnost, neosahuje, jako je tomu v dekretu č. 12/1945 Sb. v § 1 odst. 1 písm. a), avšak tyto dekrety tvoří vlastně jeden celek a také z jejich obsahu jasně vyplývá úmysl zákonodárce ponechat stranou otázku státní příslušnosti.⁷⁸

5.2.1 Německé nebo maďarské osoby právnické

Pokud bychom se měli podrobněji zabývat jednotlivými subjekty konfiskace, pak především podle §1 odst. 1 dekretu č. 108/1945 Sb. se konfiskuje majetek – Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a

⁷⁷ JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Doplněk, 2003, s. 63-65.

⁷⁸ ŠEBESTÍK, Josef, LUKEŠ Zdeněk. *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce*. Příručky pro národní výbor. Sv 9. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 12.

jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisejících, jakož i jiných německých nebo maďarských osob právnických. Jak vidno vypočítává toto ustanovení subjekty různého druhu, které nelze zařadit pod pojem fyzické osoby. Výhradním znakem zde byl moment národnostní, dále režim nacistický, resp. bývalý politický režim maďarský, nebo souvislost s těmito režimy.

Podle tohoto ustanovení je konfiskován majetek dále uvedených subjektů:⁷⁹

a) Německé říše a Království maďarského

Tím se má na mysli majetek označovaný jako státní a předpokladem je, že se nachází na československém území. Jedná se zejména o státní podniky, ústavy, fondy, majetek státní správy a všech jejích složek, úřadů, říšských drah, vojenský majetek, majetek veřejné správy, majetek správy z říšského pověření, aj.⁸⁰

b) Osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva

Sem jsou zařazeny veřejnoprávní korporace, které byly zřízeny podle předpisů říšskoněmeckých nebo maďarských k plnění určitých veřejných úkolů. Rozumí se jimi jak osoby, které mají sídlo na československém území, tak i mimo toto území. U osob se sídlem mimo československé území je předpokladem, že jejich majetek leží na československém území.

Kupř. se jedná o říšskoněmecké ústavy veřejnoprávního sociálního pojištění, veřejnoprávní úvěrní ústavy, svazky zájmové (např. řemeslnická komora v Liberci s pobočkami v Chebu a Šumperku) i územní samosprávy.

c) Německé strany nacistické a politické strany maďarské⁸¹

⁷⁹ PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 čís. 108 Sb. Příručky pro národní výbory*. Sv. 6. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 37-49.

⁸⁰ Nekonfiskoval se však majetek, který před 29. zářím 1938 patřil československému státu, čl. státní správě a čl. státním podnikům a který byl okupanty zabrán.

⁸¹ V Německu šlo především tedy o stranu NSDAP, která podle německého zákona k zajištění jednoty strany a státu z 1. 12. 1933 byla jako nositelka německé státní myšlenky, korporací veřejného práva. Podle nařízení (z 29. března 1935) k provedení zákona, k zajištění jednoty a strany byly následující útvary složkami strany NSDAP, bez právní subjektivity – SA (Sturmabteilungen der NSDAP), SS (Schutzstaffeln der NSDAP), NSKK – Nationalsozialistisches Kraftfahr-Korps, NSFK – Nationalsozialistisches Fliegerkorps, HJ – Hitler-jugend, NS-Deutscher Studentenbund, NS-Deutscher Dozentenbund, NS-Deutsche Frauenschaft.

d) Jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisejících

V tomto bodě se hovoří o těch, kteří nacistický režim, resp. bývalý politický maďarský režim vytvořily buď přímo, nebo přímo a také o těch, které byly vytvořeny sice jinými činiteli, ale s těmito režimy souvisely, např. od nich odvozovaly svoji existenci, zejména po stránce politického zaměření, nebo u nichž se vyskytovaly shodné ideologické znaky těchto režimů.⁸²

Osobním sdružením byla myšlena volná skupina osob sdružených za určitým účelem, aniž by takovéto sdružení nabylo povahy právnické osoby. Fondy a účelová jmění představovaly majetek věnovaný jistému účelu, e.g. fond k udržování nějakého zařízení.

Sem spadají neněmecké (a také nemaďarské) útvary, např. české nebo slovenské, které souvisí s režimem nacistickým, resp. bývalým politickým režimem maďarským, jako Vlajka, Hlinkova garda, Svatoplukovy gardy, Rodobrana a jiné fašistické organizace podobné povahy.

e) Jiné německé nebo maďarské osoby právnické

Pod toto ustanovení spadají všechny ostatní německé a maďarské právnické osoby, které nejsou zahrnuty v kategorii veřejnoprávních osob, zřízených podle německého nebo maďarského práva (viz výše bod a)). Jsou jím osoby postiženy bez ohledu na to, zda jejich sídlo je nebo bylo na území československém nebo mimo toto území. Jedná se o právnické osoby jak soukromého práva, přičemž nezáleží, zda byly zřízeny na podkladě předpisů československých, nebo okupantských (např. německé spolky, akciové společnosti, družstva aj.) protože tyto společnosti nejsou právnickými osobami, tak i právnické osoby veřejného práva opírající se o předpisy československé. Hlavním znakem je v tomto bodě moment národnostní. Pro

⁸² Nacistický režim vytvořil např. tyto útvary, jež sem spadají – NS-Deutscher Aerztebund, Bund nationalsozialistischer deutscher Juristen (NS-Rechtswahrerbund), NS-Lehrerbund, NS-Volkswohlfahrt, NS-Kriegsopferversorgung, reichsbund der deutschen Beamten, NS-BUND deutscher techniker, Deutsche Arbeitsfront. Všechny tyto jmenované útvary jsou tzv. přičleněnými svazy ke straně NSDAP a mají vlastní právní subjektivitu.

Dále byly kromě výše vyjmenovaného vytvořeny instituce jako – Deutsches Frauenswer, NS-Altherrenbund der deutschen Studenten, Reichsnäherstand, Reichsstand des deutschen Handwerks, NS-Reichskriegerbund, Reichsluftschutzbund, NS-Reichsbund für Leibesübungen, Reichsarbeitsdienst, Todt-Organisation nebo NS-Schweizerbund.

Jedná se pouze o příkladný výčet hlavních útvarů tohoto druhu, u nichž lze předpokládat, že zanechaly majetek, který propadá konfiskaci.

zhodnocení této otázky, jak se uvádí v příručkách pro národní výbory, se přihlíželo k tomu, zda se právnická osoba sama označila za německou, resp. maďarskou, zda byla právnická osoba podle své povahy zřízena pro německé, resp. maďarské příslušníky, jaké národnosti byla většina jejích členů – zda německé, resp. maďarské národnosti, zda měla tato právnická osoba sídlo v Německu či v Maďarsku nebo zda měla vnitřní jednacím řeč a správu a řízení německé, resp. maďarské.

5.2.2 Osoby fyzické, národnosti německé nebo maďarské

V tomto bodě se uvádí další okruh osob, jejichž majetek byl zákona zkonfiskován. Jedná se tedy podle § 1 odst. 1 bod č. 2. o *„všechny osoby fyzické, národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému, a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem.“*

Stejně tak jako v dekretu týkajícího se zemědělské konfiskace, tedy dekretu č. 108/1945 Sb., je u těchto osob nerozhodná státní příslušnost, ale rozhoduje výlučně národnost takové osoby.

O výjimkách, resp. o osobách, které do pod režim tohoto ustanovení nespádají bude pojednáno v následující kapitole.

5.2.3 Osoby fyzické, určitým způsobem se provinivší

V tomto bodě se dostáváme k poslední kategorii osob podléhajících konfiskaci na základě § 1 dekretu č. 108/1945 Sb. Tento druh osob je kvalifikován takto: konfiskuje se majetek *„osob fyzických, které vyvíjely činnost, směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé nebo maďarské okupanty, nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech), nadržovaly germanisaci nebo maďarisaci na území Československé republiky nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo k českému nebo*

slovenskému národu, jakož i osob, které strpěly takovou činnost u osob spravujících jejich majetek nebo podnik“.

Dané ustanovení obsahuje dva zásadní druhy jednání, jež podmiňují konfiskaci a které je z hlediska tohoto ustanovení nutné rozlišovat. Jedná se o rozlišení časové, přičemž první část jednání takových osob není časově vůbec omezena. Majetek osob, které se takovým způsobem provinily, je zkonfiskován, ať se toto provinění stalo kdykoliv. Prakticky to ovšem znamená, že konfiskací byl postižen majetek takových osob pro jednání, kterých se dopustily od zřízení Československé republiky, tj. od 28. října 1918 až do dne skončení okupace. Druhá část provinění se pak týká doby zvýšeného ohrožení republiky, tj. po 21. květnu 1938 do skončení okupace.

V prvním případě jsou vyjmenovány činnosti, které by bylo možno zahrnout pod jeden bod a jde v podstatě o formulaci převzatou ze zákona na ochranu republiky.⁸³ Půjde např. o členy všech organizací, které směřovaly proti demokracii Československé republiky, o osoby, které se hlásily a byly činné ve fašistickém hnutí, jako je Vlajka, Hlinkova garda apod. A dále šlo o osoby, které záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé nebo maďarské okupanty a to rovněž bez ohledu na dobu, ve které se tak stalo. Zákon tedy požaduje, jak je v tomto ustanovení explicitně vyjádřeno, činnost záměrnou, avšak nepožaduje žádné konkrétní jednání, mohlo jít o různorodý druh podpory. Kupříkladu se mohlo jednat o propagování a vychvalování nacistických a fašistických idejí, tzn. Např. antisemitismu a schvalování nebo obhajování projevů nacistů a fašistů, aj. Takovou podporou bylo i každé členství ve fašistických organizacích.

Ve druhém případě jsou uvedeny další podmínky, se kterými zákon spojuje konfiskaci, a které se týkají doby zvýšeného ohrožení republiky, tj. od 21. května 1938. Opět se jedná o dvě skupiny osob. Tou první jsou osoby, které nadržovaly germanizaci anebo maďarizaci na území Československé republiky. Pro přiblížení to znamená, že je zkonfiskován např. majetek osoby české národnosti, která v době okupace posílala děti do německé školy, zavedla ve svém podniku okamžitě německé úřadování, ač k tomu nebyla nucena a povinna, vypovídala zaměstnance, kteří neuměli německy, a na jejich místa přijímala zaměstnance německé národnosti atp. Ve zkratce lze říci, že šlo o veškerá jednání směřující k prospěchu Němců a

⁸³ Zákon ze dne 19. března 1923, č. 50/1923 Sb., *na ochranu republiky*.

Maďarů. Co se týče druhé skupiny osob, jedná se o osoby, které se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo českému nebo ke slovenskému národu. I pod tento pojem lze podřadit různé druhy jednání, jako již výše zmíněné schvalování nacistických a fašistických idejí či okupantů, tak i např. udavačství, zrazování, snižování vlastního národa před okupanty, atp. Tak například propadlo konfiskaci jmění podnikatele – obchodníka, který nedodával zboží zdejšímu trhu, přestože náš národ ho nutně potřeboval a pro větší zisk odprodával toto zboží bez donucení do říše.

Podle posledního ustanovení tohoto odstavce je zkonfiskován majetek i těch osob, které jsou z hlediska všech náležitostí výše zmíněných bezúhonné, avšak takové jednání strpěly u osob, které spravovaly jejich majetek nebo podnik. To znamená, že je tedy konfiskován majetek i těch osob, které se k podobným, z hlediska národa hnusným činům nepropůjčily, ale věděly nebo musely vědět o tom, že osoby, které ke správě svého majetku zmocnily, se tak chovaly, a ač mohly, nevyužily příležitosti, aby je ze svého podniku nebo majetku odstranily.

5.2.4 Ostatní právnické osoby

§ 2 dekretu č. 108/1945 Sb. dále rozšiřuje ustanovení odstavce 1, č. 3 i na „osoby právnické, pokud lze fyzickým osobám, které jsou jejich členy nebo podílníky na majetku nebo podniku (kapitálovým účastníkům), přičítati vinu na postupu orgánu zastupujícího právnickou osobu nebo pokud tyto osoby zanedbaly přiměřenou opatrnost při jeho volbě a dozoru naň. Toto ustanovení dopadá na konfiskaci jmění všech ostatních právnických osob, kterým nebylo konfiskováno podle ustanovení § 1 odst. 1 čís. 1 dekretu. Otázka konfiskace se posuzovala z hlediska fyzických osob, a to na jedné straně z hlediska orgánu, který právnickou osobu zastupoval a na straně druhé z hlediska osob, které měly vliv na volbu a dozor nad tímto orgánem. Dále jsou stanoveny dva předpoklady, které podmiňovaly konfiskaci majetku těchto osob, a které musely být splněny. Tedy, že orgán zastupující právnickou osobu postupoval některým ze závadných způsobů ve smyslu § 1, odst. 1 č. 3, o nichž jsme se zmínili v předcházející podkapitole, a druhou podmínkou bylo, že tento závadný postup zastupujícího orgánu bylo možné přičítat fyzickým osobám, které byly členy právnické osoby nebo podílníky na majetku nebo podniku (kapitálovými účastníky), a

to buď přímo, nebo nepřímo tím, že zanedbaly přiměřenou opatrnost při volbě a dozoru nad zastupujícím orgánem.

5.3. Srovnání osob konfiskaci podléhajících na základě ustanovení v dekretu č. 12/1945 Sb. a dekretu č. 108/1945 Sb.

Jak bylo zmíněno výše, dekrety neobsahují jednotnou legislativní úpravu a nebyly ani vzájemně příliš koordinovány, přičemž za takového stavu docházelo při konfiskacích k různým diferencím. Pro snadnější orientaci v této problematice poslouží následující tabulka⁸⁴, v níž je uvedeno přehledné srovnání osob, kterým byl konfiskován majetek na základě dekretu č. 12/1945 Sb. a osob podle ustanovení dekretu č. 108/1945 Sb.

Konfiskaci podléhají podle:

Dekretu č. 12/1945 Sb.	Dekretu č. 108/1945 Sb.
1. -	1. Německá říše
2. -	2. Království maďarské
3. -	3. Osoby veřejného práva, podle německého či maďarského práva
4. -	4. Německá strana nacistická
5. -	5. Politické strany maďarské
6. Pouze německé a maďarské korporace, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německého (nikoliv též maďarskému) vedení války, nebo fašistickým a nacistickým účelům	6. Jiné útvary, organizace, podniky, zařízení, osobní sdružení, fondy a účelová jmění těchto režimů nebo s nimi související
7. Německé a maďarské právnické osoby s omezením jako ad. 6.	7. Německé a maďarské právnické osoby
8. Osoby fyzické, národnosti německé a maďarské	8. Osoby fyzické, národnosti německé a maďarské
9. Osoby fyzické, které: a) vyvíjely činnost směřující pro	9. Osoby fyzické, které: a) vyvíjely činnost, směřující proti

⁸⁴ KNAPP, Viktor. *Osídlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 141-143.

<p>státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky</p> <p>b) nebo k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly</p> <p>c) které záměrně a aktivně podporovaly jakýmkoli způsobem německé a maďarské okupanty.</p> <p>d) –</p> <p>e) –</p> <p>f) –</p> <p>10. Jiné než německé či maďarské právnické osoby, jejichž správa sloužila záměrně německému či maďarskému vedení války nebo fašistickým účelům</p>	<p>státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky</p> <p>b) stejně jako u dekretu č. 12/1945 Sb.</p> <p>c) stejně jako u dekretu č. 12/1945 Sb.</p> <p>d) které v době zvýšeného ohrožení republiky nadržovaly germanizaci nebo maďarizaci na území Československé republiky</p> <p>e) nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice či slovenskému národu</p> <p>f) které strpěly, aby takovou činnost [ad. a) až e)] vyvíjely osoby, spravující jejich majetek a podnik</p> <p>10. Jiné než německé či maďarské právnické osoby, které vyvíjely činnost uvedenou sub 9., pokud lze osobám fyzickým, které jsou jejich členy nebo podílníky na majetku nebo podniku (kapitálovým účastníkům):</p> <p>a) přičítati vinu na postupu orgánu, zastupujícího právnickou osobu, nebo</p> <p>b) pokud tyto osoby zanedbaly přiměřenou opatrnost při volbě zastupujících orgánů nebo při dozoru naň.</p>
--	---

Na první pohled je zřejmé, že subjekty uvedené pod body 1. -5. podle dekretu č. 12/1945 Sb. konfiskaci vůbec nepodléhají. Na druhou stranu však podléhají konfiskaci na podkladě dekretu č. 108/1945 Sb. Pokud se vrátíme k vzájemnému poměru obou dekretů, shledáme, že dekret č. 108/1945 Sb. má širší dosah a podléhá mu veškerý ostatní majetek, který nebyl zkonfiskován již dříve. Závěr je tedy nasnadě. Podle dekretu č. 108/1945 Sb. je konfiskován subjektům vyjmenovaným v bodech 1. -5. také majetek zemědělský.

Podíváme-li se na znění bodu 6. uvedeného v dekretu č. 108/1945 Sb., pak zjistíme, že odpovídá zčásti § 1, odst. 1, písm. c) dekretu č. 12/1945 Sb., ale chybí v něm uvedení korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila maďarskému vedení války. Takže i v tomto případě bude zemědělský majetek konfiskován podle dekretu č. 108/1945 Sb. Co se týče právnických osob německých či maďarských je dekret č. 108/1945 Sb. širší, protože konfiskuje neomezeně, kdežto dekret č. 12/1945 Sb. má omezení spočívající na § 1 odst. 1 písm. c).

Co se týče fyzických osob německé a maďarské národnosti, zdají se být body č. 8 na první pohled totožné. Avšak nuance mezi těmito dekrety spočívá v určení, kterážto osoba je Maďarem a Němcem. Dekret č. 12/1945 v § 2 podává taxativní výčet, naproti tomu dekret č. 108/1945 takovýto výčet neobsahuje a svou všeobecnou stylizací připouští volnou úvahu úřadu, který může dojít k závěru, že daná osoba je Maďarem či Němcem i z jiných skutkových zjištění, než která pořádá § 2 dekretu č. 12/1945 Sb. Z toho vyplývá, že může dojít k situaci, že určitá osoba nebude považována za Němce, resp. Maďara na základě ustavení dekretu č. 12/1945 Sb., avšak bude pokládána za Němce, resp. Maďara podle dekretu č. 108/1945 Sb. Její zemědělský majetek však bude tak i tak zkonfiskován, s ohledem na výše zmíněný širší obsah dekretu č. 108/1945.

Pokud jde o zrádce a nepřátele republiky, myšleny jsou fyzické osoby (bod č. 9), je zjevné, že skutkové podstaty uvedené pod písmeny a) až c) jsou u obou dekretů totožné. Dekret č. 108/1945 Sb. však obsahuje další skutkové podstaty zmíněné pod body d) – f), které jsou alternativně přidány.

V posledním bodě zbývá se zmínit o právnických osobách jiných než německých či maďarských. K tomu využiji výstižní příměr V. Knappa⁸⁵: „Lze říci, že dekrety se k sobě mají jako dva kruhy, které se protínají, ale nepřekrývají, takže

⁸⁵ Tamtéž: s. 144-148.

v každém z nich zbývá plocha druhým nezakrytá.“ To znamená, že právnické osobě bude majetek konfiskován buď na základě obou dekretů (tedy zemědělský podle dekretu č. 12/1945 Sb. a zbývající podle dekretu č. 108/1945 Sb.), nebo pouze na základě dekretu č. 12/1945 Sb. její zemědělský majetek a v posledním případě bude konfiskace majetku této právnické osoby probíhat jen na podkladě dekretu č. 108/1945 Sb., ergo jí bude zkonfiskován opět veškerý její majetek.

5.4 Osoby z konfiskace vyňaté

Závěrem této kapitoly zbývá ještě vzájemné srovnání subjektivních výjimek z konfiskace podle obou dekretů. I v tomto případě se dá vzájemný poměr obou dekretů vyjádřit již výše použitým příměrem V. Knappa o dvou kružnicích, jež se protínají, ale jedna druhou zcela nepřekrývá.

Výchozím ustanovením, které hovoří o tom, že určitým osobám, ač jsou německé či maďarské národnosti, jejich zemědělský majetek nebude konfiskován, je § 1 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb., který zní takto: *„Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje.“*

O dalších výjimkách z konfiskace pojednává § 1 odst. 3, v němž se stanoví, že o tom, lze-li připustit výjimku podle odstavce 2, rozhodoval na návrh příslušné rolnické komise okresní národní výbor, který je se svým dobrozdáním postupoval ke končenskému rozhodnutí ministerstvu zemědělství v dohodě s ministerstvem vnitra.

Dekret č. 108/1945 Sb. je i této problematice rozvinutější, neboť v ustanovení § 1 odst. 1 bodu č. 2 uvádí, že konfiskace se neuskuteční u *„osob, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem.“*

I na tomto místě, než se dostanu k samotnému podrobnějšímu výkladu o osobách, jejichž majetek nebyl konfiskován, uvádím srovnání pro jednodušší orientaci v dané otázce.

Konfiskaci nepodléhají podle:

Dekretu č. 12/1945 Sb.	Dekretu č. 108/1945 Sb.
<p>fyzické osoby německé nebo maďarské národnosti, které:</p> <ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="228 577 818 723">1. se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky<li data-bbox="228 857 276 891">2. -<li data-bbox="228 969 276 1003">3. -	<p>fyzické osoby německé nebo maďarské národnosti, které:</p> <ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="850 577 1441 835">1. Se aktivně zúčastnily boje za osvobození Československé republiky nebo (alternativně) trpěly pod nacistickým či fašistickým terorem a (kumulativně)<li data-bbox="850 857 1441 947">2. Zůstaly věrný Československé republice a (kumulativně)<li data-bbox="850 969 1441 1057">3. Nikdy se neprovinily proti národu českému či slovenskému

Dekret č. 108/1945 Sb. je tedy, jak je z jeho textace patrné, při stanovování výjimek z konfiskace náročnější než dekret č. 12/1945 Sb. Základními neboli výchozími požadavky, které klade na tyto osoby, jsou dvě podmínky, které musí být splněny současně u osoby jak německé tak i maďarské národnosti. Výjimka se povolovala jen takovým osobám, které se předně nikdy neprovinily proti národu českému a slovenskému a zůstaly věrný Československé republice. Třetí podmínkou, která k těmto dvěma musí přistoupit je, buď že se taková osoba aktivně zúčastnila boje za osvobození Československé republiky, nebo je zde uvedená druhá alternativa, a to, že tyto osoby trpěly pod nacistickým či fašistickým terorem.

Jak vidíme, dekret č. 108/1945 Sb. obsahuje tři kumulativní podmínky, z nichž jedna má dvě alternativy. Dekret č. 12/1945 Sb. uvádí pouze jedinou podmínku, která je totožná s jednou alternativou podmínky dekretu č. 108/1945 Sb. Konkrétně, v souladu se zněním dekretu č. 12/1945 Sb., konfiskaci nepodléhají osoby německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily osvobozovacího boje.

5.4.1 Aktivní účast na osvobozovacím boji

Časové omezení této podmínky se týká pouze doby po faktickém obsazení Československé republiky, resp. jejích částí, např. bývalých sudetských území a před faktickým osvobozením republiky. Vyžaduje se výslovně aktivní účast, jíž může být jak účast vojenská, tak i kupř. politická. V daném případě však nestačí jen sympatizování, dodávání zboží armádě⁸⁶, poslech zahraničního československého nebo spojeneckého rozhlasu, neudání osob poslouchajících takový rozhlas, nebo vědomost o existenci nebo pobytu parašutistů a partyzánů či obdobné činnosti.

Podle názoru ministerstva zemědělství nebylo pokládáno za aktivní účast na boji za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky jakékoli projevení neloajality k nacistickému režimu, ale výhradně takové jednání, z něhož bylo patrné, že se osoba německé národnosti postavila za věc Československé republiky a svým osobním nasazením k jejímu osvobození přispěla a to takovým způsobem, který o tomto nepřipouštěl žádnou pochybnost. Za takovou činnost ministerstvo považovalo pouze:

- a) soustavnou a závažnou činnost v podzemním domácím odbojovém hnutí nebo také v zahraničním odbojovém hnutí
- b) účast na bojích ve vojenských útvech československých zahraničních armád
- c) účast na bojích československých partyzánů, a to buď přímo jako partyzán, nebo jako pomocník partyzánů
- d) a v posledním případě činnosti sabotážní, a to pouze takovou, která vedla ke skutečným akcím.⁸⁷

Osobám aktivně se účastnícím v boji za osvobození ČSR se zemědělský majetek nekonzfiskoval. Žádosti o výjimku z konfiskace bylo nutné podat ve lhůtě patnácti dnů ode dne vyvěšení konfiskační vyhlášky na úřední tabuli okresního národního výboru. O žádostech rozhodoval okresní národní výbor na návrh místní rolnické komise. Pochybné případy předložil okresní národní výbor zemskému národnímu výboru, který je se svým dobrozdáním postoupil ke konečnému

⁸⁶ Tamtéž: s. 151.

⁸⁷ ŠEBESTÍK, Josef, LUKEŠ Zdeněk. *Přehled předpisů o němcích a osobách považovaných za Němce*. Příručky pro národní výbor. Sv 9. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 15.

rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodlo v dohodě s ministerstvem vnitra, jak uvádí ustanovení v §1 odst. 3 dekretu č. 12/1945 Sb.

5.4.2 Utrpení pod nacistickým či fašistickým terorem

I v tomto případě je časové omezení podmínky stejné jako v předchozím bodě. Pod pojem utrpení nelze podřazovat výlučně věznění nebo ubližování na těle, ale např. i život v ilegalitě. Avšak protože dané ustanovení dekretu užívá výrazu „*trpěly pod terorem*“, nepůjde o jakékoliv utrpení jako je např. vystěhování z bytu nebo menší hospodářské újmy, aj.⁸⁸

5.4.3 Věrnost Československé republice

Na rozdíl od obou předchozích podmínek počáteční hranice této podmínky není spojena s okupací, ale spadá již ke dni 28. října 1918, kdy Československá republika vznikla a její konec není taktéž totožný s ukončením okupace, ale až 30. října 1945, což je den, v němž nabyl účinnosti dekret č. 108/1945 Sb.⁸⁹

5.4.4 Neprovinění proti národu českému a slovenskému

Neboť se zde nehovoří o provinění se vůči Československé republice, ale proti národu českému a slovenskému, bude počáteční hranice této podmínky ještě dřívější, než 28. října 1918. Mohlo se tak stát kdykoliv před okupací, i před první světovou válkou, ještě za Rakousko-Uherska. Konečná časová mez bude patrně stejná jako v předchozím bodě, shodná s účinností dekretu.⁹⁰

Dané ustanovení je poněkud problematické v tom ohledu, že podle slov dekretu je v podstatě uloženo osobě, která se domáhá této výjimky z konfiskace, aby tyto skutečnosti prokázala. Vlastně se vyžadoval důkaz, že se něco nestalo a to za celý život této osoby. Je však velmi těžké prokázat, že se někdo od hodiny k hodině celého svého života nikdy neprovinil. Proto bude spíše záležet na osobách, které konfiskaci navrhly, resp. na okresních národních výborech samotných, aby zjistily

⁸⁸ KNAPP, Viktor. *Osídlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949, s. 151

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

skutečnosti svědčící opaku, tzn. konkrétní činy, kterými se osoba, o jejímž majetku je z hlediska konfiskace rozhodováno, provinila proti národu českému nebo slovenskému.⁹¹

Praxe se omezila na to, že osoba, na níž leželo důkazní břemeno, musela vyvrátit obvinění a dokázat svůj celkový postoj k českému nebo slovenskému národu.⁹²

Na závěr můžeme uvést dva teoretické příklady⁹³, abychom si ještě více přiblížili výše zmíněný fakt, že dekrety nebyly vzájemně koordinovány a že v důsledku toho často docházelo k diskriminacím a četným tvrdostem zejména vůči politickým vězňům:

1. Československému zahraničnímu vojákov, německé národnosti, který se aktivně účastnil osvobozovacího boje, nepodléhá jeho zemědělský majetek bez dalšího konfiskaci. Neboť však dekret č. 108/1945 Sb. vyžaduje splnění ještě dalších podmínek, může být tento jeho zemědělský majetek zkonfiskován spolu s dalším majetkem v souladu s dekretem č. 108/1945, nesplňuje-li nadto podmínky v něm stanovené, tedy věrnost ČSR a neprovinění se proti českému či slovenskému národu.
2. V opačném případě může být osoba vyňata z působnosti dekretu č. 108/1945 Sb., avšak jeho zemědělský majetek je zkonfiskován podle dekretu č. 12/1945 Sb. Umožňuje to ustanovení dekretu č. 108/1945 Sb. v němž se alternativně určuje, že místo účasti na osvobozovacím boji může jít o utrpení pod nacistickým či fašistickým terorem a které

⁹¹ PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 čís. 108 Sb.* Příručky pro národní výbory. Sv. 6. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946, s. 42.

⁹² Německý továrník zřídil v naprosto českém kraji svým nákladem německou školu a přijímal do práce pouze dělníky (i české), kteří své děti dali zapsat do německé školy. Toto jednání bylo zcela dovolené. Avšak týž německý továrník byl jinak vzor věrnosti Československé republice. Byl záložním důstojníkem, platil řádně daně, nikdy nebyl trestán, na 28. října vyvěsil každý rok prapor, aj. Tento člověk byl sice věrný Československé republice, ale svou aktivní germanizací se provinil proti českému národu, takže jeho majetek podléhá konfiskaci, přestože byl několik let vězněn v koncentračním táboře. Blíže: KNAPP, Viktor. *Osídlovací právo hmotné.* Praha: Orbis, 1949, s. 150-153.

⁹³ Tamtéž.

dekret č. 12/1945 Sb. naprosto nezná. V podstatě pokud politický vězeň německé národnosti splňuje podmínky věrnosti ČSR a neprovinění se proti českému či slovenskému národu, pak jeho majetek nepodléhá konfiskaci podle dekretu č. 108/1945 Sb., leč v případě že se tento také aktivně neúčastnil boje za osvobození, může být podroben konfiskaci zemědělského majetku na podkladě dekretu č. 12/1945 Sb.

6. Způsob rozdělení zkonfiskovaného majetku – přidělové řízení a Fondy národní obnovy

Dostáváme se závěrečné fáze likvidace nepřátelského majetku, kterou je jeho rozdělení. Rozdělení konfiskovaného majetku znamená v tomto smyslu také dokončení hospodářského osídlení. V důsledku sociální a politické situace, která nastala na Československém území po revoluci v únoru 1948, byla uplatněna koncepce rozdělení konfiskovaného majetku založená na zásadách socialismu - plánovaném a regulovaném přidělu, namísto liberalistických zásad - volné nabídky a poptávky.

Oba právní předpisy přesně stanoví formy, jimiž lze zkonfiskovaný majetek zcizovat. Způsobů neboli forem zcizení je několik a diferencují se na základě jednotlivých druhů konfiskovaného majetku. Avšak všechny jednotlivé druhy zcizovacích forem obsahují relativní vynětí konfiskovaného majetku z právního obchodu a umožňují jej výlučně zcizovat formami v zákoně taxativně uvedenými. Tato relativní extrakomercialita konfiskovaného majetku má za následek, že jakékoli jiné zcizení je neplatné.

Pokud se týče dekretu č. 12/1945 Sb., jedná se o způsob zcizení:

- a) přiděl
- b) převzetí státem
- c) odevzdání národnímu výboru

U dekretu č. 108/1945 Sb. se pak jedná o formy:

- a) přiděl
- b) převzetí státem
- c) jiné naložení podle rámcového plánu

6.1 Příděl

Jedná se hlavní způsob zcizení zemědělského majetku. Věnují se mu §§ 7-9 dekretu č. 12/1945 Sb. a přiděl ostatního konfiskovaného majetku upravuje zejména

2. oddíl III. části dekretu č. 108/1945 Sb., v němž je rámcově obsažen příděl drobných, středních i velkých majetkových podstat.⁹⁴

Příděl v souvislosti s rozdělováním zkonfiskovaného majetku vyjadřuje úplatný přechod vlastnického práva ke konfiskované věci ze státu na oprávněnou osobu, provedený na její žádost administrativní rozhodnutím podle plánu (rámcového nebo přidělového). Přechod vlastnického práva přidělením je vyjádřen jak v dekretu č. 12/1945 Sb., tak i v dekretu č. 108/1945 Sb. v § 7 odst. 1. V souladu s §§ 10-13 dekretu č. 12/1945 Sb. a § 14 dekretu č. 108/1945 Sb. se jedná o přechod úplatný. Dekretem č. 12/1945 Sb., je stanoveno, že místní rolnická komise vypracuje přidělový plán, který předloží ke schválení okresní rolnické komisi. Na základě těchto přidělových plánů potom dochází k rozdělení, resp. přidělení majetku oprávněným osobám. Nezemědělský majetek se přiděluje podle rámcových plánů, které vypracovává osidlovací úřad po dohodě s příslušnými ministerstvy a Hospodářskou radou a které obsahují informace o tom, jakým způsobem má být naloženo s malými, středními a velkými majetkovými podstatami. Tyto rámcové plány však byly, jak již bylo zmíněno, buď novelizovány, nebo novelizacemi přímo zrušeny. Rámcové plány se vyhlašují ve Věstníku.

O příděl se lze ucházet na podkladě veřejnoprávní žádosti, jejíž nezbytné obsahové náležitosti jsou v jednotlivých právních předpisech definovány, včetně lhůty stanovené pro její podání. Jednalo se buď o přihlášku o příděl, nebo žádost. Po podání žádosti bylo vydáno administrativní rozhodnutí, které bylo právním důvodem nabytí dotčeného majetku.

Zbývá podotknout, že žadatelem o příděl nemůže být kdokoli, neboť přidělové předpisy požadují prostřednictvím svých ustanovení osobu zvláště kvalifikovanou. V § 7 odst. 6 dekretu č. 12/1945 Sb. je stanoveno, že přednostní právo na příděl mají osoby, které se vyznamenaly a zasloužily v národně osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové, jakož i rolníci poškození válkou. Toto přednostní právo musí prokázat.

⁹⁴ III. část dekretu č. 108/1945 Sb. obsahuje podrobná přidělová nařízení a rámcové plány, které byly ovšem nedlouho po vydání dekretu novelizovány, a nebylo tak podle nich nebylo postupováno. Pokud se týče malých a středních majetkových podstat, byly novelizovány zákonem č. 31/1947 Sb., *o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku, konfiskovaného podle dekretu presidenta republiky č. 108/1945 Sb. a vládními nařízeními č. 106/1947 Sb., o přidělu drobných konfiskovaných živnostenských podniků* a č. 163/1947 Sb., *o přidělu konfiskovaných rodinných domků*.

6.2 Převzetí státem

Jedná se o specifický postup s nakládáním konfiskovaného majetku, který lze nalézt v § 6 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb., v němž je uvedeno, že souvislé lesní plochy ve výměře na 50 ha převezme stát. Druhý případ, kdy se lze s tímto způsobem setkat, je případ ustanovení § 16 dekretu č. 108/1945 Sb. V souladu s tímto paragrafem přechází vlastnictví k nemovitému majetku, který nebyl přidělen jiným osobám na československý stát.

Na tomto místě bych se chtěla ještě zběžně zmínit o postavení konfiskovaného majetku, který přešel na stát ve vztahu ke státnímu majetku. Konfiskovaný majetek tvoří účelové jmění státní a není zahrnut do státního majetku jako takového. V souvislosti s převzetím konfiskovaného majetku státem dochází k faktu, že tento konfiskovaný majetek ztrácí charakter účelového jmění a stává se tak součástí státního majetku. Tedy stát se stane vlastníkem daného majetku již samou konfiskací a převzetím se změnil pouze účel tohoto majetku.

6.3 Odevzdání národnímu výboru

Třetím a posledním způsobem zcizení konfiskovaného majetku, který zná dekret č. 12/1945 Sb. je odevzdání majetku národnímu výboru. Tato možnost je upravena § 6 odst. 2 zmíněného dekretu. Jde o situaci, kdy nelze spojit lesní plochy v souvislý celek s ostatní lesní půdou a pokud nepřesahují 100 ha. Za daných okolností potom odevzdá určené lesní plochy Národní pozemkový fond příslušnému národnímu výboru.

6.4 Jiné naložení podle rámcového plánu

Tento způsob zcizení konfiskovaného majetku přichází v úvahu jen v případě dekretu č. 108/1945 Sb., neboť dekret č. 12/1945 Sb. žádné rámcové plány neobsahuje.

Jedná se o jakékoli jiné zcizení, které není přidělem, avšak přechod vlastnického práva je v podstatě stejný. I v tomto případě se jedná o úplatný přechod

vlastnického práva ke konfiskované věci ze státu na kvalifikovaného nabyvatele, který se uskutečňuje na jeho žádost podle rámcového plánu administrativním rozhodnutím. Rozdíl však spočívá ve formě, v případě přidělu se administrativní rozhodnutí vydává v přidělovém řízení a v tomto případě se vydává ve specifickém řízení podle rámcového plánu.

6.5 Fondy národní obnovy

Problematiku fondů národní obnovy upravuje část II. deketu č. 108/1945 Sb. Jedná se o samostatné právnické osoby, které byly zřízeny k obstarávání úkolů souvisejících se zatímní správou konfiskovaného majetku a jeho rozdělením. Fond národní obnovy byl zřízen při každém osídlovacím úřadě a v jeho čele stojí předseda, kterého jmenuje vláda na návrh ministra vnitra.

Do věcné působnosti fondů náleží:

- a) zjistit veškerý majetek konfiskovaný podle tohoto deketu
- b) učinit potřebná opatření na zajištění, převzetí, úschovu, udržování a správu tohoto majetku
- c) sepsat a vypořádat závazky náležející ke konfiskovanému majetku
- d) provést odevzdání konfiskovaného majetku podle rámcových plánů a konečných rozhodnutí o přidělu
- e) zprostředkovat přidělcům úvěr

Pokud se týče správy zemědělského majetku, je ustanoveno § 6 odst. 1 deketu č. 12/1945 Sb., že zemědělský majetek spravuje až do odevzdání přidělcům Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství.

6.6 Nakládání s přiděleným majetkem

Dekretu č. 12/1945 Sb. obsahuje explicitní ustanovení o zcizování, pronajímání či zatěžování zemědělského majetku, který byl oprávněné osobě přidělen podle § 7. Nakládat s tímto majetkem uvedeným způsobem lze pouze s předcházejícím schválením Národního pozemkového fondu.

Dekret č. 108/1945 Sb. vyjadřuje v § 13 jako podmínku pro nakládání s majetkem uvedeným způsobem uplynutí lhůty stanovené jednotlivými přidělovými zařízeními. V případě, že by k takové činnosti mělo dojít během stanovené lhůty, je nutné vyžádat si souhlas Fondu národní obnovy.

7. Závěr

Konfiskace zemědělského a ostatního majetku osob německé a maďarské národnosti a nepřátel republiky, probíhající po skončení druhé světové války na území Československé republiky, byly hlubokým zásahem do vlastnického práva těchto osob. Konfiskační dekrety prezidenta republiky jsou postaveny na principu kolektivní viny a nerespektují zásadu presumpce nevin. To je v moderním demokratickém státě nepřijatelné jak z hlediska právního, tak i z hlediska morálního. Výše zmíněné je proto hlavním důvodem kritiky tzv. Benešových dekretů v nedávné době. Nicméně s ohledem na náladu obyvatelstva panující v rozjitřené poválečné atmosféře, kdy se rozpoložení české a slovenské veřejnosti radikalizovalo protiněmeckým směrem, je dle mého soudu pochopitelné i předvídatelné, že takovéto řešení založené na principu kolektivní viny⁹⁵ za zločiny, jichž se dopustil německý stát, bylo přijato. Myslím, že není na místě zpochybňovat jejich legalitu a legitimitu, jako se tomu v mnoha případech děje.

Zásadním rozhodnutím v dané věci se stal již výše zmiňovaný nálezn Ústavního soudu č. 55 z roku 1995 - „causa Dreithaler“. Soud v něm potvrdil legitimitu i legálnost všech normativních aktů vydaných Prozatímním národním shromážděním. Ve svém textu dále vysvětluje odůvodněnost principu kolektivní odpovědnosti: *„V hodnotovém nazírání, jak se vytvářelo během druhé světové války a krátce po ní, bylo obsaženo přesvědčení o nezbytnosti postihu nacistického režimu a náhrady, či alespoň zmírnění škod způsobených tímto režimem a válečnými událostmi. Ani v tomto směru tedy dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. neodporuje "právním zásadám civilizovaných společností Evropy platným v tomto století", ale je právním aktem své doby opírajícím se i o mezinárodní konsens (...)*

(...) Z tohoto zorného úhlu a v kontextu všech souvislostí a událostí v době nacistické okupace a v období na ni úzce navazujícím třeba hodnotit i sám dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108/1945 Sb., jehož vydání nebylo ničím jiným než opatřením, v této historické situaci a na bázi tehdy platného právního řádu, reagujícím na předchozí likvidaci státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské státní formy Československé republiky, likvidaci principů

⁹⁵ K tomu pouze poznámku o existenci ustanovení umožňující antifašistům a německým a maďarským obětem nacismu být vyňati z konfiskace.

*demokratického, právního státu, zahrnutých v Ústavní listině Československé republiky z roku 1920, a to nacistickým režimem, jenž se svou ideologií světovlády panské rasy a na tuto ideologii navazujícím terorem pustošícím miliony lidských životů, představuje jeden z nejničivějších totalitních systémů v dějinách lidstva. Je proto třeba považovat za zcela konsekventní i legitimní, že každý demokratický politický systém, jak zdůraznil již T. G. Masaryk, má nejen potřebu, ale i povinnost obrany základů, na nichž je postaven ...*⁹⁶

Konfiskační dekrety č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. jsem podrobně analyzovala, a pokud bych měla kriticky zhodnotit úroveň a kvalitu obou dekretů, tak je z nich patrné, že byly vydány ve značném shonu a zvl. dekret č. 12/1945 Sb. je legislativně-technicky špatně zvládnutý. Na určité chyby, které se zde vyskytovaly, jsem upozorňovala již v předchozích kapitolách této práce. Dekret č. 108/1945 Sb. je ve srovnání s dekretem č. 12/1945 Sb. propracovanější, avšak i tento má své nedostatky. Kupříkladu III. část dekretu č. 108/1945 Sb. byla záhy po jeho vydání novelizována a v praxi nebyla vůbec užitá.

Závěrečná část práce byla věnována zhodnocení podílu prezidenta republiky na přípravě a přijímání dekretů v průběhu jednotlivých období. V této souvislosti bych chtěla uvést postupem času klesající míru účasti prezidenta Beneše na přípravě i procesu přijímání dekretů a růst vlivu vlády a politických stran Národní fronty. V Londýnském exilovém státním zřízení (tj. v letech 1940 až 1945) byl podíl prezidenta na přijímání norem mnohem významnější. Spolu se Státní a Právní radou, jakožto poradními orgány, bylo vytvořeno několik osnov norem, jejichž účelem bylo především poválečné obnovení Československa jak z hlediska právního, tak i ekonomického a politického. V tomto znění však povětšinou tyto normy nebyly na osvobozeném území prosazeny a často se odchylovaly od připraveného návrhu. Hlavním důvodem úpravy původního znění bylo přijetí Košického vládního programu. Role vlády při přípravě a projednávání nových návrhů byla výrazným způsobem posílena na úkor prezidenta.

Nově formulovaná znění dekretů dostával prezident, potažmo jeho kancelář, k vyjádření, ale na konkrétních případech lze vidět, že vláda jej nebrala příliš v potaz. Patrné je to například na tehdejší ostrém sporu mezi prezidentem a ministrem

⁹⁶ Z nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 8. března 1995, č. 55 Sb.

financí na straně jedné a na představitelích politických stran (vládě) na straně druhé. Prezident nesouhlasil s nepřiměřeně nízkou úhradou, kterou podle usnesení vlády měli dostat uchazeči o zemědělskou půdu konfiskovanou německému obyvatelstvu dekretem č. 12/1945 Sb. Avšak jak bylo popsáno již výše, vláda resp. komunističtí poslanci na protest prezidenta a ministra financí nereflektovaly.

Závěrem bych chtěla říct, že v tomto směru je označení „Benešovy“ dekrety poněkud zavádějící, protože je sice formálně parafoval, ale jeho představy odrážely jen částečně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

HSLŠ	Hlinkova slovenská ľudová strana
KSČ	Komunistická strana Československa
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
SNR	Slovenská národní rada
Úř. věst. čsl.	Úřední věstník československý

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Právní předpisy a soudní rozhodnutí:

- Ústavní zákon č. 299/1938 Sb. z. a n., o autonomii Slovenskej krajiny
- Ústavní dekret č. 1/1940 Úř. věst. čsl., o ustavení Státní rady jako poradního sboru prozatímního státního zřízení Československé republiky
- Ústavní dekret č. 10/1944 Úř. věst. čsl., *o dočasné správě osvobozeného území republiky Československé*
- Ústavní dekret č. 11/1944 Úř. věst. čsl., *o obnovení právního pořádku*
- Ústavní dekret č. 18/1944 Úř. věst. čsl., *o národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění*
- Ústavní dekret č. 1/1945 Sb. z. a n. II, *o nové organizaci vlády*
- Ústavní dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
- Ústavní dekret č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondch národní obnovy
- Ústavní zákon č. 57/1946 Sb. kterým schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky
- Zákon č. 31/1947 Sb., *o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku, konfiskovaného podle dekretu presidenta republiky č. 108/1945 Sb.*
- Vládním nařízením č. 106/1947 Sb., *o přidělu drobných konfiskovaných živnostenských podniků*
- Vládní nařízení č. 163/1947 Sb., o přidělu *konfiskovaných rodinných domků.*
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu Boh. admin. 1836/48
- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu Boh. admin. 2021/48
- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu Boh. admin. 2023/48
- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu Boh. admin. 2017/48
- náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 8. března 1995, č. 55 Sb.

Monografie:

- AUGUSTA, Pavel, HONZÁK, František. *Československo 1938-1945*. Praha: Albatros, 1999. 63 s.
- DEJMEK, Jindřich, KUKLÍK, Jan, Němeček, Jan. *Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti. (Tři české hlasy v diskusi)*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. 104 s.
- HORÁK, Ondřej. *Liechtensteinové mezi konfiskací a vyvlastněním. Příspěvek k poválečným zásahům do pozemkového vlastnictví v Československu v první polovině dvacátého století*. Praha: Libri, 2010. s. 287 s.
- JECH, Karel (ed.) a kol. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Doplněk, 2003. 688 s.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995. 247 s.
- KNAPP, Viktor. *Osídlovací právo hmotné*. Praha: Orbis, 1949. 293 s.
- KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 335 s.
- KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“. Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: Linde, 2002. 511 s.
- MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety. Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri 2002. 126 s.
- PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945 čís. 108 Sb. Příručky pro národní výbory, sv. 6*. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946. 144 s.
- SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. 439 s.
- SPIRIT, Michal a kol. *Základy právní vědy a veřejného práva*. Praha: Prospektum, 1998. 371 s.
- ŠEBESTÍK, Josef, LUKEŠ, Zdeněk (edd.). *Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce. Příručky pro národní výbory, sv. 9*. Praha: Ministerstvo vnitra, 1946. 59 s.
- VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1976. 581 s.

Odborné časopisy:

- ELIÁŠ, Karel. *Ještě jednou k některým otázkám konfiskace podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.* Právník, 1994, roč. 133, č. 11, s. 971-980.
- KINDL, Milan, KNAPP, Viktor. *K některým otázkám konfiskace podle dekretů prezidenta republiky č. 12 a č. 108/1945 Sb.* Právník, 1994, roč. 133, č. 7, s. 620-628.
- KINDL, Milan. *Ještě jednou k problému konfiskace.* Právník, 1994, roč. 133, č. 12, s. 1075-1080.

Jiné zdroje:

- ČT24. *Benešovy dekrety* [online].ceskatelevize.cz, 19. ledna 2011 [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/112973-benesovy-dekrety>>.
- ASPI. Automatizovaný systém právních informací.
- *Wikipedie*. Otevřená internetová encyklopedie. www.wikipedia.cz
- www.vlada.cz
- Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program [online]. České vlastenecké stránky spojené s časopisem Svědomí / Conscience, 20. listopadu 2011[cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm>.
- *Mapa tradičně Němci obývaných oblastí* [online]. [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <http://nemci.euweb.cz/probl_2.htm>.

SHRNUTÍ

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou konfiskačních dekretů prezidenta republiky (Benešovy dekrety) č. 12/1945 Sb., z 21. července 1945 o *konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* a č. 108/1945 Sb., z 25. října 1945 o *konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy*. Hlavním cílem této práce bude především pojednání o obsahu a vzájemném vztahu těchto dvou konfiskačních dekretů. V závěrečné části je zhodnocen podíl prezidenta republiky na přípravě a přijímání dekretů v průběhu jednotlivých období.

SUMMARY

This diploma thesis I address the issue of Decrees of the President of the Republic (Beneš decrees) Decree of the President of the Republic on June 21, 1945 concerning the confiscation and expedited allotment of agricultural property of Germans, Hungarians, as well as traitors and enemies of the Czech and Slovak nation and Decree of the President of the Republic on October 25, 1945 concerning confiscation of enemy property and concerning Funds of national recovery. The main aim of my thesis is to analyze summary and correlation of these two decrees. In the final summary of issues of this diploma thesis is presented an evaluation of participation of the President of the Republic in legislature during each interval.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

Konfiskace, „Benešovy dekrety“, dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., ze dne 25. října 1945, o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy, přidělové řízení, Fondy národní obnovy, prozatímní státní zřízení, exilová vláda.

LIST OF KEYWORDS

Confiscation, „Benes decrees“, Decree of the President of the Republic on June 21, 1945 concerning the confiscation and expedited allotment of agricultural property of Germans, Hungarians, as well as traitors and enemies of the Czech and Slovak nation, Decree of the President of the Republic on October 25, 1945 concerning confiscation of enemy property and concerning Funds of national recovery, rationing procedure, Funds of national recovery, Provisional National Assembly, government's exile.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
2. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., ze dne 25. října 1945, o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy
3. Předpisy prováděcí, navazující a související s konfiskačními dekrety č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb.
4. Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program
5. Mapa sudetských území
6. Text Mnichovské dohody z 29. září 1938, podepsané 30. září 1938
7. Seznam členů Československého národního výboru v Paříži
8. Seznam členů vlády Prozatímního národního shromáždění

1. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

Vycházejí vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzít českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, k návrhu vlády ustanovují:

§ 1

(1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví: a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1937 až 1945, c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje.

(3) O tom, lze-li připustit výjimku podle odstavce 2, rozhodne na návrh příslušné rolnické komise příslušný okresní národní výbor. Pochybné případy předloží okresní národní výbor zemskému národnímu výboru, který je se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministrem vnitra.

§ 2

(1) Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

(2) Výjimky z ustanovení odstavce 1 budou určeny zvláštním dekretem.

§ 3

(1) Za zrádce a nepřátele československé republiky jest považovati: a) osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýkoliv způsobem německé a maďarské okupanty, b) z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) O tom, zdali fysická nebo právnická osoba spadá pod ustanovení odstavce 1, písm. a), b), rozhoduje zemský národní výbor, v jehož obvodě dotčená nemovitost leží, podle návrhu příslušného okresního národního výboru. Pochybné případy předloží zemský národní výbor ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministerstvem vnitra.

§ 4

Zemědělským majetkem (§ 1, odst. 1) jest rozuměti zemědělskou a lesní půdu, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, sloužící vlastnímu zemědělskému a lesnímu hospodářství,

jakož i movité příslušenství (živý a mrtvý inventář) a všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku anebo jeho části.

§ 5

(1) Je-li zemědělský majetek, konfiskovaný podle § 1, v nájmu (pachtu) zrušují se všechny nájemní (pachtovní) smlouvy. Je-li však nájemcem (pachtýřem) osoba, mající nárok na přiděl půdy (§ 7, odst. 1), může jí býti ponecháno dosavadní užívání do konce hospodářského roku. Nebude-li pronajatý (pachtovaný) zemědělský majetek z jakýchkoliv důvodů přidělen, zaplatí nájemce (pachtýř) nájemné (pachtovné) Národnímu pozemkovému fondu (§ 6, odst. 1). Pokud konfiskací jsou dotčeny fyzické nebo právnické osoby, jež nespádají pod § 3, poskytne jim Národní pozemkový fond náhradu na návrh místního národního výboru za běžné náklady a investice.

(2) Patronátní práva a povinnosti, váznoucí na zemědělských majetcích, konfiskovaných podle § 1, zanikají dnem konfiskace. V případech zvláštního zřetele hodných poskytne Národní pozemkový fond náhradu.

(3) Otázka dluhů a nároků, váznoucích na konfiskovaných majetcích (§ 1), vyřeší se vládním nařízením. Platy, penze, daně a jiná běžná vydání hradí prozatím národní správce.

§ 6

(1) Zemědělský majetek, konfiskovaný podle § 1, spravuje až do odevzdání přidělcům Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství, který se tímto zřizuje. Vláda se pověřuje vydání statut tohoto fondu.

(2) Souvislé lesní plochy ve výměře nad 50 ha, konfiskované podle § 1, převezme stát. Pokud konfiskované lesní plochy není možno spojit v souvislý celek se státní lesní půdou a pokud nepřesahují 100 ha, odevzdá je Národní pozemkový fond příslušnému národnímu výboru.

§ 7

(1) Ze zemědělského majetku, spravovaného Národním pozemkovým fondem, bude se přidělovati půda do vlastnictví osob slovanské národnosti:

a) deputátníkovi a zemědělskému dělníkovi ve výměře až do 8 ha orné anebo až do 12 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

b) malozemědělci ve výměře doplňující jím dosud vlastněný pozemkový majetek nejvýše do 8 ha orné anebo až do 12 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

c) mnohočlenné zemědělské rodině ve výměře doplňující jí dosud vlastněný pozemkový majetek nejvýše do 10 ha orné anebo až do 13 ha zemědělské půdy vzhledem na její bonitu,

d) obcím a okresům k veřejným účelům,

e) stavebním, zemědělským a jiným družstvům, složeným z oprávněných uchazečů podle písm. a), b), c), a f),

f) dělníkům, veřejným a soukromým zaměstnancům a maloživnostníkům pro stavbu vlastního domu anebo na zařízení zahrady ve výměře nejvýše do 0,5 ha.

(2) V okresích s převážnou většinou obyvatelstva německé národnosti, není-li uchazečů české nebo jiné slovanské národnosti, kvalifikovaných podle odstavce 1, písm. a) až f), zůstává půda ve správě Národního pozemkového fondu pro potřeby vnitřního osídlení.

(3) Lesní půda do 50 ha, resp. do 100 ha (§ 6, odst. 2) se může přidělití obcím a lesním družstvům. Tato půda podléhá státnímu doзору.

(4) Konfiskované budovy, zařízení, sloužící vlastnímu zemědělskému nebo lesnímu hospodářství, závody zemědělského průmyslu, sady, památnosti, archivy apod., jakož i všechny konfiskované nemovitosti, pokud nebudou přiděleny veřejnoprávním subjektům, mohou se přidělití do vlastnictví:

a) družstev, utvořených z oprávněných uchazečů za účelem společného užívání,

b) výjimečně jednotlivcům (přídělcům), uvedeným v odstavci 1 písm. a) až c).

(5) O tom, zda konfiskovaný majetek se přidělí družstvům nebo jednotlivcům se rozhodne obdobně podle § 9.

(6) Přednostní právo na příděl mají osoby, které se vyznamenaly a zasloužily v národně-osvobozovacím boji, zejména vojáci a partyzáni, bývalí političtí vězňové a deportovaní a jejich rodinní příslušníci i zákonní dědicové, jakož i rolníci poškození válkou. Přednostní právo jest náležitě prokázati.

§ 8

Zciziti, pronajmouti nebo zatížití majetek, přidělený podle § 7, lze jen s předcházejícím schválením Národního pozemkového fondu.

§ 9

(1) Při místním národním výboru, v jehož obvodu se nachází konfiskovaný majetek, zvolí si uchazeči, příslušní podle

§ 7, odst. 1, písm. a), b), c), d) a f), místní rolnickou komisi, skládající se nejvíce z 10 členů.

(2) Zástupci místních rolnických komisí zvolí na schůzi okresní rolnickou komisi při okresním národním výboru, která může mít nejvýše 10 členů.

(3) Místní rolnická komise vypracuje přídělový plán s návrhem na úhradu (§ 10) za přidělený majetek a předloží jej ke schválení okresní rolnické komisi.

(4) Okresní rolnická komise prozkoumá předložené přídělové plány a návrhy na úhradu a na jejich základě vypracuje přídělový plán a rozvrh úhrad pro celý okres. Není-li rozporu mezi přídělovými plány a návrhy na úhradu, předloženými jednotlivými místními rolnickými komisemi, anebo dojde-li mezi nimi k dohodě, jest okresní přídělový plán a rozvrh úhrad po schválení podle odstavce 5 právoplatný.

(5) Přídělový plán okresní rolnické komise s rozvrhem úhrad předloží se ihned zemskému národnímu výboru, který jej se svým dobrozdáním postoupí ministerstvu zemědělství, které může přídělový plán s rozvrhem úhrad změnit, kdyby byly ohroženy důležité veřejné nebo národní zájmy, anebo nebylo-li dbáno ustanovení § 7, odst. 1, písm. a) až f). Pokud jde o závody zemědělského průmyslu (§ 7, odst. 4), učiní ministerstvo zemědělství, pokud by šlo o příděl podle § 7, odst. 4, písm. b), příslušné rozhodnutí v dohodě s ministerstvem výživy.

(6) Nemůže-li okresní rolnická komise překonat rozpory mezi přídělovými plány a návrhy na úhradu místních rolnických komisí a nedojde-li k dohodě, anebo vznikne-li rozpor mezi okresními rolnickými komisemi sousedních okresů, předloží okresní rolnická komise věc zemskému národnímu výboru, který ji se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství.

(7) Ministerstvo zemědělství a zemský národní výbor vysílají k okresní rolnické komisi pomocné orgány, které pomáhají při technických přídělových pracích.

§ 10

(1) Návrh na úhradu se má určití podle výnosnosti, polohy, vzdálenosti a stavu obdělání půdy (hnojení, setba a sadba) a podle majetkových a rodinných poměrů přídělce, a to: a) nejméně ve výši hodnoty jedné průměrné roční úrody na navrhované výměře půdy, b) nejvýše ve výši dvou průměrných ročních úrod na navrhované výměře půdy, c) úhrada za přidělené budovy má se určití ve výši 1 až 3 ročního nájemného přidělované budovy. Nájemné může býtí v každém případě vyjádřeno v naturáliích.

(2) Úhrada za přidělený živý a mrtvý inventář a jiná zařízení bude určena podle směrnic, které vypracují zemské národní výbory a schválí ministerstvo zemědělství.

§ 11

(1) Určená úhrada se splácí: 1. jednorázově, nejpozději do 12 měsíců od převzetí držby přídělu, v penězích nebo v naturáliích, nebo 2. ve splátkách v penězích nebo v naturáliích, a to: a) 10 % úhrady za půdu a příslušenství jest zaplatiti při převzetí přidělené půdy. Na návrh místní rolnické komise, který jest podati již v přidělovém plánu (§ 9), může Národní pozemkový fond povolití odklad první splátky nejvýše na tři roky; b) V případech zvláštního zřetele hodných a sociálně odůvodněných může Národní pozemkový fond na návrh rolnických komisí prominouti přídělci úhradu a příslušný zemědělský majetek přiděliti bezplatně především osobám, majícím přednostní právo na příděl (§ 7, odst. 6).

(2) V případech zvláštního zřetele hodných a sociálně odůvodněných může Národní pozemkový fond na návrh rolnických komisí prominouti přídělci úhradu a příslušný zemědělský majetek přiděliti bezplatně především osobám, majícím přednostní právo na příděl (§ 7, odst. 6).

§ 12

Úhradu splácejí přídělci Národnímu pozemkovému fondu podle plánu jím vydaného. Této bude použito k hrazení dluhů a závazků, váznoucích na konfiskovaných majetcích, pokud tyto dluhy a závazky budou uznány a převzaty, dále k hrazení válečných škod a škod, způsobených na majetku osob perzekvovaných po čas okupace z důvodů národních, politických a rasových, ke zvelebení zemědělské produkce a pro vnitřní osídlení. Případné přebytky Národního pozemkového fondu připadají státní pokladně.

§ 13

(1) V úhradě, určené podle § 10, zahrnuty jsou všechny výdaje a poplatky, spojené s konfiskací (§ 1), přidělením (§ 7) a knihovním převedením zkonfiskovaného majetku.

(2) Zápis přídělu do pozemkových knih obstará Národní pozemkový fond na vlastní útraty.

(3) Převody majetku podle tohoto dekretu jsou osvobozeny od poplatků a dávek.

§ 14

Tento dekret nabývá účinnosti v zemích České a Moravskoslezské dnem vyhlášení; provedou jej ministři zemědělství, financí, spravedlnosti, vnitra a výživy.

(In Sbírka zákonů a nařízen státu Československého, roč. 1945, částka 7, s. 17-20. Účinnost od 23. června 1945. Převzato z ASPI.)

2. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., ze dne 25. října 1945, o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovují:

Část I.

Konfiskace nepřátelského majetku.

§ 1

Vymezení konfiskovaného majetku.

(1) Konfiskuje se bez náhrady - pokud se tak již nestalo - pro Československou republiku, majetek nemovitý i movitý, zejména i majetková práva (jako pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná), který ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace byl nebo ještě jest ve vlastnictví:

1. Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů a účelových jmění těchto režimů nebo s nimi souvisejících, jakož i jiných německých nebo maďarských osob právnických, nebo

2. osob fyzických národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, nebo

3. osob fyzických, které vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoli způsobem německé nebo maďarské okupanty, nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nadržovaly germanisaci nebo maďarisaci na území Československé republiky nebo se chovaly nepřátelsky k Československé republice nebo k českému nebo slovenskému národu, jakož i osob, které strpěly takovou činnost u osob spravujících jejich majetek nebo podnik.

(2) Ustanovení odstavce 1, č. 3 platí i pro osoby právnické, pokud lze fyzickým osobám, které jsou jejich členy nebo podílníky na majetku nebo podniku (kapitálovým účastníkům), přičítati vinu napostupu orgánu zastupujícího právnickou osobu nebo pokud tyto osoby zanedbaly přiměřenou opatrnost při jeho volbě a dozoru naň.

(3) Konfiskaci podléhá rovněž veškerý majetek, který náležel v době po 29. září 1938 subjektům uvedeným v odstavcích 1 a 2 a byl v době rozhodné podle odstavce 1, věta první, po případě je ještě, ve vlastnictví osob, v jejichž rukou by konfiskaci nepodléhal, leč by podrobení takového majetku konfiskaci neodpovídalo zásadám slušnosti.

(4) O tom, jsou-li splněny podmínky pro konfiskaci podle tohoto dekretu, rozhoduje příslušný okresní národní výbor. Rozhodnutí lze doručiti veřejnou vyhláškou, i když nejsou splněny předpoklady § 33 vládního nařízení ze dne 13. ledna 1928, č. 8 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správním řízení). Z rozhodnutí okresního národního výboru lze se odvolati k zemskému národnímu výboru (na Slovensku k příslušnému orgánu Slovenské národní rady). Zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) může, a to i během řízení, převzít vedení řízení a rozhodnouti v první stolici o věci. Rozhoduje-li takto v první stolici zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady), lze se z jeho rozhodnutí odvolati k ministerstvu vnitra. Ministr vnitra může způsob rozhodování podle tohoto odstavce blíže upravit směrnicemi.

§ 2

Výjimky z konfiskace a poskytnutí náhrady.

(1) Z konfiskace vyňata jest ta část movitého majetku osob, uvedených v § 1, odst. 1, č. 2 a 3, již jest nevyhnutelně třeba k ukojení životních potřeb nebo k osobnímu vykonávání zaměstnání těchto osob a jejich členů rodiny (jako oděv, peřiny, prádlo, domácí nářadí, potraviny a nástroje). Podrobnosti o rozsahu tohoto majetku stanoví vláda nařízením.

(2) Vláda může nařízením stanovit, že se majetek určitého okruhu osob, spadajících pod ustanovení § 1, vyjímá částečně nebo zcela z konfiskace.

(3) Konfiskaci nepodléhá majetek, jehož v době po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo v důsledku národní, rasové nebo politické persekuce pozbyly osoby, které nespádají pod ustanovení § 1.

(4) Při konfiskaci majetku osoby právnické přísluší poměrná náhrada osobám kapitálově na ní zúčastněným, pokud nespádají pod ustanovení § 1, odst. 1 a 2. Podrobnosti upraví vláda nařízením.

(5) Jsou-li osoby, jejichž majetek podléhá konfiskaci, jako spoluvlastníci ve společenství s osobami, které pod ustanovení § 1 nespádají, a činí-li jejich spoluvlastnický podíl více než jednu polovinu, podléhá konfiskaci majetek celý. Osobám nespadajícím pod § 1 přísluší však náhrada ve věci stejného druhu a stejné hodnoty jako jejich podíl, a není-li to možno, v penězích.

Část II.

Fondy národní obnovy.

§ 3

Zřízení a organizace Fondů národní obnovy.

(1) K obstarávání úkolů souvisejících se zatímní správou konfiskovaného majetku a jeho rozdělením se zřizuje při každém osidlovacím úřadě Fond národní obnovy (v dalším jen Fond). Fond jest samostatná právnická osoba. Zastupuje ho finanční prokuratura, pokud statut Fondu (odstavec 7) nestanoví jinak.

(2) V čele každého Fondu jest předseda, kterého jmenuje vláda na návrh ministra vnitra po slyšení předsedy osidlovacího úřadu. Předseda zastupuje Fond navenek. Je-li zaneprázdněn, zastupuje ho místopředseda Fondu, kterého jmenuje vláda na návrh předsedy Fondu a po slyšení předsedy osidlovacího úřadu.

(3) Fond národní obnovy podléhá osidlovacímu úřadu, při němž je zřízen. Předseda osidlovacího úřadu a jeho náměstek s předsedou a místopředsedou Fondu tvoří radu, která usměřňuje činnost

příslušného osidlovacího úřadu a Fondu mu podléhajícího. Rada se usnáší nadpoloviční většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhodne ústřední komise pro vnitřní osídlení.

(4) Agendu Fondu obstarávají zaměstnanci příslušného osidlovacího úřadu, při čemž podléhají předsedovi Fondu.

(5) Základní peněžní prostředky Fondů tvoří zálohy ze státních prostředků, dále peněžní vklady a likvidní pohledávky konfiskované podle tohoto dekretu a postupně docházející úhrady za přidělený majetek.

(6) Fondy jsou osvobozeny od poplatků a dávek za úřední úkony.

(7) Statut Fondů a jednací řád pro ně vydá vláda nařízením na návrh ústřední komise pro vnitřní osídlení.

§ 4

Stálý poradní sbor a kontrola hospodaření.

(1) U každého Fondu se zřizuje Stálý poradní sbor. Do Stálého poradního sboru, zřízeného u Fondu při osidlovacím úřadě v Praze, vysílají po jednom zástupci ministerstva vnitra, financí, národní obrany, školství a osvěty, spravedlnosti, průmyslu, zemědělství, vnitřního obchodu, dopravy, ochrany práce a sociální péče, zdravotnictví a výživy, jakož i Hospodářská rada. Členy Stálého poradního sboru, zřízeného u Fondu při osidlovacím úřadě v Bratislavě, jsou zástupci příslušných pověřenectev Slovenské národní rady, jakož i zástupce Hospodářské rady. Působnost Stálých poradních sborů upraví a jejich jednací řád vydá ústřední komise pro vnitřní osídlení.

(2) Hospodaření Fondů podléhá kontrole ministerstva financí a nejvyššího účetního kontrolního úřadu. Opatření Fondu, proti němuž vysloví námitky zástupce ministerstva financí (na Slovensku prostřednictvím pověřence Slovenské národní rady pro finance), nesmí se provést, dokud vzniklý rozpor se neodstraní jednáním mezi dotčenými ministerstvy, a nepodaří-li se to, rozhodnutím vlády.

§ 5

Působnost Fondů.

(1) Fondům přísluší zejména:

1. zjistiti veškerý majetek konfiskovaný podle tohoto dekretu. Okresní národní výbory jsou povinny provést soupis veškerého majetku, který se v jejich obvodu podle tohoto dekretu konfiskuje, a předložiti tento soupis příslušné oblastní úřadovně osidlovacího úřadu a příslušnému Fondu. Podklady pro soupis opatří místní národní výbory. Každý, kdo má zkonfiskovaný majetek v držbě, ve správě nebo úschově, je povinen přihlásiti jej na vyzvání okresního národního výboru k soupisu, a řádně oň pečovati, pokud Fond nebo veřejný úřad (orgán) jím pověřený neučiní jiné opatření;

2. učiniti - pokud se tak nestalo - v dohodě s příslušnými národními výbory a ministerstvy a jejich prostřednictvím potřebná opatření na zajištění, převzetí, úschovu, udržování a správu tohoto majetku. Směrnice pro tato opatření vydá osidlovací úřad v dohodě s Fondem. Na žádost Fondu poznamená příslušný soud konfiskaci ve veřejných knihách a rejstřících;

3. sepsati a vypořádati závazky náležející ke konfiskovanému majetku, při čemž postupuje podle směrnic, které vydá vláda nařízením; za závazky, které při tomto vypořádání nebudou uspokojeny, stát neodpovídá;

4. provést odevzdání konfiskovaného majetku podle rámcových plánů (§ 6, odst. 1) a konečných rozhodnutí o přidělu (§ 8, odst. 6);

5. zprostředkovat přidělcům úvěr podle směrnic vydaných ústřední komisí pro vnitřní osídlení.

(2) Fond má právo dozírat na hospodaření národních správců, požadovat jejich odvolání a navrhnout jejich ustanovení u příslušných orgánů.

Část III.

Rozdělení zkonfiskovaného majetku.

Oddíl 1.

Rámcové plány a přidělová nařízení.

§ 6

(1) Osidlovací úřad vypracuje po dohodě s příslušnými ministerstvy (na Slovensku také s příslušnými pověřenectvy Slovenské národní rady) a Hospodářskou radou a po slyšení příslušných hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových sväzov) rámcové plány, kterými zejména stanoví:

a) kolik malých majetkových podstat má být v jednotlivých místech přiděleno a jak má být naloženo se zbývajícími,

b) které střední majetkové podstaty mají být přiděleny a jak má být naloženo se zbývajícími,

c) jak má být naloženo s průmyslovým majetkem a s velkými majetkovými podstatami.

(2) Způsobem uvedeným v předchozím odstavci připraví osidlovací úřady návrhy zvláštních přidělových nařízení podle druhů konfiskovaného majetku, který bude určen k přidělování, a stanoví v nich znaky, podle nichž budou majetkové podstaty rozlišovány na malé, střední a velké, vlastnosti, jež musí mít přidělci dotčeného druhu majetku, směrnice pro výpočet výše úhrady a způsob jejího splácení přidělci, podmínky, za nichž má dojít k přidělu nebo může být přidělený majetek odňat, a jak se má naložit s majetkovou podstatou. Podle těchto podkladů vydá vláda jednotlivá přidělová nařízení. Provedení těchto nařízení přísluší osidlovacímu úřadu, který je může provádět postupně podle oblastí a druhů přidělovaných podstat.

(3) Na podkladě rámcových plánů (odstavec 1) a přidělových nařízení (odstavec 2) sestaví se plány přidělové a úhradové (§§ 10 až 12). Osidlovacímu úřadu přísluší přezkoumat, zda přidělové a úhradové plány vyhovují těmto předpokladům, v kterémžto případě je schválí. Příděly, odporující rámcovým plánům nebo přidělovým nařením, vyloučí osidlovací úřad z přidělových a úhradových plánů. Pokud nejsou schváleny plány osidlovacím úřadem s tohoto hlediska, nelze přikročit ke konečnému schválení nebo úpravě přidělového a úhradového plánu příslušným orgánem.

(4) Příděl, který se přičí rámcovému plánu, jednotlivým přidělovým nařením nebo řádně schváleným, po případě upraveným plánům přidělovým a úhradovým (§ 10, odst. 3, § 11, odst. 3 a § 12, odst. 3), jest neplatný. Fond může ve lhůtě 6 měsíců od doručení pravoplatného rozhodnutí o přidělu (§ 8, odst. 6) dát podnět ke zrušení neplatného rozhodnutí o přidělu nadřízeným úřadem, a jde-li o přidělové rozhodnutí ministerstva, ústřední komisí pro vnitřní osídlení.

Oddíl 2.

Přídělové řízení.

§ 7

Oprávnění uchazeči.

- (1) Z majetku konfiskovaného podle tohoto dekretu se přidělují (§ 8) jednotlivé majetkové podstaty do vlastnictví oprávněným uchazečům za úhradu.
- (2) Majetkové podstaty mohou být přiděleny zemím, okresům, obcím a jiným veřejnoprávním korporacím, zejména zájmovým a kulturním, družstvům a jiným uchazečům, kteří vyhovují přídělovým podmínkám (§ 6, odst. 2).
- (3) Při přidělování konfiskovaného majetku budiž přihlíženo především k účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům, k osobám poškozeným válkou, národní, rasovou nebo politickou perzekucí, k osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustiti, nebo do vlasti z ciziny a k osobám, které v důsledku územních změn přeložily své bydliště na ostatní území Československé republiky. Předpoklady přednostního postavení nutno náležitě prokázati.

§ 8

Rozhodnutí o přidělu.

- (1) Podle pravoplatných přídělových plánů (§§ 10 až 12) přiděluje malé majetkové podstaty okresní národní výbor, střední majetkové podstaty zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) a průmyslový majetek a velké majetkové podstaty příslušné ministerstvo (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřenectvem Slovenské národní rady).
- (2) V rozhodnutí o přidělu budiž uvedeno:
 - a) z čeho pozůstává přidělovaná majetková podstata,
 - b) jaká jiná práva a oprávnění jsou s přidělem spojena,
 - c) jaké závazky přidělce přejímá,
 - d) den, kdy bude odevzdán přidělený majetek,
 - e) výše úhrady (přejímací ceny) a způsob jejího zaplacení,
 - f) případná omezení přidělce nebo jiné podmínky jemu uložené.
- (3) Přídělce neodpovídá za závazky, postihující majetek, který mu byl přidělen, pokud je podle rozhodnutí o přidělu nepřevzal.
- (4) Žadatel, který se považuje za poškozena rozhodnutím okresního národního výboru o přidělu, přísluší odvolání k zemskému národnímu výboru (na Slovensku k příslušnému orgánu Slovenské národní rady). O odvolání rozhoduje zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) s konečnou platností.
- (5) Žadatel, který se považuje za poškozena rozhodnutím zemského národního výboru (příslušného orgánu Slovenské národní rady) o přidělu, přísluší odvolání k příslušnému ministerstvu.
- (6) Orgán, který rozhodl o přidělu, zašle pravoplatné rozhodnutí o přidělu příslušnému Fondu, jenž provede odevzdání přiděleného majetku.

§ 9

Přídělové komise.

(1) Místní národní výbor, v jehož obvodu jest konfiskovaný majetek, vyzve na dožádání osidlovacího úřadu veřejně způsobem v místě obvyklým a vyhláškou ve věstníku osidlovacího úřadu zájemce o přiděl k podávání přihlášek. Přihlášky je podávati u místního národního výboru. Z těchto uchazečů, vyhovujících přídělovým podmínkám (§ 6, odst. 2), jakož i z členů místního národního výboru, kteří uchazeči nejsou, jmenuje místní národní výbor místní přídělovou komisi, a to nejméně o 3 a nejvýše o 10 členech tak, aby většinu tvořili uchazeči o přiděl. Členství v místních přídělových komisích jest čestné. Místní národní výbor může členy komise kdykoli odvolati. Předsedu místní přídělové komise zvolí místní národní výbor ze svých členů. V obcích s více než 10 000 obyvateli jmenuje místní národní výbor za členy místní přídělové komise také zástupce hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových sväzov). Byl-li člen odvolán nebo odpadl-li z jiného důvodu, jmenuje se nový člen ze zájmové skupiny, z níž člen, kterého má nahraditi, vyšel. Při postupném provádění přídělového nařízení (§ 6, odst. 2, poslední věta) lze jmenovati pro jednotlivé druhy majetkových podstat různé přídělové komise.

(2) Okresní národní výbor, v jehož obvodu jest konfiskovaný majetek, vyzve na dožádání osidlovacího úřadu veřejně způsobem v okrese obvyklým a vyhláškou ve věstníku osidlovacího úřadu zájemce o přiděl k podávání přihlášek. Přihlášky je podávati u okresního národního výboru. Z těchto uchazečů, vyhovujících přídělovým podmínkám (§ 6, odst. 2), a ze zástupců okresního národního výboru, hospodářských svazů (na Slovensku obdobných hospodářských organizací) a Ústřední rady odborů (na Slovensku Ústredia odborových sväzov) jmenuje okresní národní výbor okresní přídělovou komisi, a to nejvýše o 10 členech tak, aby většinu tvořili uchazeči o přiděl. O členech okresní přídělové komise platí obdobně ustanovení o členech místní přídělové komise. Předsedu okresní přídělové komise zvolí okresní národní výbor ze svých členů.

(3) Jmenování členů místní přídělové komise přezkoumá a potvrzuje okresní národní výbor, jmenování členů okresní přídělové komise přezkoumá a potvrzuje zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národnej rady).

(4) Složení, organizaci a činnost místních a okresních přídělových komisí podrobněji upraví a jednacím řádem pro ně stanoví osidlovací úřad.

§ 10

Přídělové plány pro malé majetkové podstaty.

(1) Místní přídělová komise vypracuje pro malé majetkové podstaty, určené k přidělu v obvodu místního národního výboru, přídělový plán s návrhem na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plán vyloží k veřejnému nahlédnutí u místního národního výboru po 15 dnech a upozorní zároveň na vyložení vyhláškou jednak vyvěšenou po tuto dobu na jeho úřední desce, jednak uveřejněnou - nejpozději prvního dne vyložení - v tisku a ve věstníku osidlovacího úřadu, a to s poučením o námitkách. Proti tomuto přídělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati ve lhůtě 15 dnů od posledního dne vyložení plánu námitky u místní přídělové komise. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží místní přídělová komise přídělový plán s návrhem na úhradu a došlé námitky se svým vyjádřením k nim okresní přídělové komisi k

přezkoumání. Zároveň zašle opis přidělového plánu a návrhu na úhradu osidlovacímu úřadu (§ 6, odst. 3), berní správě a okresnímu národnímu výboru (odstavec 2).

2) Okresní přidělová komise přezkoumá předložené jí přidělové plány a návrhy na úhradu se zřetelem na podané námítky. Vyžádá si vyjádření o přiměřenosti úhrad v plánech navržených od berní správy a technických i cenových orgánů příslušného okresního národního výboru a sdělí jim, kdy bude o jednotlivém přidělovém plánu jednati, aby se mohly tohoto jednání zúčastniti.

(3) Přídělový a úhradový plán pro malé majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl okresní přidělovou komisí se zřetelem na stanovisko osidlovacího úřadu (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 11

Přídělové plány pro střední majetkové podstaty.

(1) Okresní přidělová komise vypracuje pro střední majetkové podstaty, určené k přidělu v obvodu okresního národního výboru, přidělový plán s návrhem na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plán vyloží k veřejnému nahlédnutí u okresního národního výboru po 15 dnů a upozorní zároveň na vyložení jednak vyhláškou vyvěšenou po tuto dobu na jeho úřední desce, jednak uveřejněnou - nejpozději prvního dne vyložení - v tisku a ve věstníku osidlovacího úřadu, a to s poučením o námitkách. Proti tomuto přidělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati ve lhůtě 15 dnů od posledního dne vyložení plánu námítky u okresní přidělové komise. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží okresní přidělová komise přidělový plán s návrhem na úhradu a došlé námítky se svým vyjádřením k nim zemskému národnímu výboru (na Slovensku příslušnému orgánu Slovenské národní rady) k přezkoumání. Zároveň zašle opis přidělového plánu a návrhu na úhradu osidlovacímu úřadu (§ 6, odst. 3), berní správě a okresnímu národnímu výboru (odstavec 2).

(2) Zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) vyžádá si vyjádření o přiměřenosti úhrad v plánech navržených od berní správy a technických i cenových orgánů příslušného okresního národního výboru a sdělí jim, kdy bude o jednotlivém přidělovém plánu jednati, aby se mohly tohoto jednání zúčastniti. Na to přezkoumá předložené přidělové plány a návrhy na úhradu se zřetelem na podané námítky a vyjádření berních správ a technických orgánů okresních národních výborů, při čemž může tyto plány změnit, vyžadují-li toho důležité zájmy veřejné, zejména národní.

(3) Přídělový a úhradový plán pro střední majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl zemským národním výborem (na Slovensku příslušným orgánem Slovenské národní rady) se zřetelem na stanovisko osidlovacího úřadu (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 12

Přídělové plány pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty.

(1) Zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) vypracuje pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty, určené k přidělu v jeho obvodu, přidělový plán s návrhem na úhradu požadovanou za přidělovaný majetek. Plány jest uveřejniti ve věstníku osidlovacího úřadu. Proti tomuto přidělovému plánu a návrhu na úhradu má každý československý státní příslušník, starší 18 let, právo podati námítky u zemského národního výboru (příslušného

orgánu Slovenské národní rady) ve lhůtě 15 dnů od uveřejnění plánu. Po uplynutí lhůty k námitkám předloží zemský národní výbor (na Slovensku příslušný orgán Slovenské národní rady) přidělový plán s návrhem na úhradu a došlé námitky se svým vyjádřením k nim příslušnému ministerstvu k přezkoumání. Zároveň zašle opis přidělového plánu a návrhu na úhradu osidlovacímu úřadu (§ 6, odst. 3), ministerstvu financí, ministerstvu dopravy (odstavec 2) a nejvyššímu úřadu cenovému.

(2) Ministerstvo (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřenectvem Slovenské národní rady) přezkoumá předložený přidělový plán a návrh na úhradu se zřetelem na podané námitky a vyjádření ministerstev financí a dopravy (veřejná technická správa) a nejvyššího úřadu cenového, které si k návrhu na úhradu vyžádá.

(3) Přídělový a úhradový plán pro průmyslový majetek a velké majetkové podstaty je podkladem pro přidělování, jakmile byl ministerstvem (na Slovensku v dohodě s příslušným pověřenectvem Slovenské národní rady) se zřetelem na stanovisko osidlovacího úřadu (§ 6, odst. 3) schválen, po případě upraven.

§ 13

Nakládání s přiděleným majetkem.

Zciziti, pronajmouti, propachtovati nebo zatížit majetek přidělený podle § 8 lze jen po lhůtě stanovené jednotlivými přidělovými nařízeními. V této lhůtě lze tak učiniti jen se svolením Fondu.

§ 14

Placení přejímací ceny a její použití.

(1) Úhradu (přejímací cenu) splácejí přidělci příslušnému Fondu podle rozhodnutí o přidělu. Výkaz nedoplatků úhrady, vydaný Fondem, jest vykonatelný správní nebo soudní exekucí.

(2) Této úhrady budiž použito k zaplacení závazků, náležejících ke zkonfiskovanému majetku, pokud při vypořádání (§ 5, odst. 1, č. 3) budou uznány a nebudou převzaty přidělci, a zbytek budiž odveden státní pokladně k vázaným účelům.

Část IV.

Ustanovení společná a závěrečná.

§ 15

Řízení před Fondy.

Pro řízení před Fondy platí přiměřeně vládní nařízení č. 8/1928 Sb.

§ 16

Přechod nemovitostí a knihovnických práv na stát.

Přechod nemovitostí a knihovnických práv, které nebudou přiděleny jiným osobám, na Československý stát, zapíše knihovní soudy ve veřejných knihách na návrh příslušného Fondu, a pokud jde o majetek uvedený v § 18, na návrh ministerstva zdravotnictví s odvoláním na tento dekret.

§ 17

Poměr k majetku zemědělskému.

Tento dekret se nevztahuje na zemědělský majetek, pokud je konfiskován podle dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, a podle obdobných předpisů, platných na Slovensku.

§ 18

Poměr k majetku lázeňskému, léčebným a ošetrovacím ústavům.

(1) Ustanovení částí II a III se nevztahují:

1. na léčebné a ošetrovací ústavy;

2. na tento lázeňský majetek:

a) nemovitosti se zřídly přírodních léčivých nebo minerálních vod, léčivých plynů a emanací nebo s ložisky léčivého bahna, slatiny, rašeliny nebo jiných zemin,

b) nemovitosti, podniky a zařízení, které slouží k využití přírodních léčivých zdrojů nebo minerálních vod nebo jsou pro ně potřebny,

c) léčebná zařízení lázeňská,

d) ubytovací podniky lázeňské, které převážně slouží nebo jsou určeny pro léčící se hosty nebo jsou součástí léčebných zařízení lázeňských,

e) pomocné podniky těch zařízení a podniků, jež jsou uvedeny pod písm. b) až d),

f) veškeré příslušenství podniků a zařízení, uvedených pod písm. b) až e), a všechen majetek sloužící k jejich provozu.

(2) Ministr zdravotnictví (na Slovensku v dohodě s pověřencem Slovenské národní rady) určí, kterého majetku se týká ustanovení odstavce 1.

(3) Jak bude naloženo s majetkem, uvedeným v odstavci 1, stanoví zvláštní předpisy.

§ 19

Ustanovení trestní

(1) Kdo vědomě poruší některé ustanovení tohoto dekretu nebo nařízení podle něho vydaných, nebo kdo se dopustí pletich, jež jsou způsobilé rušiti konfiskaci nebo řádné přidělování konfiskovaného majetku, bude potrestán - bez újmy soudního stíhání - okresním národním výborem pro přestupek pokutou do 1 000 000 Kčs nebo vězením do jednoho roku nebo oběma těmito tresty. Pro případ nedobytnosti pokuty buď vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do 1 roku.

(2) Přestupky uvedené v odstavci 1 se promlčují ve 3 letech.

§ 20

Spolupůsobení veřejných úřadů a orgánů

Všechny veřejné úřady a orgány jsou povinny na dožádání spolupůsobiti s Fondy národní obnovy a účinně je podporovati při výkonu jejich úkolů.

§ 21

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

(In *Sbírka zákonů a nařízen státu Československého*, roč. 1945, částka 48, s. 248-254. Účinnost od 30. října 1945. Převzato z *ASPI*.)

3. Předpisy prováděcí, navazující a související s konfiskačními dekrety č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.

- dekret č. 28/1945 Sb., ze dne 20. července 1945 *o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci*;
- vládní nařízení ze dne 3. září 1945 č. 70/1945 Sb., kterým se vydává statut Národního pozemkového fondu při ministerstvu zemědělství;
- směrnice pro národní výbory o nejnnutnějších opatřeních v zemědělství z 10. května 1945, *Knihovna ministerstva zemědělství č. 1*;
- směrnice pro určení náhrady za živý a mrtvý inventář a jiná zařízení ze zkonfiskovaného zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců podle dekretů prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 č. 12 Sb. a ze dne 20. července 1945 č. 28 Sb., Praha 1946, *Knihovna ministerstva zemědělství č. 9*;
- výnos ministerstva zemědělství ze dne 5. listopadu 1945 č.j. 50133/45-IX/S *o konfiskaci zemědělského majetku Němců* (zejména Němců rakouské státní příslušnosti a tzv. antifašistů) – podle dekretu č. 12/1945 Sb.;
- směrnice ministerstva zemědělství ze dne 7. prosince 1945 č.j. 56.279/45-IX/S *o konfiskaci zemědělského majetku podle dekretu č. 12/1945 Sb.* – spoluvlastnické podíly;
- směrnice pro stanovení úhrady podle § 10 dekretu prezidenta republiky čís. 12/1945 Sb., *o konfiskaci* a podle § 7 dekretu prezidenta republiky čís. 28/1945 Sb., *o osídlení zemědělského majetku* (Výnos ministerstva zemědělství ze dne 17. srpna 1946, čj. 438.332/46-IX-B/11), Praha 1946, *Knihovna ministerstva zemědělství č. 29*;
- směrnice pro stanovení úhrady za lesy podle § 10 dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., *o konfiskaci* a podle § 7 dekretu prezidenta republiky čís. 28/1945 Sb., *o osídlení zemědělského majetku*, Praha 1947, *Knihovna ministerstva zemědělství č. 43*;
- výnos ministerstva zemědělství čj. 25377/45-IX/D ze dne 30. července 1945 *o zajištění kulturně cenných objektů na půdě zkonfiskované v řízení přidělovém a osídlovacím*;
- zákon ze dne 8. května 1947 č. 90/1947 Sb., *o provedení knihovního pořádku stran konfiskovaného nepřátelského majetku a o úpravě některých právních poměrů vztahujících se na přidělený majetek*;
- zákon ze dne 12. července 1950 č. 98/1950 Sb., *o zrušení Národního pozemkového fondu při ministerstvu zemědělství a fondů pozemkových reforem a o sloučení jejich jmění*;
- směrnice ministra vnitra ze dne 7. února 1946, kterými se upravuje způsob rozhodování podle § 1, odst. 4 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., č. 401/1945 Sb. – viz *Úřední list I (díl normativní), částka 24 z r. 1946, str. 237-238*;
- pokyny ministerstva vnitra ze dne 14. února 1946 k provedení konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu č. 108/1945 Sb., č.j. B-2141-14/2-45-II/2;
- pokyny Osídlovacího úřadu v Praze a Fondu národní obnovy v Praze ze dne 1. února 1946 pro místní národní výbory (místní správní komise) č.j. 5411/1946;

- vládní nařízení ze dne 1. března 1946 č. 45/1946 Sb., kterým se vydává státu a jednacím řád Fondů národní obnovy;
- výnos ministerstva vnitra národním výborům v zemích České a Moravskoslezské ze dne 31. března 1946, který obsahuje směrnice materiálně-právního rázu k provádění §§ 1 a 2 dekretu č. 108/1945 Sb. (pouze pro úřední potřebu). Viz. *A KPR, legislativa, k. 141*;
- výnos ministerstva vnitra o zachování československého státního občanství a povolování přistěhování, jde-li o osoby, které byly okupanty považovány za osoby „židovského původu“ a jsou národnosti německé či maďarské, ze dne 13. září 1946 č. Z/S-3559/89-17/9-46;
- vyhláška ministra vnitra ze dne 12. decembra 1946 č. 241/1946 Sb. o statutě Osídľovacieho úradu pre Slovensko v Bratislave;
- zákon ze dne 14. února 1947 č. 31/1947 Sb., *o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku konfiskovaného podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy*;
- vládní nařízení ze dne 17. června 1947 č. 106/1947 Sb., *o přidělu drobných konfiskovaných živnostenských podniků* (přídělové nařízení pro živnostenské podniky);
- vládní nařízení ze dne 2. září 1945 č. 163/1947 Sb., *o přidělu konfiskovaných rodinných domků* (přídělové nařízení pro rodinné domky);
- zákon ze dne 23. března 1949 č. 84/1949 Sb., kterým se mění dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy;
- zákon ze dne 20. prosince 1950 č. 182/1945 Sb., *o zrušení Fondů národní obnovy*

4. Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program

I

Po více než šesti letech cizácké poroby přišel čas, kdy nad naší těžce zkoušenou vlastí vzhází slunce svobody. Na své slavné vítězné cestě na západ osvobodila Rudá armáda první části Československé republiky. Tak bylo umožněno díky našemu velkému spojenci, Sovětskému svazu, že na osvobozené území se vrátil prezident republiky a byla zde, opět na domácí půdě, vytvořena nová československá vláda.

Nová vláda má být vládou široké Národní fronty Čechů a Slováků a tvoří ji představitelé všech sociálních složek a politických směrů, které doma i za hranicemi vedly národně osvobozenecký zápas za svržení německé a maďarské tyranie. Nová vláda považuje za svůj úkol, aby po boku Sovětského svazu a ostatních spojenců dovedla tento zápas do konce, do úplného osvobození republiky, přispěla všemi silami českého a slovenského národa k plné porážce hitlerovského Německa a učinila první kroky pro vybudování nového, šťastnějšího života našich národů v osvobozené vlasti.

Vláda při nynějším svém složení považuje své poslání za časově ohraničené. Po osvobození ostatních částí republiky a zejména pak českých zemí bude ve smyslu ústavního dekretu prezidenta republiky na podkladě národních výborů zvoleno a svoláno Prozatímní národní shromáždění. Prozatímní národní shromáždění potvrdí prezidenta republiky v jeho funkci až do řádné volby a prezident jmenuje novou vládu s ohledem na přiměřené zastoupení všech složek našeho národního odboje doma i za hranicemi. Tato vláda a Prozatímní národní shromáždění připraví a provedou pak v nejkratší možné lhůtě všeobecné, tajné a přímé volby do Ústavodárného shromáždění, které vypracuje novou ústavu republiky a položí její budoucnost na pevný ústavní základ.

II

Ještě však probíhá válečná fronta na území naší republiky, ještě řádí smrtelně zraněný, ale nicméně zoufale se bránící nepřítel na západním Slovensku a v českých zemích, ještě čekají milióny našich bratří a sester na vysvobození z nesnesitelného jařma. Za těchto okolností hlavním úkolem vlády, jemuž musí být podřízeno všechno ostatní, bude všemožné stupňování válečného úsilí Československa až do osvobození celé země a úplné porážky hitlerovského Německa.

Proto vláda bude podporovat všemi dostupnými jí prostředky postupující Rudou armádu - bude provádět rychlou opravu rozrušených železnic, silnic, mostů, jakož i telegrafních a telefonních spojů a podporovat válečný transport, starat se o vhodné ubytování sovětských vojsk a jejich týlových institucí, pečovat o raněné rudoarmejce a přispívat k zásobování částí Rudé armády potravinami, krmivem a jinými potřebami. Plnění těchto úkolů bude vláda důrazně požadovat i na národních výborech a ostatních orgánech. Potřebám dalšího vedení války budou podřízena také všechna politická, hospodářská, sociální a kulturní opatření, která budou prováděna na osvobozeném území.

Na osvobozeném území bude vláda pokračovati v mobilizaci zbraněschopných občanů Československa, formovati kolem 1. čs. sboru novou československou armádu, starat se o urychlený výcvik, výstroj a výzbroj nových československých jednotek a jejich brzké zasazení na frontě. Vláda se také postará o přesun československých pozemních i leteckých jednotek ze západu na osvobozené území.

V zázemí nepřítelů bude vláda organizovat všenárodní boj nejširších vrstev národa proti okupantům, bude působit k tomu, aby český lid obětavě stupňoval svůj dosavadní hrdinný boj, aby po příkladu Slováků a partyzánských skupin v českých zemích vysoko zvedl prapor národní partyzánské války v týlu nepřítelů, aby všemi prostředky ochromoval německou válečnou výrobu, dopravu a zásobování a přispěl tak ke zkrácení utrpení cizácké okupace a k úplnému a brzkému vyhnání okupantů.

III

Vláda oceňujíc výjimečné zásluhy Rudé armády o naše osvobození i její rozhodující úlohu v zajištění naší budoucnosti a vzdávajíc hold nedostižnému vojenskému umění, bezpříkladné sebeobětavosti a bezmeznému hrdinství jejích příslušníků - chce ještě více upevňovat bojovou spolupráci čs. armády s Rudou armádou a vidí v ní vzor pro budování nové, skutečně demokratické, antifašistické čs. armády.

Aby byla umožněna co nejužší bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové čs. branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády. Tím bude současně umožněna účinná pomoc Rudé armády a dosaženo dokonalého využití jejích neocenitelných bojových zkušeností.

Vláda ve svém úsilí mobilizovat co nejrychleji na osvobozeném území všechny síly lidu do organizovaného ozbrojeného boje proti našim nepřátelům je si vědoma, že veliké poslání v nynějším zápasu za svobodu i při budoucím zajištění republiky je s to plnit jedině důsledně antifašistická, národně osvobozeněcká armáda, armáda skutečně demokratická, uskutečňující vůli lidu, spjatá s lidem, těšící se důvěře lidu, a proto zahrnovaná veškerou jeho láskou a péčí. Vláda proto učiní vše, aby při budování nové československé branné moci byl založen, utvrzen a dále prohlubován lidový, demokratický ráz armády.

Nová čs. armáda se zrodila v boji proti hitlerismu a jejím základem jsou a budou aktivně se zbraní v rukou bojující složky branných sil našich národů doma i za hranicemi (1. čs. sbor v SSSR, naši letci, čs. obrněná brigáda ve Francii, slovenští a čeští partyzáni, povstalecká vojska na Slovensku). Kolem tohoto základu, zejména kolem 1. čs. sboru v SSSR, bude tvořena nová čs. branná moc.

Nová čs. armáda bude budována pro okamžitý boj na frontě, a to ihned během boje, který ještě trvá, a její nově vycvičené a vyzbrojené jednotky budou co nejrychleji zasazovány do boje po boku Rudé armády.

Aby nová čs. armáda byla mohutným a ostrým nástrojem antifašistického boje, musí být založena na železné, ale demokratické vojenské kázni, na kázni vyššího stupně, kázni uvědomělé, vyplývající z jasných vědomí národních povinností a plného pochopení daných úkolů.

Aby naše armáda byla vychovávána v duchu státním, demokratickém a antifašistickém, chce vláda jednou provždy skoncovat s tzv. “nepolitičností” armády, u vědomí, že pod touto “nepolitičností” se skrývá podceňování morálního faktoru v boji a že pod její rouškou bují reakční, antidemokratické a kapitulantské tendence. Naopak je třeba, aby každý čs. voják byl uvědomělým bojovníkem za svobodu národa a uvědomělým obráncem jeho svobody v budoucnosti.

Aby byla mezi všemi příslušníky branné moci vypěstována a udržena i za nejtěžších bojových podmínek a zkoušek vysoká bojová morálka a vysoký antifašistický demokratický duch, bude ve všech vojenských jednotkách, složkách a ústavech zřízena instituce “osvětových důstojníků”, kteří budou zástupci příslušných velitelů v oboru výchovy a osvěty a u vyšších velitelství budou řídit oddělení výchovy a osvěty. Řídícím výchovným orgánem bude v rámci MNO “hlavní správa výchovy a osvěty”, jejíž náčelník bude přímo podřízen ministru národní obrany a jeho zástupci a bude jmenován na návrh ministra národní obrany a jeho zástupce vládou. Osvětovým důstojníkům budou zajištěny podmínky pro úspěšné plnění jejich úkolů v boji i mimo boje. Zvláštní pozornost nutno věnovat výchově a uvědomění velitelských kádrů, především též osvětových důstojníků.

Vláda zdůrazňuje, že velitelská místa v nové čs. armádě mohou zastávat jen důstojníci upřímně demokratického, skutečně antifašistického smýšlení. Čs. armáda může být hrda na sta a tisíce svých důstojníků, kteří, věrni své přísaze republice, statečně a nebojácně vedli a vedou boj proti německým tyranům doma i za hranicemi, umírali za vlast na popravištích a na bojištích a skvěle osvědčili své vlastenecké, demokratické smýšlení. Současně však je nutno, aby byla co nejrychleji provedena opatření k nejrychlejší očistě armády od všech zrádcovských, kolaborantských, antidemokratických a protilidových živlů, a bude dbáno, aby takové živly nemohly proniknout na velitelská místa. Zkoumání politické a národní spolehlivosti důstojnického sboru v přechodném období bude prováděno příslušnými vojenskými instancemi za součinnosti lidových orgánů, tj. národních výborů a Slovenské národní rady, jakož i přímo zvlášť k tomu účelu vládou jmenovanými orgány. Odpovědná úloha tu připadá aparátu “obrného zpravodajství”, který musí být vybudován z nejspolehlivějších lidí v samostatný orgán, odpovědný vyšším velitelům.

Vláda věnuje mimořádnou pozornost školení demokratického antifašistického důstojnického sboru. Bude dbát o to, aby důstojníci si osvojili co nejvíce bojové zkušenosti Rudé armády i našich bojujících jednotek, vyžádá si pro přechodnou dobu profesory a instruktory od Rudé armády pro vlastní vojenské školství. Bude usilovat o poslání co největšího počtu nejschopnějších důstojníků do sovětských vojenských škol až po nejvyšší vojenská učiliště a akademie.

Stupnice důstojnických hodností bude zjednodušena, materiální poměry důstojníků zlepšeny. Při stanovení požitků bude přihlíženo nejen k dosažené hodnosti, nýbrž také ke skutečně zastávané funkci. Speciálně kvalifikovaným příslušníkům branné moci (lékařům, lékárníkům, inženýrům atd.) budou přiznány odpovídající důstojnické hodnosti. Jmenování a povyšování důstojníků nebude podmíněno jen formálními pravidly, nýbrž bude podporován mimořádný rychlejší postup (resp. jmenování) nejschopnějších, především těch, kteří se osvědčili na frontě v boji.

Vláda se postará o to, aby v nové čs. armádě bylo plně respektováno státoprávní postavení Čechů a Slováků podle zásady “rovný s rovným” a aby Slovákům se dostalo ve všech ústředních institucích přiměřeného zastoupení. V jednotné čs. armádě bude zavedena plná rovnoprávnost a

rovnocennost slovenštiny a češtiny jako jazyků velkých a služebních. V rámci jednotné čs. branné moci a při zachování plné jednotnosti velení a armádní organizace budou tvořeny slovenské národní vojenské jednotky, jak se o tom podrobněji mluví ve zvláštní hlavě o stanovisku vlády ke slovenské otázce. V armádě budou zachovány a pěstovány bojové tradice našich národů, zejména bojové tradice našich bojujících vojenských jednotek a partyzánů.

Činnost v partyzánských oddílech se uznává po prozkoumání v plném rozsahu za službu v nové čs. armádě. Důstojnické hodnosti v partyzánských oddílech se přiznávají v nové čs. armádě po přezkoušení, event. po ukončení krátkého kursu.

Vláda zřídí nová bojová čs. vyznamenání, řády a medaile, odpovídající duchu a bojovým tradicím našich národů.

Při řešení vojenské otázky je vláda odhodlána učinit vše, co bude napomáhat nejrychlejší a nejúčinnější mobilizaci branných sil lidu, jejich zasazení do boje na frontě a úspěšnému vedení boje až do konečného vítězství.

IV

Vyjadřujíc neskonanou vděčnost českého a slovenského národa k Sovětskému svazu, bude vláda pokládat za neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky nejtěsnější spojení s vítěznou slovanskou velmocí na východě. Smlouva československo-sovětská z 12. prosince 1943 o vzájemné pomoci, přátelství a poválečné spolupráci bude určovat pro veškerou budoucnost zahraničně politickou pozici našeho státu. S pomocí Sovětského svazu bude dovršeno osvobození Československé republiky, aby tak s jeho oporou byla navždy zajištěna její svoboda a bezpečnost a aby za všestranné součinnosti se Sovětským svazem byl národům Československa zabezpečen pokojný rozvoj a šťastná budoucnost.

Vláda bude od počátku uplatňovat praktickou součinnost se Sovětským svazem, a to ve všech směrech - vojensky, politicky, hospodářsky, kulturně - přičemž si přeje uskutečnit vzájemnou výměnu zástupců a vzájemný styk se sousedící svazovou sovětskou republikou ukrajinskou. Snahou vlády bude, aby při konečném rozdrčení hitlerovského Německa, při výkonu trestu nad Německem, při ukládání reparací Německu, při určování nových hranic a organizaci budoucího míru Československo stálo co nejtěsněji po boku Sovětského svazu a v jedné řadě s ostatními slovanskými a demokratickými státy.

Vláda bude spatřovati důležitý svůj úkol v tom, uskutečniti pevný spojenecký svazek s novým demokratickým Polskem, aby co nejdříve bylo také možno provésti předpokládané rozšíření československo - sovětské smlouvy z 12. prosince 1943 v trojstranný pakt, který by stvrdil spojení Československa, Polska a Sovětského svazu proti německé výbojnosti. Pokud jde o Polsko, vláda se vynasnaží, aby bylo zapomenuto neblahé minulosti a aby poměr Československa k nové Polsce byl od počátku postaven na nový základ, na základ slovanského bratrství.

Slovanskou linii své zahraniční politiky bude vláda sledovati i tím, že naváže nejpřátelštější spojení s novou Jugoslávií a že nalezne formu nových styků i se slovanským Bulharskem.

V poměru k Maďarsku využije vláda plně stavu příměří, které zvláště díky pomoci Sovětského svazu vyznělo tak významně ve prospěch Československa, aby později po napravení všech křivd a

zločinů, spáchaných maďarskými okupanty, podporovala snahy o přiblížení nového a skutečně demokratického Maďarska stejně jako nezávislého a demokratického Rakouska k okolním slovanským národům a státům.

Tuto hlavní orientaci československé zahraniční politiky, nesenou duchem slovanského přátelství, postaví vláda na širší základ všeobecných přátelských vztahů k demokratickým západním mocnostem a ke všem demokratickým státům, stojícím v protinacistické frontě spojených národů. Přátelské vztahy k Anglii, jejíž pomoci za války vysoce ceníme, jakož i k USA, bude vláda utužovat podobně jako zvláště úzké přátelství k Francii, přičemž bude její snahou, aby se Československo stalo aktivní složkou při budování nového pořádku v osvobozené, demokratické Evropě.

V

Ve své domácí politice bude vláda vycházet ze základního článku československé ústavy, že lid je jediným zdrojem státní moci. Proto vláda bude budovati veškerý veřejný život na podkladě široce demokratickém, zabezpečí lidu všechna politická práva a povede neúprosný boj za vymýcení všech fašistických prvků.

Na rozdíl od dřívějšího byrokratického, lidu vzdáleného správního aparátu tvoří se v obcích, okresech a zemích, jakožto nové orgány státní a veřejné správy, lidem volené národní výbory. Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický úřednický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes národní výbory a plně se o ně opírat. Všechny správní a násilnické orgány a instituce, vytvořené bývalými režimy okupantů a zrádců, se zrušují. Pro prozatímní správu obcí a okresů s většinou státně nespolehlivého, neslovanského obyvatelstva budou určeny správní funkce.

Osvobozený lid vyšle do národních výborů své nejlepší představitele, nehledě i na to, jsou-li nebo nejsou-li příslušníky některé politické strany, kteří se však osvědčili v boji proti cizáckým vetřelcům a zrádcům a svými činy dokázali a dokazují skutečné vlastenecké cítění a demokratické přesvědčení. Zároveň však bude lid a vláda bedlivě střežit, aby se do národních výborů nevetřely živly, které spolupracovaly s okupanty, podporovaly zrádce a ve službách nepříteli si získaly mrzké osobní výhody.

Vláda bude plně podporovat tvůrčí iniciativu a veřejnou činnost nejširších lidových vrstev. Vedle přímé účasti na správě a řízení státních a veřejných záležitostí prostřednictvím národních výborů bude lid mít právo na tvoření dobrovolných organizací různého druhu - politických, odborových, družstevních, kulturních, sportovních a jiných - a uskutečňovat prostřednictvím těchto svá demokratická práva. Přitom však nebude připuštěno, aby do těchto organizací pronikli zrádci národa, fašisté a jiní zjevní nebo zamaskovaní nepřátelé lidu.

Bude provedeno důsledné zrovnoprávnění žen ve všech oblastech politického, hospodářského i kulturního života. Bude zavedeno všeobecné volební právo mužů i žen počínaje 18. rokem věku a rozšířeno i na příslušníky branné moci. Aktivního i pasivního volebního práva ve smyslu dekretu prezidenta republiky o potrestání válečných viníků, zrádců a kolaborantů a ustavení

lidových soudů budou však zbaveni všichni zrádci národa a pomahači nepříteli. Zaručeny budou plně ústavní svobody, zejména svoboda osobní, shromažďovací, spolčovací, projevu mínění slovem, tiskem i písmem, domovní, listovní tajemství, svoboda učení a svědomí a náboženského vyznání. Diskriminace občanů republiky z důvodů rasových nebude připuštěna.

VI

Vláda se bude jako první domácí vláda republiky pokládat za ztělesnění československého státního společenství, založeného na nových zásadách. Učiní konec všem starým sporům a vycházejíc z uznání Slováků jako nacionálně svébytného národa, bude vláda od prvních svých kroků důsledně se snažit, aby v česko-slovenském poměru byla uskutečněna zásada "rovný s rovným" a aby tak bylo uplatněno skutečné bratrství mezi oběma národy.

Uznávajíc, že Slováci mají býti pány ve své slovenské zemi, stejně jako Češi ve své české národní domovině, a že republika bude obnovována jako společný stát rovnoprávných národů, českého a slovenského, vyjádří vláda toto uznání důležitými státně politickými akty. Bude spatřovat ve Slovenské národní radě, opírající se o národní výbory v obcích a okresech, nejen oprávněnou představitelku samobytného slovenského národa, nýbrž i nositelku státní moci na území Slovenska (moci zákonodárné, vládní a výkonné), jak to odpovídá zvláštní dohodě Slovenské národní rady s prezidentem republiky a s československou vládou v Londýně. Společné státní úkoly bude vláda jako centrální vláda republiky provádět v nejužší součinnosti se Slovenskou národní radou a se sborem slovenských národních pověřenců jako výkonným vládním orgánem Slovenské národní rady.

V rámci nově budované jednotné československé branné moci a na základě jednotných služebních řádů budou tvořeny národní a slovenské vojenské útvary (pluky, divize atd.), složené převážně z mužstva, poddůstojnictva a důstojnictva slovenské národnosti a používající velící a služební řeči slovenské. Důstojníci a gážísté bývalé slovenské armády, pokud se neprohřešili proti národní cti Slováka a nebudou podléhati trestnímu stíhání pro svou činnost za bývalého zrádcovského režimu, převezmou se do čs. armády ve své dosavadní hodnosti, přičemž bude směrodatné dobrozdání a doporučení Slovenské národní rady.

Nová vláda republiky bude se starat o to, aby při ústavním řešení poměru národa slovenského a českého byly konstituovány slovenské orgány moci zákonodárné, vládní a výkonné, tak jako je má dnes slovenský národ ve Slovenské národní radě.

O budoucím rozdělení kompetence mezi orgány ústřední a slovenské dohodnou se legitimní zástupci národa českého a slovenského. V ústředních státních úřadech, institucích a v hospodářských orgánech celostátního významu bude Slovákům zabezpečeno přiměřené zastoupení co do počtu i co do významu.

VII

Vláda se bude starat o to, aby byla co nejdříve vyřešena otázka Zakarpatské Ukrajiny, postavená samým obyvatelstvem této země. Vláda si přeje, aby otázka tato byla vyřešena podle demokraticky projevené vůle karpátoukrajinského lidu a v plném přátelství mezi Československem a Sovětským svazem, a jest přesvědčena, že tomu tak skutečně bude. Vláda učiní v tomto smyslu všechny nutné přípravy.

VIII

Strašné zkušenosti, jichž se Češi a Slováci dožili s německou a maďarskou menšinou, které se z velké části staly povolným nástrojem dobovačné politiky proti republice zvenčí a z nichž se zejména českoslovenští Němci propůjčili přímo k vyhlazovacímu tažení proti českému a slovenskému národu, nutí obnovené Československo k hlubokému a trvalému zásahu. Republika nechce a nebude postihovat své loajální německé a maďarské občany a zejména ne ty, kteří i v dobách nejtěžších zachovali k ní věrnost, s viníky však bude postupovat přísně a neúprosně, jak to vyžaduje svědomí našich národů, svatá památka nesčetných našich mučedníků, klid a bezpečnost budoucích pokolení. Vláda se proto bude přidržovat těchto pravidel:

Z občanů Československé republiky německé a maďarské národnosti, kteří měli československé státní občanství před Mnichovem 1938, bude státní občanství potvrzeno a event. návrat do republiky zajištěn u antinacistů a antifašistů, u těch, kteří vedli už před Mnichovem aktivní boj proti Henleinovi a proti maďarským iredentistickým stranám a za Československou republiku, kteří po Mnichově a po 15. březnu byli německou a maďarskou státní mocí pro svůj odpor a boj proti tamnímu režimu a za věrnost k Československé republice pronásledováni a uvrženi do žalářů a koncentračních táborů anebo kteří museli před německým a maďarským terorem uprchnout za hranice a tam se účastnili aktivního boje za obnovení Československa.

U ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti bude československé státní občanství zrušeno. Tito občané mohou znovu optovat pro Československo, přičemž si úřady republiky ponechávají právo individuálního rozhodnutí o každé žádosti. Ti Němci a Maďaři, kteří budou souzeni a odsouzeni pro zločin proti republice a proti českému a slovenskému národu, budou zbaveni československého občanství a vypovězeni z republiky navždy, pokud je nestihne trest hrdelní.

Němci a Maďaři, kteří se přistěhovali na území Československé republiky po Mnichovu 1938, budou z republiky vykázáni ihned, pokud nepodléhají trestnímu stíhání. Výjimku činí osoby, které pracovaly ve prospěch Československa.

IX

Vláda bude pokládat za svůj nejvyšší odpovědný úkol a za svou mravní povinnost před českým a slovenským národem postihnouti a vydati soudu a trestu všechny válečné provinilce, všechny zrádce, všechny vědomé a aktivní pomocníky německých nebo maďarských utlačovatelů. Tento úkol bude vláda prováděti bez všech průtahů, bez kolísání a bez shovívavosti vůči komukoliv.

Pokud jde o německé a maďarské válečné provinilce, postará se vláda o jejich okamžité zneškodnění, uvěznění a předání mimořádným lidovým soudům. Při tom nebudou u těchto německých a maďarských provinilců vyšetřovány a trestány jen zločiny spáchané na národech Československa a na československém území, nýbrž i jejich zločiny spáchané na druhých národech, především na spojeneckém Sovětském svazu. Zjištění německých a maďarských provinilců tohoto druhu budou předáni sovětským orgánům. Budou zřízeny tábory pro konfinování německých a maďarských příslušníků, jež měli jakoukoliv spojitost s nacistickými a fašistickými organizacemi, s jejich aparátem a s jejich ozbrojenými a teroristickými formacemi.

Zvláštní opatření provede vláda v zájmu toho, aby bylo zajištěno souzení a potrestání zrádců, kolaborantů a fašistických živlů z řad českého a slovenského národa. Ve spojení s národními výbory budou všude uvedeny v činnost mimořádné lidové soudy, přičemž jejich příslušnost bude určena místním okruhem a povahou provinění. Pro zvláštní případy týkající se známých a zvláště odpovědných provinilců bude zřízen Národní soud v českých zemích a na Slovensku. Pro trestní stíhání zrádců a kolaborantů budou všeobecně sloužit za podklady ustanovení dekretu prezidenta republiky o potrestání válečných zločinců.

Jako velezrádce republiky postaví vláda před Národní soud protektorátního prezidenta Háchu a všechny členy Beranovy vlády, kteří dali souhlas k Háchovu podpisu tzv. berlínské smlouvy z 15. března 1939 a kteří vítali Hitlera při příchodu do Prahy 16. března 1939. Vláda se postará, aby byli postaveni před soud všichni členové protektorátních vlád od 16. března 1939 stejně jako Tiso a členové tzv. slovenských vlád od 14. března 1939, jakož i tzv. slovenského sněmu. Dále političtí a úřední pomocníci Háchy, jakož i odpovědní vedoucí úředníci protektorátní správy. Zúčtováno bude se zrádnými novináři, kteří se zaprodali a sloužili Němcům. Stíhání budou funkcionáři "Kuratoria pro výchovu české mládeže", členové "Vlajky", členové výboru a funkcionáři "České ligy proti bolševismu", vedoucí funkcionáři "Národní odborové ústředny zaměstnanecké", "Svazu zemědělství a lesnictví" a podobných organizací, které sloužily Němcům, a dále činovníci, kteří vydávali české a slovenské lidi do rukou gestapa, kteří se aktivně účastnili odvlékání Slováků a Čechů na nucené práce do Německa, aktivně podporovali evakuaci československého obyvatelstva apod. Na Slovensku budou pohnáni před soud aktivní pomahači tisoovského a zrádčovského režimu, pochopové Hlinkovy gardy, slovenského gestapa, nástroje Gašparovy nacistické propagandy a zejména pak, kteří aktivně a zákeřně vystoupili proti Slovenskému národnímu povstání a zúčastnili se jakýmkoliv způsobem násilí a zvrstev Němců proti slovenskému národu.

Vláda požene s veškerou rozhodností před soud zrádce z řad bankovních, průmyslových a zemědělských magnátů, kteří za německé nadvlády pomáhali v bankovních, průmyslových, obchodních, zemědělských podnicích a hospodářských organizacích všeho druhu německému drancování a německému vedení války.

I když pouhé zaměstnání ve státním a veřejném aparátu bývalých okupačních a zrádčovských režimů nebude považováno samo o sobě za trestné, bude pod demokratickou kontrolou provedeno individuální zkoumání činnosti každého jednotlivce a vláda učiní všechna opatření, aby nový státní aparát byl plně očištěn od všech živlů, které se provinily na republice a národu, od všech živlů fašistických a profašistických, od všech živlů, jež v kritických událostech roku 1938 a 1939 a v době německé a maďarské okupace projevíly vůči národu a státu věrolomnost, prokázaly nespolehlivost a zbabělost. Stejně tak budou vyšetřováni a stíháni všichni českoslovenští občané, kteří v zahraničí se zpronevěřili republice a svou rozvratnou činností pomáhali nepříteli i kteří odmítali splnění svých občanských povinností, ač nestáli pod nátlakem nacistického teroru.

Odhodlána vykořenit fašismus politicky a morálně do všech důsledků, vyhlásí vláda zákaz všech fašistických stran a organizací a nedovolí obnovení v jakékoli formě těch politických stran, které se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky (agrární strany, její odnože tzv. živnostenské strany, Národního sjednocení, jakož i těch stran, které v r. 1938 splynuly s lidovou

stranou). Z těchto opatření nevyplývá žádná újma na morální ani politické cti bývalému členstvu jmenovaných stran, které zůstalo věrno republice. Politicky odpovědným funkcionářům jmenovaných stran, kteří se kompromitovali a těžce provinili na zájmech národa a republiky, bude zakázána politická činnost a účast v organizacích demokratických stran.

X

K odčinění zločinů, napáchaných okupanty a jejich zrádnými pomocníky na českém a slovenském národním a soukromém majetku, k vykořenění cizáckého a fašistického vlivu z českého a slovenského hospodářství a k zabezpečení plodů národní práce pro potřeby českého a slovenského národa bude provedena řada opatření.

Ve smyslu dekretu prezidenta republiky o zabezpečení nerušeného chodu hospodářského života v době přechodné budou zajištěny a pod národní správu dány ihned majetky všeho druhu, pokud jsou v držbě, ve vlastnictví anebo ve správě: občanů nepřátelských států, zejména Německa a Maďarska; německých a maďarských občanů Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa; ostatních občanů Československé republiky, kteří zradili národ a aktivně podporovali německé a maďarské okupanty; akciových a jiných společností, v jejichž správě se nacházely osoby patřící do výše uvedených tří kategorií.

Zajištění majetku a dosazení národní správy provede příslušný národní výbor v dohodě se závodním výborem dotyčného podniku.

Zajištěný majetek, který dříve patřil dělníkům, úředníkům, živnostníkům, rolníkům a příslušníkům volných povolání a byl jim odebrán v důsledku národní, politické a rasové perzekuce, bude ihned vrácen dřívějším majitelům, resp. jejich právoplatným dědicům. Rozhodují o tom na individuální žádost příslušné národní výbory.

Ostatní zajištěný majetek zůstane pod národní správou až do rozhodnutí příslušných zákonodárných orgánů.

Do družstevních podniků a organizací všeho druhu (zemědělských, konzumních, peněžních atd.) bude ihned dosazena dočasná národní správa, dokud samo členstvo dotyčného družstva nebude mít možnost demokratickou cestou zvolit si správu novou. Dočasnou národní správu určuje příslušný národní výbor (na Slovensku v důležitých případech Slovenská národní rada) při aktivní účasti členů družstva.

XI

Vycházejíc vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném provedení nové pozemkové reformy a vedena snahou především jednou provždy vyrvatí českou a slovenskou půdu z rukou cizácké německo - maďarské šlechty, jakož i z rukou zrádců národa a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, vítá vláda konfiskaci půdy nepřátel a zrádců, kterou provádí Slovenská národní rada, a její rozdělení mezi drobný zemědělský lid, vláda rozšíří podobné opatření na celé území republiky, přičemž se bude řídit těmito zásadami:

Bude zřízen Národní pozemkový fond. Do Národního pozemkového fondu vejde veškerá půda, budovy, mrtvý a živý inventář, pokud patřil: německým a maďarským šlechticům a velkostatkářům bez rozdílu státní příslušnosti, jakož i jiným občanům nepřátelských států, zejména

Německa a Maďarska; německým a maďarským občanům Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa; ostatním občanům Československé republiky, kteří zradili národ a aktivně podporovali německé a maďarské okupanty; akciovým a jiným společnostem, které byly spravovány osobami výše uvedených kategorií.

Výše uvedený pozemkový a s ním související majetek bude konfiskován bez náhrady. Konfiskaci provedou a dočasnou správu zkonfiskovaných objektů až do provedení pozemkové reformy zajistí příslušné národní výbory za pomoci rolnických komisí.

Zemědělská půda, nacházející se v dispozici Národního pozemkového fondu, bude rozdělena v českých zemích českým a na Slovensku slovenským a ukrajinským domkářům, malým a středním rolníkům, jakož i zemědělským dělníkům, přičemž bude dána přednost těm, kdož se zasloužili v národně osvobozené boji: jako partyzáni, vojáci, podzemní národní pracovníci, oběti cizáckého teroru aj. Rozdělení bude prováděno správou Národního pozemkového fondu za aktivní účasti národních výborů a speciálních komisí z řad rolnictva a zemědělského dělnictva. Z hospodářských budov a inventáře parcelovaných objektů mohou býti organizována družstva pro společné používání budov a inventáře malozemědělci.

Za půdu, která se dává do plného vlastnictví přidělce, bude brána na účely zvelebení zemědělství mírná úplata, nepřevyšující hodnotu průměrné jednoleté až dvouleté sklizně (podle bonity půdy) a rozdělená na splátky až do 15 let. V případech, hodných zřetele, může býti upuštěno i od této úplaty.

XII

Obnovení okupanty a zrádci rozrušeného hospodářského života, znovuvýstavba nepřítelů zničených hodnot, rychlé znovuoživení výroby pro potřeby války a civilního obyvatelstva, jakož i zajištění práce a výdělku pro všechny práce schopné bude vyžadovat velkého úsilí všeho lidu a všech jeho organizací. Opírajíc se o tvůrčí iniciativu nejširších vrstev národa, bude se vláda zejména snažit: Uvést do chodu všechny zastavené podniky a přizpůsobit jejich výrobu potřebám války a zásobám surovin. Provést opravu budov i strojového zařízení v poškozených podnicích a organizovat nejúčinnější využití po ruce jsoucích strojů.

Mobilizovat existující zásoby surovin všeho druhu, organizovat jejich další výrobu z místních prostředků a provést jejich účelné rozdělení na jednotlivá odvětví průmyslu a jednotlivé podniky.

Organizovat dobývání topiva z místních zdrojů a starat se o jeho účelné rozdělení. Rychle uvést do provozu veřejné i soukromé elektrárny, plynárny, vodárny a jiné komunální podniky a zdroje energie.

Znovuzřídit poštovní, telegrafní, telefonní a rádiové spojení (telekomunikační), vybudovat dálkovou i místní dopravu, zejména dovoz potravin z vesnic do měst a mobilizovat k tomu cíli všechny po ruce jsoucí dopravní prostředky.

Pomáhat rolníkům, domkářům, živnostníkům a dělníkům na vesnicích i ve městech při opravě nebo znovuvýstavbě rozrušených obytných domů a hospodářských budov přidělením stavebních hmot a poskytnutím levných úvěrů a peněžních podpor. Provádět rekonstrukci a opravu poškozených veřejných budov, vojenských ubikací, úřadů, škol, nemocnic apod.

Podporovat soukromou iniciativu podnikatelů, řemeslníků a jiných výrobců pomocí úvěrů, přidělení surovin, zadáváním objednávek a zajištěním odbytu hotových výrobků.

V podnicích, které budou vzaty pod národní správu, dosadit schopné a iniciativní technické a obchodní vedení, které by zajistilo úspěšný provoz podniků pod všeobecným vedením státních a hospodářských orgánů.

Podporovat oživení a rozmach solidního soukromého i družstevního obchodu poskytováním peněžního úvěru a zbožím a potíráním spekulace a lichvy.

Postavit celý peněžní a úvěrový systém, klíčové podniky průmyslové, pojišťovnictví, přírodní a energetické zdroje pod všeobecné státní vedení a do služeb znovuvýstavby národního hospodářství a znovuoživení výroby a obchodu.

Vedle pomoci, které se osvobozenému území dostává a dostane od spojeneckého Sovětského svazu, bude vláda i nadále usilovat o to, aby získala věci první pomoci od mezinárodní organizace UNRRA, dále z prostředků poskytovaných na podkladě amerického zákona o "půjčce a pronájmu", jakož i nákupem na volném trhu zahraničním.

XIII

Více než šest let okupanti rabovali za pomoci zrádců naše národy. Cizácké drancování dostihlo vrcholu nyní, v předvečer jejich vyhnání z našich zemí. Nepřítel zanechává za sebou všude spoušť a uvrhl naše osvobozené území do největších zásobovacích a vyživovacích obtíží. Překonání tyto zásobovací a vyživovací obtíže stůj co stůj, zabezpečit nejnужnějšími potravinami vojsko i civilní obyvatelstvo, patří k předním úkolům našeho válečného úsilí.

Vláda apeluje na náš zemědělský lid, na rolníky i zemědělské dělníky, na muže i ženy a mládež, aby se postarali o obdělání každé píďe obdělátné půdy. Místní národní výbory, zemědělská družstva, organizace rolníků a zemědělských dělníků necht' dbají toho, aby byla plně obdělána půda na statcích a hospodářstvích vzatých pod národní správu a aby se při polních pracích dostalo organizované, bratrské pomoci hospodářstvím, jejichž majitelé jsou v armádě, u partyzánů, v týlu nepřítel, anebo kteří padli za oběť nepřátelskému teroru. Vláda trvá na tom, že s obděláním půdy, určené k parcelaci, nesmí býti nikterak vyčkáváno, za což činí odpovědný příslušné národní výbory, které musí dbáti, aby v obvodu jejich působnosti byl zavčas a dobře obdělán každý kousek půdy, bez ohledu na to, v jakém vlastnickém poměru se v daném okamžiku nachází.

V dobách okupace musel náš zemědělský lid odevzdávat plody své těžké práce nepříteli, aniž by za ně obdržel patřičnou protihodnotu. Nyní na osvobozeném území je svatou povinností našich rolníků, aby svými produkty uživil vlastní národ a armádu, která bojuje za osvobození vlasti. Vláda v dohodě s povolanými orgány rolníků stanoví nové pevné normy na povinné dodávky zemědělských výrobků za pevné ceny, podle velikosti hospodářství, rozměru a jakosti půdy jednotlivých majitelů zemědělských usedlostí, aby stát měl možnost zásobit levnými potravinami armádu, dělnictvo a jiné městské pracující obyvatelstvo. Po vyplnění těchto minimálních povinností vůči svému národu a státu bude mít každý zemědělec možnost volně nakládati s přebytky své výroby v rámci stanovených cen.

Vláda stanoví pevné a širokým vrstvám dostupné ceny na normované příděly nejdůležitějších potravin, které si může každý doplňovati svobodným nákupem na volném trhu. Na tom, jak zemědělský lid bude plnit svoji povinnost při zvyšování zemědělské výroby a při vykonávání svých povinných dodávek vůči národu a státu, bude záviset, jak státní a veřejné orgány budou moci zabezpečit výživu obyvatelstva ve městě.

XIV

V rámci stupňovaného válečného úsilí a po míře obnovení a rozšíření okupanty a zrádci rozvráceného národního hospodářství je vláda odhodlána položit základy velkorysé sociální politiky a sociální péče o všechny vrstvy pracujícího lidu měst i venkova.

Vláda se bude ze všech sil snažit, aby všichni práceschopní muži i ženy měli možnost práce a výdělku podle svého výkonu. Pracovní doba, mzdy a jiné pracovní podmínky budou zabezpečeny kolektivními smlouvami a chráněny zákonem. Pro ženy i mládež bude uplatněna zásada stejné mzdy za stejnou práci.

Vláda se bude starat, aby všichni pracující byli zabezpečeni pro případ nezaměstnanosti, nemoci, úrazu, invalidity i staroby a aby tato péče byla postupně rozšířena i na osoby samostatně činné, pokud nemají, jiných existenčních možností. V popředí sociální péče bude stát vydatná péče o matku a dítě. Výdaje na sociální pojištění všeho druhu budou napříště hrazeny v rámci celkového státního rozpočtu.

Jako místa léčení, odpočinku a dovolené stanou se pracujícímu lidu měst i venkova dostupny lázně, sanatoria a ozdravovny všeho druhu. Do služeb zdraví a odpočinku našeho lidu budou také postaveny zámky, letoviska a paláce, kde se dříve roztahovala cizácká šlechta a jiné cizopasné panstvo.

Obzvláštní pozornost bude vláda věnovat zabezpečení existence obětem války a národně osvobozenického boje, mučedníkům fašistických žalářů a koncentračních táborů, rodinným příslušníkům vojáků a partyzánů, invalidům války, jakož i vdovám a sirotkům.

Na širokou základnu bude postavena péče o naši dorůstající generace. Naše mládež obého pohlaví musí býti fyzicky, mravně i duchovně vyzbrojena, aby se stala důstojnou nositelkou budoucnosti našich národů. Dětem dělníků, rolníků a ostatních pracujících vrstev bude materiálně zajištěno právo na nejvyšší vzdělání podle jejich schopnosti a otevřena cesta do radostného života. Rodinám s mnoha dětmi bude poskytována zvláštní podpora.

Příslušníci naší inteligence, pokud se v dobách zkoušky nezpronevěřili svému národu, jsou povoláni hráti významnou roli při výstavbě nového života v osvobozené vlasti. Vláda se bude starat, aby naši čestné a schopné inteligenci byl otevřen přístup do veřejných i soukromých služeb bez stranické a jiné protekce a zabezpečena jejich výkonům odpovídající životní úroveň.

Všichni zaměstnanci, pracující fyzicky i duševně, budou míti právo sdružovati se dobrovolně v odborových organizacích a volit si svobodně své představitele. V závodech, v dílnách, v úřadech budou si zaměstnanci svobodně volit závodní výbory, resp. své důvěrníky. Odborové organizace a závodní výbory budou právoplatnými zástupci zaměstnanců před soukromými podnikateli i před

veřejnými úřady ve všech otázkách mzdové, pracovní i sociální politiky. Za zvláštní úkol považuje vláda urychlené provedení repatriace všech věrných občanů republiky do jejich domovů.

XV

Šest let okupace způsobilo nám nejen hmotné škody. Neméně, ano ve svých důsledcích zvláště nebezpečné jsou morální a intelektuální škody cizácké nadvlády, zejména v řadách mládeže. I tím, že byla zbavena mnohých možností vzdělání, i že do ní byl po celou tu dobu vbíjen jed fašismu. Zde proto nutno sáhnout přímo ke kořenům zla. Ale nestačí je jen odstranit. Třeba i nové stavět v duchu nové doby a nových potřeb státu.

Bude provedena očista škol i jiných kulturních ústavů (divadel, knihoven apod.) od osob spolupracujících aktivně s okupanty v tomto oboru. Odstraněny budou všechny učebnice, vydané v době nadvlády. Provedena bude revize žákovských i veřejných knihoven, aby z nich bylo vypleněno nacistické i fašistické býlí. Bude provedena důkladná očista v oblasti žurnalistiky, rozhlasu a filmu. Budou zavřeny všechny německé a maďarské školy v českých a slovenských městech, mezi nimi i pražská německá univerzita a německá technika v Praze a v Brně, jež se ukázaly být nejhoršími fašistickými a hitlerovskými hnízdy u nás. Také německé učitelstvo obecných a středních škol bylo z hlavních opor hitlerismu a henleinismu v našich zemích, a protože je to zjev masový, budou - až do konečného rozhodnutí o německé otázce - vůbec uzavřeny všechny německé školy. Němečtí násilníci uzavřeli řadu škol, knihoven a divadel i zničili jejich inventář, zejména českých vysokých škol. Proto budou učiněna tato opatření:

Obnoveny budou české a slovenské školy všech kategorií, okupanty a háčovským režimem uzavřené; znovu otevřeny budou i uzavřené v době okupace knihovny i divadla. Zničený inventář - bibliotéky, laboratorní zařízení, zejména univerzit a technik, bude nahrazen upotřebitelnými k tomu účelu knižními fondy a laboratorním zařízením z německých škol a ústavů. Vysokoškolské a středoškolské mládeži, která byla postižena uzavřením škol, bude umožněno urychlené absolvování příslušných učilišť. Zvláštní péče při novém budování škol bude věnována mateřským školám pro ochranu dětí při zaměstnání rodičů, jakož i odborným a pokračovacím školám pro urychlenou výchovu technického dorostu. Aby nahrazen byl úbytek žactva, zvláště kvalifikovaného, pro vyšší kategorie škol i dorostu v jiných oborech kulturního života, budou vydány mimořádné předpisy, umožňující nadanému dorostu vstup do takových škol a kulturních institucí na podkladě prokázané schopnosti, bez ohledu na formálnosti, platící pro dobu normální.

Na Slovensku bude školství v rámci celkové kulturní politiky státu zcela samostatné jak ve svém zřízení, tak i ve svém duchu - v soulase s národní ideologií slovenskou. Slovenská univerzita v Bratislavě bude též úplně nezávislá jak v ohledu personálním, tak i věcném s úkolem představovat specifický slovenský přínos ve vědeckou kulturu Československa, tak jako slovenské Národní divadlo a jiné umělecké ústavy budou představovat slovenský přínos v uměleckou kulturu Československa.

Nová doba a nové mezinárodní postavení Československa vyžadují neméně ideologickou revizi jeho kulturního programu:

Bude provedena důsledná demokratizace, a to nejen umožnění co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělání a kultury, ale i v ideovém směru: v zlidovění samého systému výchovy i povahy kultury, aby sloužila ne úzké vrstvě lidí, ale lidu a národu.

Bude provedena revize našeho poměru k německé a maďarské kultuře odhalováním reakčních jejích prvků ve všech oborech. Bude zesílena slovanská orientace v naší kulturní politice v souhlase s novým významem slovanství v mezinárodní politice i naší československé zvláště. V tomto směru budou zaměřeny a opraveny i učební plány našich škol i kulturní orientace našich vědeckých a uměleckých ústavů. Nejen obnoven, ale i přebudován bude Slovanský institut v živý politicko-kulturní útvar, s těsnými styky s kulturními institucemi druhých slovanských národů a států.

Zcela nově bude vybudován i v kulturním ohledu náš poměr k největšímu našemu spojenci - SSSR. K tomuto cíli nejen bude z našich učebnic a pomůcek odstraněno vše, co tam bylo antisovětského, mládež bude i náležitě poučována o SSSR. Ruský jazyk bude proto v novém učebním plánu z cizích jazyků na prvním místě. A bude postaráno i o to, aby naše mládež nabyla potřebných vědomostí o vzniku, zřízení, vývoji, ekonomii a kultuře SSSR. Na univerzitách k tomu účelu budou zřízeny i nové stolice: dějin SSSR, ekonomiky SSSR a práva SSSR.

Vše to bude prováděno v duchu pokrokovém, lidovém a národním, v čemž příkladem budou velicí naši klasikové, kteří vytvářejíce kulturu nejvyšší úrovně, vytvořili ji hluboce lidovou i národní.

XVI

Nastupujíc svůj odpovědný úřad na domácí půdě, nová vláda nemůže našemu lidu zatajit, že cesta ke konečnému osvobození celé republiky a k zaléčení hlubokých ran, zasazených našim národům sveřepým nepřítelem a podlými zrádci, bude ještě těžká, trnitá, plná obětí a namáhavé práce. Jedno však může nová vláda našemu lidu na té i oné straně fronty slíbit: že vláda bude podle nejlepšího vědomí a svědomí plnit převzatý jí program, že se bude vždy a všude řídit zájmem našich národů a republiky, že nepřipustí, aby v osvobozené republice převládal kořistnický zájem příživnických jednotlivců a skupin nad zájmy národa.

(Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program [online]. České vlastenecké stránky spojené s časopisem Svědomí / Conscience, 20. listopadu 2011[cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm>.)

5. Mapa sudetských území

(*Mapa tradičně Němci obývaných oblastí.* [online]. [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na http://nemci.euweb.cz/probl_2.htm.)

6. Text Mnichovské dohody z 29. září 1938, podepsané 30. září 1938

Německo, Spojené království, Francie a Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo

o odstoupení sudetoněmeckého území,

na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež třeba proto učinit, a prohlašují, že podle této dohody je každý jednotlivě odpověden za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení.

§ 1

Vyklizování započne 1. října.

§ 2

Spojené království, Francie a Itálie se shodují v tom, že vyklizení bude provedeno do 10. října, a to bez ničení jakýchkoli existujících zařízení, a že československá vláda je odpovědna za to, že vyklizení bude provedeno bez poškození uvedených zařízení.

§ 3

Podmínky vyklizení podrobně určí mezinárodní výbor, složený ze zástupců Německa, Spojeného království, France, Itálie a Československa.

§ 4

Postupné obsazování převážně německých území německými oddíly započne 1. října. Čtyři územní úseky, označené na přiložené mapě, obsadí německé oddíly v tomto pořadí:

úsek označený I. - 1. a 2. října,

úsek označený II. - 2. a 3. října,

úsek označený III. - 3., 4. a 5. října,

úsek označený IV. - 6. a 7. října.

Výše uvedený mezinárodní výbor bez odkladu vymezí zbývající území převážně německého charakteru a německé oddíly je obsadí do 10. října.

§ 5

Mezinárodní výbor uvedený v § 3 určí území, v nichž se má provést lidové hlasování. Tato území budou až do skončení lidového hlasování obsazena mezinárodními jednotkami. Týž výbor určí způsob, jakým se má lidové hlasování provést, přičemž bude vycházet ze způsobu hlasování v Sársku. Výbor stanoví rovněž den, kdy se lidové hlasování bude konat; tento den nesmí být pozdější než konec listopadu.

§ 6

Konečné vymezení hranic provede mezinárodní výbor. Tento výbor je oprávněn doporučit čtyřem mocnostem - Německu, Spojenému království, Francii a Itálii - v určitých výjimečných případech menší odchylky od přísně etnografického stanovení pásem, jež mají být převedena bez lidového hlasování.

§ 7

Zavede se opční právo pro přesídlení do odstoupených území a pro vystěhování z nich. Opce musí být provedena během šesti měsíců ode dne uzavření této dohody. Německo-československý výbor určí podrobnosti opce, uváží způsob, jak usnadnit výměnu obyvatelstva, a vyjasní základní otázky, které z této výměny vzniknou.

§ 8

Československá vláda propustí ve lhůtě čtyř týdnů ode dne uzavření této dohody sudetské Němce, kteří si toto propuštění přejí, ze svých vojenských a policejních jednotek. V téže lhůtě propustí československá vláda sudetoněmecké vězně, kteří si odpykávají tresty odnětí svobody za politické trestné činy.

Mnichov 29. září 1939

podepsáni

Adolf. Hitler

Edward Daladier

Benito Mussolini

Neville Chamberlain

7. Seznam členů Československého národního výboru v Paříži

- Edvard Beneš
- Jan Šrámek - úřadující místopředseda
- gen. Sergej Ingr
- Štefan Osuský
- Eduard Outrata
- Hubert Ripka
- Juraj Slávik
- gen. Rudolf Viest

(Vláda ČR. *Přehled členů vlády* [online]. Vláda ČR, 28. července 2007 [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1939-1945-protectorat-cechy-a-morava/cs-narodni-vybor/prehled-ministru-24676/>.)

8. Seznam členů vlády Prozatímního národního shromáždění

1. Vláda – 21. 7. 1940 - 12. 11. 1942

- Jan Šrámek - předseda vlády
- Jan Masaryk - ministr zahraničních věcí
- Juraj Slávik - ministr vnitra
- Eduard Outrata - ministr financí
- Ladislav Feierabend - ministr financí
- gen. Sergej Ingr - ministr národní obrany
- Jaromír Nečas - ministr pro hospodářskou obnovu
- František Němec - ministr sociální péče
- Ján Bečko - státní ministr (pověřený vedením Nejvyššího účetního kontrolního úřadu)
- Ladislav Feierabend - státní ministr
- Eduard Outrata - státní ministr (pověřený agendou ministerstva obchodu, průmyslu a živností)
- Štefan Osuský - státní ministr
- Hubert Ripka - státní ministr
- Rudolf Viest - státní ministr
- Ján Lichner - státní ministr
- Jaroslav Stránský - státní ministr (pověřený agendou ministerstva spravedlnosti)

(Vláda ČR. *Přehled členů vlády* [online]. Vláda ČR, 29. srpna 2007 [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1939-1945-protectorat-cechy-a-morava/jana-sramek-1/prehled-ministru-24678/>>.)

2. Vláda – 12. 11. 1942 - 5. 4. 1945

- Jan Šrámek - předseda vlády
- Jan Masaryk - ministr zahraničních věcí
- Juraj Slávik - ministr vnitra
- Juraj Slávik - ministr školství a národní osvěty (pověřen řízením)
- Jaroslav Stránský - ministr spravedlnosti
- Ladislav Feierabend - ministr financí
- gen. Sergej Ingr - ministr národní obrany
- gen. Rudolf Viest - ministr národní obrany (pověřen správou)
- Ján Bečko - ministr sociální péče
- Ján Bečko - ministr zdravotnictví a tělesné výchovy (pověřen agendou)
- Ján Lichner - ministr zemědělství a veřejných prací
- František Němec - ministr hospodářské obnovy
- František Němec - ministr obchodu, průmyslu a živností (pověřen řízením);
ak čs. vládní delegát na osvobozeném území ČSR
- Václav Majer - ministr obchodu, průmyslu a živností
- Hubert Ripka - státní ministr (v ministerstvu zahraničních věcí)
- gen. Rudolf Viest - státní ministr (v ministerstvu národní obrany)

(Vláda ČR. *Přehled členů vlády* [online]. Vláda ČR, 29. srpna 2007 [cit. 10. ledna 2012]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1939-1945-protectorat-cechy-a-morava/jan-sramek-2/prehled-ministru-24677/>.)